

SL

A'
Magy. j. 39.

MAGYARORSZÁGI

BIRÓSÁGI SZERKEZETET, — PERLEKEDÉSI RENDET, — TELEK-
ÉS BETÁBLÁZÁSI KÖNYVEKET, — FENYITŐ-BIRÓSÁGI ELJÁ-
RÁST, — CSÖDBIRÓSÁGI ILLETŐSÉGET ÉS VÁLTÓTÖRVÉNYKE-
ZÉSI MEGYEI ÉS VÁROSI ELJÁRÁST

IDEIGLENESEN SZABÁLYOZÓ

RENDELETEK

MAGYARÁZATA.

—*—*—*—

IRTA

CSÁSZÁR FERENCZ,

A' VOLT HÉTSZ. TÁBLA ELŐADÓ-ÜLNÖKE.



Magy. j. 39.
1850.

PESTEN, MDCCCL.

EMICH GUSZTÁV' BIZOMÁNYA,

MAGYARORSZÁGI

...
...
...

...
...

...

...
...



Handwritten notes:
1928
...

...

...

Szándokom volt bevezetésül megírni, legalább vázlatosan, a' hazánkbeli (polgári és fenyítő) törvény- és törvénykezési javítások' történetét csak azért is, hogy, akarván, láthassa a' magyarnak irigye szinte, mint jóakarója, miként nem a' nemzet' egésze volt oka azon roppant elmaradásnak, melly nálunk e' tekintetben tapasztalható.

Felhagytam utóbb e' szándokkal, mellynek kivitele jobban illik más térre, mint jelen magyarázatim' csarnokába.

Azért itt csak kevés mondanivalóm van.

Hogy ezen ideiglenes rendeletekre hazai ügyeink' vég fordulata után kiáltó szükség volt, azt, ugy hiszem, csak az elfogultság' vastag kérgével bevont agyú tagadhatja. Hogy azok nem fognak jelen alakjokban állandóul fenmaradni, hanem a' legközelebbi országgyűlés elé terjesztve olly módosításokon menendnek keresztül, mellyek viszonyainkhoz képest szükségesek, azt ideiglenességök' eszméje ta-

nusítja. Most csak arról van szó, hogy a' régi zavar, lehetőleg, mellőztessék, az igazságszolgáltatás' utja és módja egyszerűsítve rendeztessék, minden polgárnak könnyűvé, biztossá, rövidde tetessék.

'S e' czélnak a' jelen ideiglenes rendeletek, hitem szerint, minden hiányaik mellett is, megfelelnek — csakhogy aztán életbeléptetésök, alkalmazásuk lelkismeretes pontossággal és szigorral eszközöltessék!

Magyarázatomban ügyekeztem rövid lenni, de rövid úgy, hogy a' mellett a' kellő világosság ne hiányozzék. A' fenyítő-jogi részben illő köszönetemet jelentem ki t. Csacsko Imre barátomnak, ki e' téren széles, alapos ismereteivel a' tudomány' érdekében segédkezet nyújtani szíves volt.

Pest, 1850, junius 5-dikén.

SZERZŐ.

HATÁROZATOK

A' MAGYARORSZÁGBAN IDEIGLENESEN BEHOZANDÓ BIRÓSÁGI
SZERKEZET ÉS PERLEKEDÉSI REND' TÁRGYÁBAN.

1. közziséen 1849. év november 10-án

НАТАНОАТАН

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ. С ПЕРЕВОДОМ НА РУССКИЙ ЯЗЫК
И ПРЕДИСЛОВИЕМ АКАДЕМИКА П. П. СЕВЕРГАЯ

СПБ. ТИПОГРАФИЯ ИМ. ПЕТРА ВЕЛИКАГО. 1900.

I.

Az ideiglenes bíróságok' felállítása. ¹⁾

1. §.

Azon bíróságok, mellyek jöendőben Magyarországon az igazság-szolgáltatást kezelik, következők:

- a.) járási bíróságok, ²⁾ = *vidéki bíróságok*,
- b.) megyei törvényszékek,
- c.) kerületi főtörvényszékek,
- d.) a' legfőbb törvényszék.

Ezen intézkedés véget vet azon mondhatlan zavarnak, melly eddig hazánkban a' bíróságoknak annyira különböző neve, alaka, köre és hatása tekintetében olly érezhető, 's a'

¹⁾ A' határozatok' §§-aiban a' hivatalos kiadás' szövegét szoroson megtartottam, 's észrevételimet, hol azokat helyén gondoltam, jegyzetekbe igtattam.

²⁾ E' „Határozatok“ hivatalos magyar kiadásában a' fordító a' „Bezirk“ szót: „járás“sal fejezte ki. Én a' „járás“ helyett, jobbnak hiszem a' „vidék“ szót, 's magyarázatomban folyvást ezzel élek.

„Bezirk“ — eredetét, a' latin „circulus“ szót, tekintve — nyelvünkön sajátlag „kerület“; miután azonban a' „Distrikt“ szó is (mellyel pedig a' 3. §. b.) alatti rendelete sokkal nagyobb földterületet fejez ki), szinte „kerület“et jelent: a' „Bezirk“et, szinte „kerület“tel nem fordíthatjuk. — A' „járás“ fogalma, eddigi közigazgatási és törvénykezési nyelvünkön, szinte tágasb, mint a' „Bezirk“é; mert nem hiszem, hogy a'

perlekedő felekre nézve olly nyomasztó volt! Az urodalmi és uriszéki; a' megyebeli szolgabirói, alispáni, és törvényszéki; a' szabadalmas mezővárosi, szabad-kerületi, sz. kir. városi; kir. kerületi; tárnoki, személynöki, nádori, kir. és hétszemélyes-táblai birói hatóságok' tömkelege megszűnén: a' tekervényes, fáradalmas, 's különösen az alsóbb bíróságoknál olly gyakran közbejött változások miatt amnyi bajjal járó és roppant idővesztéssel, sok költségeskedéssel összekötött bírókeresésnek vége, 's a' volt változékony, szövevényes alkátú bíróságok' helyébe, név- és szerkezetre nézve egyszerű, állandó törvényszékek lépnek, mellyeknek helye, hatósági területe 's jogszolgáltatási köre szorosan kitzve és megállapítva levén: azokat az ország' minden lakosa, ki ügyei miatt bíróra szorúl, könnyen feltalálhatja.

volt egész járásokra csak egy illy törvényszék jutna. Azért a' „vidék“ szó, melly eddig a' „járás“nak részeit jelenté, 's több megyékben szinte használtatott is: talán helyesebben fogja a' „Bezirk“et kifejezni?

Nem lesz talán fölösleges e' véleményemet nyelvészeti tekintélyekkel is támogatni?

Kresznerics Ferencz' magy. Szótára' II-d. r. a' 326. lapon ezt olvasom: „VIDÉK. Parocchia, tractus, districtus, territorium, vicinia; alább pedig: VIDÉKI. Eius tractus, eius districtus.“

Ugyanazon szótár' I. r. a' 274. lapon pedig ezt: „JÁRÁS. Ambulatio, meatus, incessus, gradus, gressus.“ — A' megyei PROCESSUST kifeledte talán a' szorgalmas öreg? Pedig onnan lett a' megyei „járás“ neve, hogy bíránk járva intézték el az ügyeket. Alább azonban már odairja: „J á r á s b e l i s z o l g a b i r ó. Judex processualis.“

Fogarasynál, segédszótár' m—német r. 18. lapon: „Bezirk, der, megye; 's a' 37. lapon: Distrikt, der, kerület; vidék.“

Ha tehát a' „Distrikt“et „kerület“nek vesszük: akkor, nyelvészeti tekintetben, a' „Bezirk“ sokkal helyesebben magyarittatik: „vidék“kel, mint „járás“sal. — Judex districtualis = vidéki szolgabíró, megkülönböztetésül volt a' judex processualis = járásbeli főbirótól.

A' törvénykezés' ezen egyszerűsítésének, 's a' jogtudomány' jelen állásához, haladásához alkalmazásának szükségét több félszázadánál már, hogy érezte hazánk; de az előítéletek' azon megkövült bálványa, melly, hűbéri viszonyainknál fogva, előjogokat osztogatván, az osztályokat egymástól különválasztá, 's a' közjó általános terjedését századok óta akadályozá — hogy egyéb körülményeket ne említsek — folyvást ellene volt törvénykezési rendszerünk' azon gyökeres javításának, ujjíteremtésének, mellyet az emberiség' magasztos eszméje, a' haladó kor' világa 's a' változott polgári viszonyok' czélszerűbb rendezése igényeltek.

E' rég ohajtott egyszerűség most egyik üdvös kifolyása a' martius 4-diki alkotmány' azon rendeletének, melly az ausztriai birodalom' minden polgárait jogban és teherben egyenlökké teszi. Jótékony sükere lehetlen, hogy rövid idő mulva érezhető ne legyen, az igazság' kiszolgáltatása tekintetében eddig oly mostoha körülmények között sinlődött hazánkban, mellyben most — a' perlekedés' könnyítése 's törvénykezési rendszerünknek a' birodalom' többi tartományiban megállapítottal öszhangzatba hozatala végett is — négyrendbeli bíróság állittatik föl, hely- és hatáskörre nézve mind állandó, 's illetőségét tekintve, kitűzendett vidékében 's a' hozzá utasított peres kérdésekben, minden lakosra nézve (6. §.), mindegyik bírászkodható ¹⁾.

Ezen egyszerűség még nagyobb jótékonyású intézkedésül mutatkozik, ha figyelembe vesszük, miszerint elvül állapittatván meg az is, hogy két bíróságnak megegyező határozatától peres tárgyakban további fölebbezésnek helye nincsen (19. §.): a' perlekedő felek az eddig négyszeresen is divatozott fölebbvitel alkalmatlanságától megmenekülnek. 'S

¹⁾ Lásd: Grundzüge der neuen Gerichtsverfassung, melly a' birodalomra nézve 1849. junius 8-kán ő felségének az igazságügyi minister által legmagasb jóváhagyás végett fölterjesztett: 1. §.

miután szóbeli perekben az 1836: XX; és az 1840: XI. t. czikkek tovább is épségben tartatnak; rendes perekben pedig a' rendesfolyamatu váltóperek tárgyalását 's elintézését szabályozó váltójogi rendeletek vannak a' bíróságok- és perlekedőkre nézve megállapítva (24. és 25. §§.); továbbá a' volt törvényszünetek mellőztetnek, a' perorvoslatok pedig — az egyszerű ujtás és fölebbvitelen kívül — megszüntetnek: a' biztos és gyors igazságszolgáltatásnak akadályai e' részben is egészen elhárítvák.

Első-bíróági ideiglenes bíróságok. 1)

2. §.

Első-bíróágkép ítélnek:

A.) a' járási bíróságok.

E' czélból Magyarország' területe járásokra osztatik, mellyek terjedelme, a' helybeli és népességi viszonyokra való tekintettel, és lehetőleg az eddigi törvényszékek' székhelyeire figyelmezve, fog megállapittatni.

Minden járásba egy Járásbíró neveztetik, mint egyes-bíró, elegendő számu helyettes-bírákkal és a' szükséges segéd-tisztekkel ellátva, 's ehhez eldöntés végett, meghatározott korlátoltabb körbeli, polgári és büntető ügyek utasíttatnak.

1) Kívánatos volt volna, hogy a' német szöveg „erste, zweite, dritte Instanz“ műszavai, szinte a' hivatalos magyar kiadásban is megtartattak volna, annál inkább, minthogy az eszmét e' kitételek: „első-, másod-, harmad-folyamodás“ hivebben adták volna vissza, a' roszhangzat többhelyütt elkerületett, 's az 183%-diki országgyűlésen, a' törvénykezési rendszer' tárgyalásában már széltiben használt ezen kifejezések által törvénykezési műszótárunk gazdagodott volna.

B.) A' nagyobb tévtettek ¹⁾ fölötti büntető törvényhatóság' gyakorlása végett, a' szükséghez képest, az egyes járási-bíróságok vizsgálaton átment bírának táblabírákképeni oda rendeltetése által, elsőosztályu járási-bíróságokká alakíttatnak át.

Ezeknek büntető törvényhatósága több járásokra terjed ki.

A' büntető bíróságot társulatilag, egy elnökből 's legalább két bíróból álló gyülekezetben gyakorolják.

C.) A' megyei törvényszékek.

Ezek több első- és másod-osztályu járási-bíróságok' kerületét foglalják magokban.

Ezek számának, és azon helyeknek, melyeken felállítandók, meghatározásánál, a' nekik kitűzött járások és ügyvitelek' terjedelme, és az eddigi törvényszékek' helyeire való tekintet szolgálанд sinörmértékül.

Egy elnökből (Praeses), és arányos számu bíróból 's más segéd-tisztekből állanak.

Végzéseiket ²⁾, a' polgári jog-ügyekre nézve egy előülőből és két bíróból; a' hozzájuk utasított büntető ügyekre nézve pedig egy előülőből és négy bíróból álló gyülekezetben hozzák.

A' pesti első-bíróságu váltótörvényszék' kivételével, mely jövőre is — váltó-kereskedelmi törvényszéki minőségben, bizonyos körületre szorítva — fenmarad (13. §.): minden eddigi elsőbíróságu polgári és fenyítő-törvényszékek

¹⁾ és ²⁾ Nem kellő szabatoságu kifejezések. „Vergehen“ — „vétség“, és nem: „tévtett“, mely csak annyi, mint „tévedési tett“, ez pedig nem fenyítő-bírósághoz tartozik. — Miután a' 25. §. a' váltóperekbeni eljárást behozza, 's e' szerint a' „végzés“ — „ítélet“ és „határozat“ különértelműek: itt a' német „Beschluss“ — „határozat“ tal fordítandó, mely aztán lehet végzés vagy ítélet.

megszüntetvén, helyökbe, elsőbirósági, vagyis elsőfolyamodásu, minőségben

a.) a' járási (sajátlag vidéki), és

b.) a' megyei

törvényszékek lépnek.

1.) A' vidéki törvényszékek ismét kétrendűek:

aa) első osztályuak, és

bb) másod osztályuak.

A' másodosztályu vidéki törvényszékek egyes bírakból állanak, kik a' kitézött vidék-területben előforduló, alább a' 9. §-ban meghatározott, kisebb fontosságú polgári és fenyítőügyekben, első-biróságilag egymagok határoznak.

Minden egyes vidékbírónak lesznek: helyettesei, és szükséges segédhivatalnokai, mint: jegyző, irnok, hitesszolga, 'sat. ¹⁾

Az elsőosztályu vidéki törvényszékek csupán nagyobb-szerű büntettek feletti bíraskodás végett alakittatnak illyekké a' másodosztályuakból azáltal, hogy egyik vagy másik vidékbíró mellé legalább két, vagy több megvizsgált bíró adatik ülnökképen, kik aztán határozatot ülésileg hoznak; az elnökön kívül legalább még két bíró együttléte kívántatván meg arra, hogy az ülés határozatot hozhasson.

Az elsőosztályu vidéki törvényszékek tehát, mint alább látni fogjuk, polgári perekkel épen nem, 's csak fenyítőügyekkel foglalkoznak. Hatósági területek több másodrangú vidékbiróság' határát foglalja magában; következőleg mind hatósági, mind illetőségi köre — természetesen csak büntető

¹⁾ E' szerkezet némileg a' volt szolgabirói 's eskütti bíróságra emlékeztet bennünket; csakhogy sem a' szolgabíró, sem az eskütt külön 's egymagok nem ítéltettek a' perben; az eskütt azonban — igen sok esetben — nemcsak mint bírótárs munkálkodott, hanem mint az idézést, kézbesítést 's végrehajtást teljesítő tiszti személy, egyszersmind jegyzői (tollnoki), irnoki, sőt hitesszolgai minőségben is szerepelt.

ügyekben — terjedelmesebb, mint a' másodosztályu vidéki bíróságoké.

Abban, hogy a' fenyítő-ügyekre nézve egyes bírák helyett, mint az Franciaországban, Belgium-, Hollandia-, Helvetiában 's egyebütt is, már divattá vált, nálunk szinte tanácskozó törvényszékek alakittatnak, feltűnni látjuk egyik emberies irányu előgondoskodását azon férfiaknak, kik a' birodalom- 's így hazánkbeli törvénykezési rendszernek is átalakítását vezérlik; látjuk elhíntve magvát a' birodalmi alkotmány' 103. §-a által biztosított nyilvános és szóbeli eljárásnak, az eskütszéki intézeteknek. A' bírói vélemény csak így emelkedik határozattá; 's valamint annak függetlensége és szilárdsága az illy gyülekezeti bíráskodásban nagyobb biztosítékot nyer; úgy a' felek abban nagyobb megnyugvást találnak, és mi, főleg fenyítő-ügyekben, nagyfontosságú, utolértek az is, hogy már az első bíróság részesüljön azon bizalmi alapon, mellyet az emberiség kétségkívül még nagyobb fokozatban igényel, mint a' vagon iránti kérdések.

2.) A' megyei törvényszékek, mellyekről itt, mint első-bíróságuakról van szó, mind hatósági, mind pedig illetőségi körükre nézve már nagyobb kiterjedésűek, mint akár az első-, akár a' másodosztályu vidéki (járási) törvényszékek, mellyeknek meghatározott száma tartozik egy illy megyei törvényszékhez.

A' megyei törvényszékek' bíráinak számát és székhelyét még nem szabja meg az ideiglenes határozat. Hihető, miszerint a' megyei bírák' száma, a' törvényszék' nagyobb vagy kisebb terjedelme 's népessége' arányában, nagyobb vagy kisebb leend. Van mindegyiknek elnöke, 's a' bírákon kívül, több segédhivatalnoka is.

Határozatokat a' megyei törvényszékek, mint egészen testületiek, mind polgári, mind fenyítő-perekben, ülésileg hoznak, még pedig — mint elsőfolyamodásuak — olyképen, hogy polgári ügyekben az elnökön kívül még két, a' fenyítők-

ben pedig, szinte az elnökön kívül, még négy bíró jelenléte szükséges a' határozat-hozásra. — Azon kívül, váltó-kereskedelmi 's bányászati ügyekben szavazatos kereskedői 's illetőleg műértő egyének' jelenléte szükségeltetik e' törvényszékeknél.

A' változás, melly volt perlekedési rendszerünkben ezen elsőbiróságú törvényszékek' felállításával történik, inkább egyszerűsége, mint különös ujsága által tűn fel.

A' vidékbiróság (járásí törvényszék) pótolja az urodalmi és uriszéki bíróságot; a' mező- és sz. kir. városi; némelly szab. kerületi; a' szolgabirói, 's részben a' volt megyei törvényszéket is: míg az újan szerkesztendett megyei bíróság, egyenesen a' volt megyei törvényszéknek lépven helyébe, a' szentszéki, alispáni, volt megyei törvényszékekhez; a' szab. kerületi, váltó- és bányabiróságokhoz tartozott pertárgyakat, 's a' hiteles helyek és személyek' teendőit veszi bíraskodási illetősége alá.

De ezekről bővebben, ha majd azon ügyeket tárgyaljuk, mellyek e' törvényszékek' illetősége alá soroztatnak.

Másodbiróságú ideiglenes törvényszékek.

3. §.

Másod-biróságkép ítélnek: ¹⁾

a.) A' főnebb (2. §. C. betű) említett megyei törvényszékek, az első- és másod-osztályu járásí-biróságok' határozványai ellen tett fölebbvitelek fölött.

¹⁾ Itt szinte azon észrevétel áll, mellyet már főnebb (2. §. alatt) a' „végzés“ szóra nézve tettem. A' német szövegben „entscheiden“ áll, 's ez sem ítélet, sem végzés, hanem határozás.

b.) A' kerületi-főtörvényszékek, a' megyei törvényszékek által első-bíróságkép, továbbá a' kereskedelmi törvényszékek (13. §.) által hozott határozványok elleni fölebbvitelekre nézve.

A' kerületi főtörvényszékek' törvényhatósága, több megyei törvényszékek' körületére terjed.

Számuknak meghatározása, felállításuk helye, 's biráskodási megyéjük' terjedelme, a' fenforgó minden körülmények' tekintetbe vétele után kitüntetett szükség által föltételeztetik.

Minden kerületi-főtörvényszék egy elnökkel, (praesidens), megkivántató számbeli birákkal, és a' szükséges segéd-személlyzettel láttatik el.

A' másod-bíróságu törvényszékek' határozványai egy előülöből és négy biróból álló gyülekezetben hozandók.

Másodfolyamodás alatt sajátlag fölebbezést (fölebbvitelt), még pedig első fölebbezést értünk, mellyet — volt törvénykezési rendünk szerint is — akkor használunk, midőn az első bíróság ügyünkben, jogainkra nézve sérelmes határozatot hozott, 's e' nem-kedvező határozatának megváltoztatása (orvoslása) végett a' második (vagyis felsőbb) bírósághoz folyamodunk.

Illyetén másodfolyamodásu (vagyis első fölebbezési) bíróságul kétrendbelit állapit meg a' jelen szakasz :

a.) a' megyei törvényszéket, és

b.) a' kerületi főtörvényszéket.

1.) A' megyei törvényszékek felsőbb bíróságokul tüzetnek ki mindazon ügyekre nézve, mellyekben elsőbíróságilag a' vidéki törvényszékek (járási bíróságok) határoztak.

Ha tehát valaki — akár az első-, akár a' másodosztályu vidéki (járási) bíróságok' határozatával meg nem elégedvén — azt, mint rá nézve sérelmest, kedvezőbbre kívánná változtatni: e' végett panaszával (másodfolyamodásával, vagyis

első fölébkezési iratával) azon megyei törvényszékhez fog járulni, mellynek körületében (2. §. C. betű) azon vidék-bíróság van, melly előtt ügyét megkezdette.

Midőn a' megyei törvényszékek másodfolyamodásu (felsőbb) bíróságokul olly ügyek felett határoznak, mellyek hozzájuk a' vidéki (járási) törvényszékektől fölébkezés (másodfolyamodás) utján jutottak : határozataikat üléssileg hozzák, és üléseikben illyenkor, az elnökön kívül, még négy bíró jelenléte szükséges.

2.) A' kerületi főtörvényszékek szinte másodfolyamodásu bíróságokul állapítatnak meg azon ügyekre nézve, melyekben a' megyei törvényszékek, 's illetőleg a' Pesten fenállandó váltó-kereskedelmi bíróság, elsőfolyamodás' utján (vagyis elsőbírósigilag) határoznak.

A' ki tehát a' megyei törvényszékek, 's a' pesti váltó-kereskedelmi bíróság előtt megkezdett ügyében, hite szerint, sérelmes határozatot nyert : annak kedvezőbbre leendő megváltoztatását a' pesti, 's illetőleg azon kerületi főtörvényszék előtt fogja másodfolyamodásával (vagyis első fölébkezési iratával) keresni, mellynek kitűzendett hatósági területén fekszik azon megye, mellynek törvényszéke, mint első bíró, ama rá nézve sérelmes határozatot hozta.

A' mondottakból kitetszik, mikép a' kerületi főtörvényszékek' bírói hatósága több megyei törvényszékekre kiterjed. Mindegyik kerületi főtörvényszék áll : elnökből, kellő számú bírákból, és a' megkivántató segédszemélyekből, minők a' jegyző (tollnok), irnok, hitesszolga, 'sat.

Hány illy főtörvényszék és hol fog felállítatni, mint szinte mennyi és milly megyékre terjedjen mindegyiknek bírói hatósága? mindez a' fenforgó viszonyok figyelembe vételével kinyomozandott szükséghez képest fog meghatározatni.

A' kerületi főtörvényszékek, mint rendszerinti másodfolyamodásu bíróságok, határozataikat üléssileg hozzák, 's üléseikben illyenkor, az elnökön kívül, még négy bíró jelenléte kívántatik meg.

Harmad-bíróági ideiglenes törvényszékek.

4. §.

A' bírói tisztet harmad-bíróágkép gyakorolják:

a.) a' főnebb (3. §. b.) kijelölt kerületi fő-törvényszékek, jelesen a' megyei törvényszékek, mint másod-bíróágoknak határozványai ellen tett fölebbvitelekben,

b.) a' legfőbb törvényszék, a' kerületi fő-törvényszékek mint másod-bíróágoknak határozványai ellen tett fölebbvitelekben. Ennek hatósága egész Magyarországot magában foglalja.

Ez, az ügyvitel' terjedelmének megfelelő számú elnökökkel (Presidenten), bírákkal és segédtisztekkel fog ellátni.

A harmad-bíróági végzések ¹⁾ egy előülöböl és hat bíróból álló tanácsokban hozandók.

határozat

Harmadik — 's utolsó — folyamodásnak (sajátlag másodszori fölebbezésnek) utján bíraskodnak:

a.) a' kerületi főtörvényszékek, és

b.) a' legfőbb törvényszék.

1.) A' kerületi főtörvényszékek harmadik bíróságul határoznak azon ügyekben, mellyekben a' megyei törvényszékek, mint másodfolyamodású (első fölebbviteli) bírák hoztak határozatot, következőleg azon ügyekre nézve, mellyek a' vidéki (járási) bíróságok előtt kezdettek meg: a' kerületi főtörvényszékek harmadik 's utolsó bírák; vagyis:

A' ki valamely vidékbíróság előtt megkezdett ügyében ott, mint első bírójánál, sérelmes határozatot nyert: perét másodfolyamodás (első fölebbezés) utján az illető megyei tör-

¹⁾ Értsd: határozatok.

vényszékre viszi. 'S ha ez a' perben a' vidékbiroság' végzésével vagy ítéletével öszhangzólag határozott: további folyamodásnak helye nem levén, az ügy befejezettnek tartandó; ¹⁾ de ha a' megyei törvényszék a' vidékbiroság' határozatát megváltoztatta: a' peres ügy harmadfolyamodás (második fölebbezés) útján a' kerületi főtörvényszékhez vitethetik föl, mellynek határozatától aztán — a' vidékbiroság előtt megkezdett ügyekben — további folyamodásnak helye teljességgel nincsen. ²⁾

Határozatot a' kerületi főtörvényszékek, mindig tanácsilag hoznak, 's mint harmad-folyamodásu bíróságnak tanácsüléseiben, az elnökön kívül, már hat birónak kell jelenlenni.

2.) A' legfőbb törvényszék mindig harmadfolyamodás (második fölebbezés) útján bíraskodik. Hozzá az ügyek a' kerületi főtörvényszékektől jutnak olly (peres) esetben, midőn ezek a' megyei — 's illetőleg a' pesti váltó-kereskedelmi — törvényszékek által elsőbíróságilag hozott határozatot megváltoztatták; — kivevén a' formasértések miatti panaszokat, mellyek, a' 26. §. rendeletéhez képest, mindig e' legfőbb törvényszék elé viendők.

A' legfőbb törvényszék a' bíraskodása alá terjesztett minden ügyekben utolsó biró. Hatásköre az egész országra kiterjed. Vannak elnökei, birái, segédhivatalnokai kellő számmal. Határozatait tanácsilag hozza, 's tanácsülésiben elnök és (legalább) hat biró van jelen.

¹⁾ Lásd eziránt a' 26. §. magyarázata alatti jegyzetet.

²⁾ Erről alább (a' 19. és 20. §§-hoz) bővebben fogunk szólni. Annyit azonban már itt is megemlíthetünk, miszerint a' vidékbiroságok előtt megkezdett ügyek, kivevén a' formasértések eseteit, a' kerületi főtörvényszékeken túl nem fölebbeztethetnek, 's így azokban a' legfőbb törvényszék nem bíraskodik.

Az eddig mondottakhoz képest, könnyebb áttekintés végett, rövid táblázatban következőleg állíthatjuk össze az újan szerkezendett polgári és fenyítő-bíróságokat:

A.) Első bíróságok :

- | | | | |
|------------|--|---|----------------------------|
| β . | a.) elsőosztályu | } | vidéki (járási) bíróságok, |
| α , | b.) másodosztályu | | |
| | c.) megyei törvényszékek; és | | |
| γ , | d.) a' pesti váltó-kereskedelmi bíróság. | | |

B.) Másod bíróságok :

- a.) megyei törvényszékek,
- b.) kerületi főtörvényszékek.

C.) Harmad bíróságok :

- a.) kerületi főtörvényszékek,
- b.) a' legfőbb törvényszék.

Általános törvénykezési elvek :

1.) Három bíróságnál több semminemű polgári vagy fenyítő-perben nem bíraskodik; a' formasértés felett azonban, minden esetben, a' legfőbb törvényszék határoz.

2.) Nem-peres ügyekben csak két törvényszék határoz, 's az ügy a' második bíró határozatával végkép eldöntetik.

3.) Peres ügyekben a' harmadik bíróhoz csak azon esetre történhetik fölebbezés, ha az első és második bíró különböző határozatot hoztak.

5. §.

Az első- és felsőbb bírósági egyházi törvényszékek, bírói tisztöket a' 12. §-ban a) alatt kitett korlátolás mellett, egyideiglen gyakorolják.

Az eddigi kamarai törvényhatóság is, a' jövedéki és vámcsalási ügyekre nézve, további rendelkezésig megmarad jelen hatáskörében.

A' császári ház' tagjainak és a' hadseregnek, a' birodalmi alkotmány által biztosított személyes bírósági állása, ezen bírósági szerkezet által meg nem változtatik.

Jelen szakasz azon kivételeket foglalja magában, melyek némelly fenálló külön törvényszékekre nézve, ideiglenesen, 's illetőleg a' birodalmi alkotmány' rendelkezéséhez képest, az előző szakaszokban felállított törvényszéki rendeltől jövőre is eltérőleg, tetettek.

E' kivételek illetik :

a.) az egyházi törvényszékeket, melyek, jelen §. tartalmához képest, eddig volt szerkezetökben ideiglenesen meghagyatnak ugyan, azonban illetőségi körük — mint alább a' 12. §-nál látni fogjuk — eredeti rendeltetésöknek megfelelőleg inkább csak lelki 's azon szoroson egyházi ügyekre szorítottak, melyek elhatározásában az egyházi jogok' szabályai teszik az alapot. 'S a' papság' tagjai is, polgári és fenytőügyeikre nézve — a' 6. §. világos szavainál fogva — a' fenn előszámlált polgári és fenytő-törvényszékek' illetősége alá tartoznak.

b.) a' kamarai bíróságot, mely eddigi hatáskörében ezúttal szinte meghagyatván, a' só- és harminczad-csempészeti (Salz- und Dreissigst-Gefaelen-Defraudation) ügyekben volt bíraskodását további intézkedésig gyakorolni fogja. Végül

c.) az uralkodó ház' tagjainak személyes törvénykezési állását, és a' katonai törvényhatóságot, melyek a' birodalmi alkotmány' 105. és 117. §§-aihoz képest, magok valóságában meghagyatván: a' Magyarországon ideiglenesen felállítandó törvényszéki szerkezetet és perlekedési rendet tárgyazó jelen Határozatok által sem szenvednek semmi változást.

II.

A' felállított ideiglenes bíróságok' hatásköre.

6. §.

Minden lakosok kötelesek, állási különbség nélkül, a' jelen határozat által felállított bíróságok előtt keresni és elfogadni, mind a' polgári jogügyekben, mind a' büntető-tárgyakbani igazság-szolgáltatást.

A' jog' legszentebb elvének fényes diadala e' §. rendelete, melly Magyarország' minden rendű, mindennemű lakosát, születés 's polgári állásra leendő tekintet nélkül, törvény előtt egyenlővé teszi. A' hűbéri rendszer' omladékán jótévő szellem gyanánt emelkedik fel a' jogegyenlőség hazánkban, hol eddig a' teher- és jogra nézve megfordított viszonyban egymással szemközt álló lakosok biztosb jólétet hiába kerestek. Egy a' törvény, egy a' bíró gazdagnak, szegénynek, úrnak és szolgának! Igazságot keresni 's ítéletet elfogadni, a' felsorolt törvényszékeknél tartozik ez ország' minden lakosa. — Csak egy van még: a' lehető legjobb választás a' bíróságok' tagjaiban!

Kivételek ezen általános szabálytól csupán az előző 5-dik §. c) alatti rendeletében említett uralkodóházi tagok, és a' katonák.

7. §.

Az egyes törvényhatóságok' illetősége iránt szükséges intézkedéseket az ideiglenes törvényhatósági szabály foglalandja magában.

Hogy a' bíróságok' elrendezésénél egyik főbb tekintetet igénylő tárgy a' birói illetőségnek szabályozása, mutatja azon körülmény, mellynél fogva az ideiglenesen behozandott törvényhatóságok' illetősége iránti intézkedések külön szabályozásra tartattak fenn.

Addig is, míg ezen szabályok megjelenének, helyén látom itt némelly illetőségi vezérelveket megemlíteni.

Illetőség alatt általában bizonyos jogok' vagy eljárás' azon gyakorolhatását értjük, mellyel valamely személy vagy testület, állodalomjogi tekintetből, felruházva van.

'S ez értelemben nemcsak a' törvényszéki, de a' közigazgatási személyek vagy testületeknek is megvan saját illetőségek. Azonban a' jogtudomány mintegy elsajátítja ezen kifejezést „illetőség“ (competentia), 's alatta a' bíróságok' azon tehetségét érti, mellynél fogva azok bizonyos személyek, jogkérdések vagy tények felett birói tisztöket jogereüleg gyakorolhatják.

Az illetőség, e' jogtani értelmében, különböző tekintet alá jön:

a) fenyítő; és

b) a' polgári bíróságokra nézve.

1) A' fenyítő bíróságok' illetőségét rendszerint szabályozhatják: a) a' hely, hol a' büntett megkísértetett, vagy elkövettetett; b) a' bűnös' lakhelye; és c) a' hely, hol a' büntevő elfogatott.

2) A' polgári bíróságokét pedig: a) a' panaszlott lakhelye; b) a' birtok' fekvése, a' mennyiben a' kereső fél abból

volna kielégítendő; c) a' szerződés, vagy egyéb végbevitt cselekvés' helye; és végre d) a' viszonykereset vagy pertársaság.

Mindkettőnek határát kitűzni külön törvényhozás' dolga.

Egy lényeges különbség pedig a' fenyítő- és polgári bíróságok' illetőségére nézve abban áll, hogy a' fenyítő bíróságok' illetősége, jóllehet eziránt kifogás nem tetetnék is, csak akkor tekintethetik törvényesnek, ha valamely vádlott valamely bűntényre nézve, törvény által köteleztetik azon, és nem más fenyítő-bíróságtól nyerni ítéletet. A' polgári — különben rendes — bíróságok azonban illetőkké válhatnak bármely személy's bármely — különben hozzájuk tartozó — ügyben, ha a' panaszlott fél az illetőség ellen kifogást nem tevén, önként beleegyezik abba, hogy ügyében azon bíróság határozzon.

8. §.

A' járási és megyei törvényszékekre nézve való illetőségi perkérdések ¹⁾ és bíróküldések (delegatio), mind az ügyviteli körükbe jelenleg áteső hivatalügyeket, mind azokat tekintve, melyek jövőben fognak kezdetni, ha az érdeklött bíróságok egy's ugyanazon kerületi-főtörvényszék' körületébe tartoznak, ez által; ha pedig nem ezen eset forog fenn, a' legfőbb törvényszék által intézendők el.

Ugyanezt illeti a' közigazgatási és birói hatóságok között magokat előadó minden illetőségi összeüt-közéseknek is, az előljáró felsőbb országos hatóságok' meghallgatása melletti kiegyenlítése.

¹⁾ Competenz-Streitigkeiten, magyarul nem: „illetőségi perkérdések;“ hanem „illetőségi viták, vetély-, vagy vetélykedések, versenygések,“ 's mint az 183%-diki országgyűlés a' controversiát magyaritá, „villongások.“ A' §. magyarázatában erről bővebben szölok.

*illetőségi
viták, u.
gásol,*

Jelen szakasz azon esetekről intézkedik, melyekben két, vagy több elsőfolyamodású bíróság, vagy illy bíróság és közigazgatási hatóságok között támadható illetőségi kérdések, 's a' szükségelt biróköldések forognak fenn.

A' járási 's megyei bíróságok közt fölmerülő illetén illetőségi kérdéseket, valamint azon ügyekre nézve, melyek az említett bíróságok' munkakörébe az előbb fenállott bíróságoktól jelenen áttetnek, ugy szinte azokra nézve is, melyek azok előtt ezentúl kezdetnek meg, ha azon járási 's megyei törvényszékek azonegy kerületi főtörvényszék' hatóságterületén fekszenek, ezen kerületi főtörvényszék fogja eldönteni; ha pedig különböző főtörvényszék' hatósági körületébe esnének: a' legfőbb törvényszék.

Ugyanezen legfelsőbb törvényszék határoz olytán illetőségi versenyésekben is, melyek egyrésztől valamely bíróság 's másrésztől valamely közigazgatási hatóság között fölmerülnek. Illyenkor azonban a' legfőbb törvényszék csak azután fogja az illetőségi vitát eldönteni, miután aziránt véleményét azon felsőbb kormányzéseknek, melynek hatásköre alá azon közigazgatási hatóság, melyre nézve illetőségi versenyés támadott, tartozik, meghallgatta.

Ha kiküldött bíróságokra volna szükség, mint például az alábbi 12. §. d) betűje alatti esetekben, szinte azon szabály tartandó szem előtt, melyet főnebb az illetőségre nézve előadtunk. T. i. ha a' kiküldendő bíróságnak azonegy kerületi főtörvényszék' hatósági körületében kellene munkálkodni, a' kiküldést azon illető kerületi főtörvényszék fogja eszközölni; ha pedig több kerületekben kellene működnie, a' kiküldést a' legfőbb törvényszék teljesíti.

A' mondottakból világos, miszerint jelen szakasz' intézkedése nem a' perlekedő felek által teendett illetőségi kifogásokat szabályozza. Az illy kifogások a' perben vitattatnak meg 's döntetnek el azon bíróság által, melly előtt a' per folyamatba tetetett, 's a' mennyiben a' felek fölebbeznének, a' rendes fölebbviteli bíróságok által; még pedig a' rendes pe-

rekben úgy, mint azt a' vtk. II. r. 79. §-a rendeli, a' csődületiekben a' „Kiegészítő rendelet,“ III. 3. §. szerint. (Vesd össze ugyanezen „Kieg. rendelet“ II. 7. §-át is.)

9. §.

A' polgári pereskedéseket illetőleg, a' 2. §. A. és B. alatt ¹⁾ említett járási bíróságok határoznak:

- a) minden a' váltó-törvény, vagy bányajog alá nem tartozó perlekedésbeli olly meghatározott pénzoszvegekről, mellyek kamatok, és más mellékes illetékek nélkül 500 pengő forintnyi sommát felül nem haladnak, nemkülönben más ingó, vagy ingatlan tárgyakról, ha a' panaszló ezek helyett, a' főnebbi számítás szerint 500 pengő forintot felül nem haladó özszvegnek elfogadására késznek nyilatkozik;
- b) a' haszonbérleti szerződések' (árendálási és kibérleti szerződések) felmondását illető minden tárgyalásokban, és az árendába adott vagy kibérlett telkek, vagy épületekből kiköltözködés, vagy ezeknek visszaszolgáltatása és az ingatlan javakkal egyenlő más dolgok iránti minden pereskedésekben;
- c) a' birtokháborítást érdeklő minden perekben, ideértve az urbéri foglalásokat is, ha a' kérdéses jország a' járás' határain belül fekszik;

¹⁾ Itt leírási vagy sajtóhiba történt? A' német szövegben nincs meg a' B. betű, 's természetesen nincs is itt helye; mert ez egyenes ellentétben állna a' 2. §. B. betűje alatti rendeletével, sőt e' 9. §. első szavaival is, hol mondatik: „A' polgári pereskedéseket illetőleg — — — határoznak,“ holott a' B. alatti; vagyis elsőosztályú vidék- (járási) bíróságok polgári perekben épen nem határoznak. L. főnebb a' 2. §. magyarázatát.

- d) mindazon perekben, mellyek szolgálati-, munka-
bér-, és gondviselési-szerződésekből keletkeznek ;
- e) mindazon perekben, mellyeket az 1836: XVIII.
t. cz. a' vásári-bíróságok elébe rendelt, a' meny-
nyiben a' járási bíróság' helyén vásár tartatik ;
- f) a' csődügyekben, mindazáltal csak azon esetek-
ben, mellyekben az 1844-ik évi VII. t. cz. 2. §.
a) szerint, sommás tárgyalásnak van helye; és
a' kereskedők' csődjei kivételével ;
- g) minden ideiglenes előintézkedések és biztosítási-
eszközök iránt, az olyan jogügyekben is, mely-
lyek a' járási-bíróságok' elítélése alá nem tartat-
tak fenn ;
- h) minden végrehajtások' eszközzésében, alapuljanak
bár ezek, akár az önmagok, akár más bíró által
kiadott végrehajtható határozványokon avagy
egyességeken ;
- i) telekkönyvi és betáblázási ügyekben, jelesen az
ingatlan birtokot illetőleg, és a' sz. k. városok-
ban, továbbá a' Jászkunságban, azon járási-bí-
róságok, mellyek az 1840-ik évi XXI. t. cz. által
a' telek- és betáblázási-könyvek' vezetésével meg-
bizott tanácsok helyébe lépnek.

Szintűgy a' hajdúvárosokbani ingatlan birtokra
nézve, a' kerületi gyűlések' helyébe lépő járási-
bíróságok ; 's végre a' pórtelkekre nézve, azon
járási-bíróságok, a' mellyek' kebelében azok lé-
teznek.

A' pórtelkeket illető telek- és betáblázási-
könyvek' vezetése iránt, különös rendelet fogja
a' közelebbieket elrendelni ;

- k) az önkintes törvényhatóság' minden eseteiben,
nemkülönb a' vérrokonok közti egyszerű osztá-
lynak (de divisione inter fratres in
casu planae successionis suscipienda)

az 1836. évi XIV. t. cz. által kijelelt eseteiben, a' mennyiben az osztály' tárgya a' törvényszék' járásában fekszik.

Az illető Járásbíró az utóbbi esetben, a' törvényrendelte osztoztató küldöttség' helyét pótolja.

E' szakaszban kitűzetik azon törvényhatósági kör, melyre a' (2. §. A. betűje alatt kijelölt) másodosztályu vidék-(járás) bíróság' tiszti eljárása kiterjed, 's előszámlálatnak azon peres és nem-peres ügyek, melyekben ezen törvényszék a' bíraskodásra, illetőleg határozásra, felhatalmaztatik.

A' nem-peres ügyek közül e' helyütt csak egyet találunk ezen bíróságok' illetőségéhez külön sorozva, azt, t. i. mely az i) betű alatt foglaltatik, 's mely a' telekkönyvi és betáblázási dolgokat érdekli.

Itt e' tárgyról csak röviden akarok emlékezni, miután a' bővebb magyarázatot az időközben megjelent „Kiegészítő rendeletek“ I. §§-aira tartom fenn.

Valamint a' telekkönyvek' vitele és a' betáblázás' eszközése minden olly ingatlanokra nézve, melyek 1848. előtt nemesi tulajdonúl nem tekintettek, azon hatósági területen, mely valamely vidékbíróság' részére megállapittatik, egyenesen ezen bíróság' teendői közé soroztatik: úgy mindazon kérdések is, melyek a' telekkönyvek és betáblázás körül támadhatnak, ezen bíróságok' illetőségéhez tartoznak; különösen

a.) sz. kir. városokban, és a' jászkún-kerületben a' mondott ügyek azon vidékbíróság' illetőségéhez tartoznak, mely, az 1840: XXI. t. cz. által a' telek- és betáblázási könyvek' vezetésével megbizott tanácsok' helyébe lépend;

b.) a' hajduvárosokban találtató ingatlan birtokra nézve azon vidékbírósághoz, mely a' volt kerületi gyűlés' helyét pótolandja; és

c.) a' paraszttelkekre nézve azon vidékbiroság' illetőségéhez, mellynek kebelében azon pórtelkek feküsznek.

Jegyzet. A' nem-peres ügyekre nézve, lásd alább a' 9. ponthoz írt magyarázatot, mellyben különösen az „önkéntes törvényhatóság“ról leendő szó.

A' peres ügyek közül a' vidék- (járás) bíróságok határoznak :

1.) A' váltó- és bányajog alá tartozók' kivételével, mindazon peres kérdések felett: a) mellyek meghatározott pénzösszegeket tárgyaznak, 's ezen összegek 500 pengő forintot tökében (azaz kamatok, költségek, 's bármimű egyéb járulékok [accessoria] nélkül) meg nem haladnak; 's b) mellyek ingó vagy ingatlan tárgyak körül támadnak, de csak úgy, ha e' tárgyak' értéke 500 pft meg nem halad, 's ezen összeget a' panaszló fél követelése' fedezéseül azon tárgyak helyett elfogadni késznek nyilatkozik. ¹⁾

Jegyzet. E' renDELETEhez képest azon peres ügyek, mellyek eddig a' szóbeli bírósághoz tartoztak, ezentül — részben — a' vidékbiroságokhoz mennek át, olly formán, hogy ezek 200 pft erejéig, az 1836: XX. t. cz. szabályai szerint, szóbelileg járnak el; ezen összeget meghaladó követelések tárgyalását azonban rendes per utján végzendik 's határozandják el. Vesd össze a' 23 's 24. §§-okat is.

¹⁾ Az eredeti (német) kiadásban, mellyet használok (Pest, 1849. Bei Landerer und Heckenast), itt tetemes sajtóhiba rejlik. A' német szöveg legalább olly értelmű, hogy az illy tárgyak csak akkor tartoznak a' vidékbiroság' köréhez, ha a' felperes „késznek nyilatkozik azon tárgyakat“ (természetben) 500 p. f. helyett elfogadni; holott a' törvény épen az ellenkezőt akarja, mint ezt a' „Grundzüge der neuen Gerichts-Verfassung“ 9. §-ának a) alatti pontja is mutatja; hol egyszersmind ezen 500 pftnyi összeg is közelebből meghatározatik, egyenesen kimondatván: miszerint ezen 500 pftnyi összeg csak akkor tartozik a' vidékbiroság' köréhez, ha az sem mint valamely nagyobb tőkekövetelésnek része, sem mint több viszonos követeléseknek összehasonlításából származó fölőslég nem követeltetik.

2.) Minden olly ügyekben, mellyek haszonbéri 's egyéb bárminemü bérleti szerződések' felmondását illetik; mellyek a' haszonbérbe adott vagy bérbevett telkeknek, épületeknek, 's egyéb az ingatlan vagyonnal egytermészetűnek tartatni szokott tárgyak' visszavétele, vagy visszaadása körül támadhatnak.

E' kérdéseknek rendes bírása azon vidékbiróság, mellynek hatósági körületében a' bérbeadott jószág, vagy jog fekszik 's illetőleg gyakoroltatik, vagy különben a' panaszlott félnek állandó lakása van.

A' mint többenemü lehet a' bérbeadás, vagy bérbevétel: ép olly különbözők lehetnek a' föltételek is, mellyek' kíséretében valamely elhasználhatlan dolog valakinek bizonyos időre használat végett átengedtetik. A' magyar törvényhozás' rendelkezése e' tárgyban fölötte hiányos, 's a' bérleti ügyek' elhatározását jobbadán csak a' szokás állapította meg azon általános jogelv szerint: „contractus contrahentibus legem facit.“ Nálunk az illy bérleti ügyeknek bírása is fölötte különböző volt ekkorig, midőn azt részint a' bérbeadó vagy bérbevevő személy' polgári állása, részint a' bérbeadott tárgyak' minősége határozta meg. Közönségesen ugyan magában a' szerződésben szokott a' bíróság megállapittatni; 's illy esetben aztán legtöbbször a' bérbeadó, mint egyik bérbeadó fél, egyszersmind bíró is volt — a' maga dolgában! E' nagy jogtalanságnak jelen §. rendelkezése véget vet, 's ezentúl minden olly kérdések, mellyek a' bérletből támadhatnak, bármilly neműek legyenek is ezek, és bármilly állásu személyek közt kötettek is a' bérleti szerződések, mindig a' vidékbiróság fog határozni, bárminő bíróság állapittatott is volna meg az illető bérlet-szerződésekben; rendes elsőfolyamodásu és választott (compromissionalis) bíróságokat természetesen kivéve, mert e' tekintetben a' kötfőlelek' akaratát a' törvény nem korlátozza.

A' mennyiben pedig nemcsak ingatlan vagyont lehet bérbeadni 's venni, hanem egyéb olly tárgyakat is, mellyek

az ingatlanokkal — jogtekintetben — hasontermészetűek, például a' tized-, vadászat-, halászat-, sütés-, kávéház-jog, 'sat.; jelen §. az illyek' bérbeadásából származó kérdések' eldöntését is szinte a' vidékbiroságok' köréhez utasítja.

3.) A' vidékbiroság határoz továbbá minden olly perekben, mellyek birtokháborításból erednek, ideértve az urbéri foglalásokat is, ha a' kérdéses jószág a' vidékbiroság' hatósági körében fekszik.

4.) Minden jogkérdésekben, mellyek szolgálati, cselébéri vagy őrizményi szerződésekből származnak.

Őrizményi szerződések alatt értetnek a' zálogba adott ingóságoknak, mint minden egyéb letéteményeknek, 's felvigyázat végett valakinek akár valami díj mellett, vagy a' nélkül átadott bármilyen ingó, vagy ingatlan, tárgyaknak bizonyos ideig leendő őrzése iránt tett kötések, mellyek szinte, mint más szerződések is, lehetnek írás- vagy szóbeliek.

A' „cselébéri“ ügyek elég határozottan kifejezeteknek tekinthetők: miután a' „cseléd“ szó magában elég határozott értelemben van a' köz életben elfogadva. Nem úgy a' „szolgálati“ ügyek; mert a' szolgálat ezerféleképen tetethetik; 's ha a' szolgálatot köznapi jelentésében vesszük, felette szoros korlátok közé lesz szorítva a' vidékbiroságok' tiszti köre; és sok olly tárgyak' elhatározása fog utasítva lenni a' megyei törvényszékekhez, mellyeket talán jelen „Határozatok“, a' 12. §-hoz képest, oda utasítani nem akartak?

Részemről, az „Alapvonalok“ nyomán indulva, mellyekről már ismételve emlékezem, 's mellyek az egész birodalomra nézve a' biroságok 's perlekedési rend' szabályozásában követendő vezérelvekkül tüzetnek ki, azon meggyőződésben vagyok, hogy azoknak e' pont alatti megkülönböztetései nálunk szinte elfogadandók, 's a' vidékbiroság' hatósági körében fölmerülő következendő „szolgálati“ kérdések, szinte az által lesznek elhatározandók, ugymint:

α) a' szolgálat-adók, 's ezek' magán tisztei, hivatalnoki, és szolgálói között fölmerülő kérdések;

β) az iparüzők, mesteremberek, gyárosok egyrészről, 's ezek' ügyvezetői, legényei, inasai és munkásai közt másrészről, támadható ügyek, a' mennyiben azok a' vidékbiroság' hatósága alól egyenesen kivéve 's más szakbiroságokhoz utasítva nem volnának;

γ) Csaplárosok, hajósok, fuvarosok, áruszállítók 's áruszállítási intézetek egyrészről, 's vendégeik, utazók, és árufeladók közt másrészről, az amazok által őrizet végett átvett tárgyak, vagy az utóbbiaknak tett szolgálatok iránt támadható vitás kérdések, a' mennyiben illynemű viták a' kereskedelmi bíróságokhoz nem tartoznának;

δ) Mindazon jogkérdések; mellyek a' gyógyászattal foglalatoskodó személyek által teendett követelésekből származnak, 's orvosi segélyt, fáradságot és kiszolgáltattott gyógyszereket tárgyaznak; továbbá, mellyek magántanítókat, vagy nevelési és tanítási magánintézeteket illetnek; — végül

ε) Minden jogviták, mellyek akár ember, akár állatok által a' földeken 's a' netalán még azokon találtató termésben tett károkból erednek.

Illy külön magyarázatát adják az „Alapvonalok“ a' „szolgálat“ szónak; 's úgy hiszem, épen nem csalódom, midőn az itten felsorolt peres ügyeket nálunk szinte az illető vidékbiroságok' elhatározásához tartozóknak állítom. ¹⁾

5.) A' vidékbiroság' teendőihez utasítatnak azon ügyek is, mellyek eddig nálunk az úgynevezett „vásári bíróságok“ által, az 1836: XVIII. t. cz. szabályai szerint intéztettek el; de csak olly esetekben, ha azon helyen — város- vagy helységben — hol a' vidékbiroság' széke van, tartatik a' vásár is; különben az illy vásári ügyek — a' 12. §-hoz képest — azon megyei törvényszék' eljárásához utasítvák, mellynek hatósági területén a' vásárhely fekszik.

¹⁾ Lásd: Grundzüge der neuen Gerichts-Verfassung, 9. §. a' 21. l.

Jegyzet. Az iránt: mint kelljen az illy vásári ügyekben a' bíróságoknak eljárni? a' 24. §. magyarázatában szólnak.

6.) A' vidékbíróságok' tiszte: tárgyalni 's elintézni a' sommás csödpereket is, ha a' bukott nem kereskedő.

Itt mindenek előtt kettőt kell tudnunk:

a) kit tart a' törvény kereskedőnek? és

b) mikor van csödperekben helye sommás eljárásnak?

Az elsöre megfelel az 1840: XVI. t. cz. 1. fej. 1. §-a, melly így szól: „Törvény előtt rendes kereskedőnek csak az tartatik, ki kereskedési czimét (Handlungsfirma) az alább következő szabályok szerint bejegyezteti és kereskedéséről rendes könyveket vezet.“

Az itt felhívott bejegyeztetési szabályok' hosszas magyarázata nem ide tartozik. Elég legyen tehát azokat főbb vonásokban érinteni.

A' bejegyzés eddig történhetett váltótörvényszéknél, 's az illető törvényhatóságnál. Az iránt: hol kelljen ezután megtörténni a' bejegyzésnek? további intézkedés várandó; mert jelen határozatok által a' váltóbíróságok' munkássága — a' pestinek kivételével, de mellynek körülete szinte nincs még meghatározva — megszüntettetvén, 's a' megyei gyűlések sem működvén, ezeknél a' kereskedői czim' bejegyzése nem eszközölhető. ¹⁾ — Hol a' czim' bejegyzése történt, ott kellett megtörténni a' kereskedési könyvek' hitelesítésének is. (Lásd az idézett 1840: XVI. t. cz. 3. 4. 5. 6. 7. és 13. §§-ait).

¹⁾ Az illy bejegyzések addig, míg az iránt utasító rendelet jöendne, talán a' pesti váltó-kereskedelmi, 's az illető megyei törvényszékeknél — 's városokban (mint eddig is) a' tanácsnál — történhetnének meg, mint mellyek a' 13. §. értelmében jövőre a' váltó-kereskedelmi ügyek' elintézésével is megbízva lesznek?

Hogy törvény előtt a' bejegyzett 's hitelesített könyveket vezető gyárosok, iparosok, 'sat. szinte rendes kereskedőkül értetnek: mutatják többek közt a' vtk. II. r.; 106. 's az 1840: XVII. t. cz. első §§-ai.

Ha tehát a' bukott illy (bejegyzett) kereskedő, gyárnok vagy iparos volna: a' csödper még akkor sem tartoznék a' vidékbiroságok' eljárási köréhez, ha az különben sommás úton volna is tárgyalandó.

A' második itt fölmerülő kérdésre, vagyis arra: mikor van csödperekben helye a' sommás eljárásnak? a' feleletet az 1844: VII. t. cz. 2. §-ában találjuk fel, melly következőleg rendelkezik:

„Midőn a' hitelezőknek összejövetelére biróiképen kitűzött csödületi határnapon a' követeléseknek bejelentésére a' 46. §-ban (1840: XXII. t. cz.) kiszabott három napnak lefolyása után, a' csödületi bíróság tapasztalja, hogy a' bejelentett követeléseknek összege 1000. forintot meg nem halad“ — a' csödper sommás úton tárgyalandó. ¹⁾

Tehát csödügyekben a' vidékbíró csak akkor járhat el, ha a' bukott nem bejegyzett kereskedő (gyárnok, iparos, 'sat); és a' hitelezők' összes (tőke-) követelése 1000. pftot meg nem halad.

7.) A' vidékbiroságok' köréhez tartoznak minden előintézkedések, és a' biztosítási módok alkalmazása, még olly ügyekben is, mellyek' tárgyalása és birói elintézése különben a' vidékbiroságok' illetőségéhez nem is tartozik; például a' letiltás; ovástétel; a' zár alá vétel (sequestratio), 's a' letiltott, vagy lezárolt ingóságoknak, ha könnyen romolható tárgyak volnának, az egyik vagy másik fél' kívánatára elárverezése; 'sat.

¹⁾ Milly módosítás történt újabban e' §-ra nézve? arról az időközben megjelent „Kiegészítő rendelet“ III. 3. §-ában lesz szó. A' dolog' lényege azonban — az 1000. ftnyi összegre nézve — nem változik.

8.) A' vidékbirák teljesítik hatósági körükben a' foglalásokat 's végrehajtásokat, 's nemcsak azon perekben, melyekben önmagok bíraskodtak, hanem azokban is, mellyek más bíróságok által döntetvén el, a' foglalás alá veendő tárgyak, vagy az adós' személye tekintetéből, hozzájuk végrehajtás végett átküldetnek. — Végül

9.) a' vidékbirák' tiszte végezni az 1836: XIV. t. cz. kijelölt eseteiben a' vérrokonok közötti világos öröködési osztályt is, a' mennyiben ennek tárgya (egészen) a' vidékbiróság' területében fekszik. 'S ezen esetben a' vidékbíróság az idézett törvényben említett osztoztató-bírók' (küldöttség) helyét pótolja.

Mondom, ha az osztály' egész tárgya a' vidékbíróság' területében fekszik; mert, ha a' felosztandó vagyon több vidékbíróság, vagy épen több megyei törvényszék' kebelében találatnék: akkor — mint alább a' 12. §. d) pontjában látni fogjuk — az osztoztató bíróság' tisztét a' megyei törvényszék, 's illetőleg az e' végre kiküldendett bíróság fogja teljesíteni.

Ugyan e' pont alatt jelen „Határozatok“ a' vidékbíróságok' egy másnemű teendőjéről is intézkednek, az ugynevezett szabadválasztásu (önkéntes) törvényhatósági (freiwillige Gerichtsbarkeit) eljárásokról, mellyeket mi szinte nem-peres ügyekül nevezhetnénk, minthogy olly teendőket illetnek, mellyek a' felek' törvénykezésen kívüli ügyekben, 's többnyire felhívásaik folytában, végzendők.

Nálunk az önkéntes törvényhatóságnak inkább csak neve ismeretlen, mint munkaköre; 's gyakorlata eddig is, kivévén némelly tárgyakat, mellyek nem birói tagok által is végezethettek, a' birói tiszttel szinte összekötve volt. Franciaországban, Németország több tartományiban, sőt az ausztriai birodalom' némelly vidékin is, az illy önkéntes törvényhatóság' gyakorolhatásával, a' mennyire egyenesen a' bíróságok' körébe nem tartoznék, külön egyének — jegyzők — vannak felruházva, 's mint értesülve vagyok, a' „jegyzői

hivatal" — Notariat — behozatala a' birodalom' minden tartományiban már szinte készülöben van.

A' kezdetet nálunk e' tekintetben a' váltótörvények tevék meg, mellyek az ovatok' kivételére „jegyzöket“ állítván föl, egyszersmind azok' kinevezési módját 's eljárási köteleseégeiket is szabályozák. Egyébiránt a' „jegyzői“ tisztet, az ügyvédivel kötvén össze a' törvény, e' kezdet igen tökéletlennek mondható; mert az ügyvédi és jegyzői hivatás 's munkakör, hol mindkettő a' tudomány' haladásához 's a' kor' szükségéhez alkalmazva fennáll, egymástól szorosán elkülönítendő.

Eddig a' kir. tábla' hites jegyzői, az ügyvédek, a' várostanácsi 's megyei írászok, a' jegyzök, bírák, (kiküldött) várostanácsosok, törvényes bizonyságok, az ítélőmesterek, hiteles helyek (loca credibilia) 'sat. széltiben gyakorlák nálunk az önkéntes törvényhatóság' némelly teendőit, sőt lehetek esetek, mellyekben személyek, kiknek semmi nyilvános tisztí minőségek sem vala, végezték és végezheték e' teendök' némellyeit; míg mások egyenesen a' bíróságok' tisztéhez tartoztak, 's érvényesen csak ezek által végeztethettek; valamint lesznek is mindig illy önkéntes törvényhatósági teendök (nem-peres tárgyak), mellyek' elintézése egyedül a' bíróságok' tisztí körébe fog tartozni. ¹⁾

A' míg tehát a' jegyzőség nálunk is rendeztetni, 's munkaköre meghatározatni fogna: jelen §. annak teendőit is, a' vidékbíróságok' hatósági körében, ezekre ruházza; kivevén mindazáltal olyanokat, mellyeket ekkorig a' hiteles helyek (loca credibilia) vagy az ország' rendes bírái előtt kelle és lehele érvényesen végezni. Ehhez képest a' vidékbíróságok eszközlendik hatósági körükben

- a) az okiratok' láttamozását;
- b) az aláírások' hitelesítését;
- c) a' hiteles fordításokat;

¹⁾ Lásd alább a' 12. §. c) alatti pontját is.

d) az életbizonyítványok' kiadását; — továbbá ők fog-
nak föltehetni

e) mindennemű szerződéseket; 's egyéb, ollyatén
okiratokat, mellyek a' felek' jogainak fentartására, védelmé-
re, 'sat. szükségesek;

f) végrendeleteket; 's végezni

g) a' halálozás esetében szükséges intézkedéseket a'
hátrahagyott vagyonról, özvegyek-, 's kiskorúakról; mint
szinte

h) az eltévedt kötelezvények' megsemmisítése iránti bi-
rói lépéseket is; 'sat. 'sat.

Jegyzet. Hosszas volna, 's nem is ide tartoznék,
kimerítőbben fejtegetni a' „jegyzőségi“ tisztet, 's egyenként
felsorolni a' vidékbíróságok' nem-peres ügyekben teendőit.
Ezek közül elég volt talán érinteni némelleyeket. A' jegyző-
ségről, hogy hivatását 's munkakörét kellőleg megismertes-
sem, külön munkát kellene írnom.

10. §.

Minden községi rendtartással ellátott helység' la-
kosainak megengedtetik, ollyan panaszokat, mellyek-
nek értékösszege 12 pengő forintot felül nem halad, a'
helységbeli előljáró elébe terjeszteni.

Ez mint békebíró a' panaszokat végkép intézi el,
a' nélkül hogy ítéletétől további felelbbvitelnek helye
legyen. Azonban az érintett panaszokra nézve a' pa-
naszos' szabadságában áll, a' helységbeli előljáró el-
mellőzésével, egyenesen is a' járási-bíróhoz folya-
modni.

Ha általában nagy jótétemény a' perlekedő felekre, közel
találni a' bírót, ki ügyesbajos dolgaikban hamar nyújtson
segélyt: annál nagyobb e' jótétemény akkor, ha olly felek'
érdekében történhetik, kik szegényebb sorsuak levén, 's ren-

desen napi munkájok után élvén, kisebbszerű követeléseikre nézve, az utazás, költségeskedés és munkamulasztásnak gyakorta magát a követelést meghaladó terheitől, a' bíró' közlése által megmentetnek.

Nálunk az 1836: XX. t. cz. 3. §-a megengedé, hogy „olly községekben, mellyeknek rendezett tanácsa nincsen, a' lakosoknak 12. forint értékét felül nem haladó szóbeli ügyeit a' helybeli bíró, a' többi előjárók' kettejének közbejöttével intézze el.“ E' rendelkezést most a' „Határozatok“ jelen §-a, némelly módosításokkal ugyan, de mellyek a' feleknek csak nagyobb javára vannak, szinte meghagyja.

Az által t. i., hogy minden állásuak' szóbeli pere 500. pftig a' vidékbíróságok' eljárásához utasíttatik, sok helységek' lakossága, melly 12. pft értékét meghaladó szóbeli perei elintézésére nézve eddig az urodalmi bíróságot közel találta, azon kénytelenségbe jutna, hogy minden, még olly csekélyszerű követelésével is, a' töle távolabb eső vidékbírósághoz kellene vándorolnia, mi, a' szegénysorsu falusi lakosoknak kivált, költséges, fáradalmas, 's idővesztő leendne. E' bajon segítve van azáltal, hogy minden olly helységben, mellynek községrendezete van, azaz: mellynek vannak bírása, eskütt emberei és jegyzője, a' lakosok' 12. pforint értékét meg nem haladó követeléseit a' falu' bírása, mint helyben levő előjáró (vagy annak nem-léte, avagy akadályozása esetében, helyettese) intézheti el.

Az illy községi előjáró, (sajátlag falubíró) a' 12. pforint értékű panasz felett, mint békebíró határoz, még pedig végképen ugy, hogy határozatától más bírósághoz a' panaszt fölelbbvinni nem lehet, hanem az tüstint végrehajtással is fogantatosítandó. Azonban, semmi követelő fél sem kénytelen ezen jótéteménnyel élni; 's ki akár azért, mert a' helységi előjáróban meg nem bízik, akár bármi más okból annak eljárását használni nem akarja: ezt egészen mellőzheti, 's panaszát, habár 12. pforintnyi értéket meg nem haladna is, egyenesen a' vidékbeli bíróság elé viheti, kinek határozatától aztán, ha

nem-kedvező ítéletet nyerne, a' rendes fölebbezésnek van helye.

Egyébiránt figyelmet érdemel itt azon körülmény, hogy a' helységi eljóró' bíraskodását mellőzni, csak a' követelő félnek (azaz: felperesnek) áll szabadságában: a' panaszlott fél (alperes) azonban ez iránt (t. i. a' helybeli bíróság' illetősége iránt) semmi kifogást nem tehet: hanem a' helység' eljórója által idéztetvén, az előtt megjelenni 's határozatában megnyugodni tartozik. Csupán az iránt tehetne a' panaszlott fél az eljárásra nézve kifogást, hogy a' felperesi követelés 12 p. forint értékét meghaladja; mi ha csakugyan kitűnne: a' peres ügy az illető vidékbíróság elé volna utasítandó.

Egy másik körülmény is igényel e' §. rendeletében figyelmet. Az t. i. hogy a' 12 p. forintnak nem kell épen világos 's nyilvános adósságnak lenni, hanem lehet akármelly más követelés is, csakhogy annak (összes) értéke (bármintemű járulékok oda nem értetvén) a' 12 p. forintot meg ne haladja.

A' módosítások, mellyek ezen §. által az 1836: XX. t. cz. nézve tetetnek, illetik

a) a' bírót. Előbb t. i., az idézett 1836: XX. t. cz. 3. §-ához képest, a' helybeli bírónak még két eljórót kelle maga mellé venni, hogy a' 12 p. forint' értékét meg nem haladó követelésekben határozhasson; most erre nincs szüksége, hanem, mint egyes bíró, egymaga intézheti el azokat. — A' második módosítás illeti

b) a' fölebbvitelt. A' volt eljárás szerint az illy szóbeli pereket, noha csak birtokon kívül, de mégis fölebbezni lehetett az uriszékre, innen a' megyei törvényszékre (1836: XX; 3. §.); jelen rendelkezés' nyomán pedig fölebbezésnek egyáltalában nincs helye. — A' harmadik módosítás végre

c) a' követelő felek' kényszerűségét illeti. Az 1836: XX. t. cz. 3. §-a, t. i. nem hagyott fenn illy 12 p. forint értékű ügyekre nézve a' követelő félnek választást a' bíróságban, hanem öt egyenesen a' helybeli bíró 's két eljóró-

róhoz utasította: most erre senki sem szorittatik, hanem — főleg a' követelő felek' érdeke forogván fenn — egészen szabadságára hagyatik: illynemű keresetét, a' helység' bírása mellőzésével, egyenesen a' vidékbíróság elé vihetni.

J e g y z e t. Magyarázó, örömmel találkozik itt a' „béke-bíróság“ eszméjével, melyet az ismételve idézett „Alapvonalok“ban is hiába keres. A' békebirósági intézet több országokban, jelesen pedig Franczthonban, régóta divatban van, 's jótékonyságának legbiztosb tanúsága: annak folytonos fennállása. A' magyar törvényhozásban sem új ezen intézet' eszméje. Az 1836-diki országgyűlésen fenforgott az, a' bírósági szerkezet 's perlekedési rend javítása körüli vitákban. A' rr. táblája külön cikket alkotott arról; de az első főrendi válszizenet folytában az egész czikk elesett!

11. §.

Büntetési ügyekre nézve, a' járási-bíróságok, a' bírói tisztet, különös rendelet által kijelelendő csekélyebb esetekben gyakorolják.

Az ugyanott közelebbről meghatározandó súlyosb kihágások' megvizsgálása és elítélése, az első-osztályú járási bíróságokat (2. §. B) illeti.

A' már mondottakból, 's jelesen a' főnebbi 2. §-ból tudjuk: miszerint a' vidékbíróságok nemcsak polgári, de fenyítő-perekben is fel vannak hatalmazva az eljárásra (2. §.). Tudjuk továbbá azt is, hogy az első-osztályú vidékbíróságok polgári perekkel nem is, hanem csupán csak fenyítésekkel foglalkoznak.

Azon illetőségi kört, mely mind a' másod-, mind az első-osztályú vidékbíróságra nézve a' büntető ügyekben leendő eljárás' tekintetében a' kisebb vagy nagyobb kihágások és vétségek iránt szabályzandó, külön rendelet tűzi ki, mely rendeletet az időközben megjelent „Kiegészítő Rendelet“

II. fejezetének 3. 4. 5. 's több következő §§-ai foglalják magokban.

E' részben tehát a' bővebb magyarázat ezen itt említett §§-okra halasztandó.

12. §.

A' megyei törvényszékek ítélik el, a' polgári jogügyeket illetőleg, mindazon pereket, mellyek a' 6. §. szerint a' járási-bíróságokhoz nem utasítvák; különösen:

a) mindazon világi peres kérdéseket, mellyek eddig az 5. §-ban említett egyházi hatóságok' törvényhatósága alá tartoztak, nevezetesen a' végrendeletek' külső formáságai iránti pereket, hamis eskü iránti panaszokat, a' születés törvényessége' kétségbevétele, és a' házassági perekben előforduló mindazon kérdéseket, mellyek a' polgári és büntető jogot illetik, mint a' vétkesnek talált fél' megbüntetése, a' perlekedő házastársak' és a' gyermekek' tartása, hozomány, s. t. e. f.

A' házassági pereknek csak azon része, melly a' házassági kötés' érvényességét és az elválást illeti, fog továbbá is az egyházi hatóságok' elhatározása alá fenhagyatni;

b) a' megyéjökben fekvő nemesi ingatlan jószágokat illető azon betáblázási ügyeket, mellyek eddig a' vármegyék' gyűlésein vétettek föl; továbbá ott, hol a' bányai törvényhatóság a' megyei törvényszékekre bízott, a' bányabirtokot tárgyazó telekkönyvi és betáblázási ügyeket is.

Hasonlókép:

c) minden örök-eladási és vevési bevallások (fessiones perennales) 's egyéb birói lépések, tiltakozások és ügyvitelek, a' mellyek az eddigi

törvényszerű gyakorlat szerint, az úgynevezett hiteles helyek (*loca credibilia*) előtt, vagy az ország' rendes birái előtt történtek, jövőre, és általános telekkönyvi hivatalok' behozataláig, a megyei törvényszékeknél teljesítendők.

Ugyanazok ítélnek továbbá:

d) a' vérrokonok közti egyszerű osztályesetekben (*divisio inter fratres in casu planae successionis*), ha az osztály-tárgy több járásokban, de ugyanazon megyei törvényszék' körületében fekszik. Ha az osztálytárgy több megyei törvényszékek' kerületében feküdnék, a' 8. §. értelmében külön biróküldésnek van helye;

e) mindazon csödesetekben, mellyek az 1844. évi VII. t. cz. 2. §-nak értelmében sommás úton nem tárgyalhatók. (9. §. f.)

Az erre vonatkozó közelebbi intézkedések külön rendeletben foglaltatnak.

A' megyei törvényszékek' (elsőfolyamodású) biráskodási illetősége saját területekben előforduló mindazon peres és nem-peres polgári tárgyak' elintézése- és elhatározására kiterjed, mellyek az előző 9. §-ban a' vidékpiróságok' hatósági teendőihez tartozóknak nyilván ki nem jelentettek.

Tudván a' kivételeket (9. §.): nem marad fenn semmi nehézség alkalmazásában ezen általános szabálynak, melly által a' végtelen perút, a' birókeresési zavar végkép megszüntetve van.

Jóllehet pedig e' szabály magában olly világos, 's figyelemmel a' 6. §. rendeletére olly tisztán van fogalmazva, hogy habozásnak, kétségnek, avagy tévedésnek a' bíróság' választásában helyet teljességgel nem hagy; mindazáltal miután némelly eddigi kivételes bíróságok' körébe tartozott ügyek iránt egy- vagy másképen az illetők' részéről aggodalmak tá-

madhatnának ; intézkedett a „Határozatok“ jelen §-a arról is, hogy némely külön teendői a' megyei törvényszékeknek különösen is felsoroltassanak, 's illetőségi körük némely perek és felek' tekintetében névszerint kijellettessék.

E' külön rendelkezéshez képest a' megyei törvényszékek határoznak ezentúl :

a) mindazon világi peres kérdésekben, mellyek eddig az 5. §-ban érintett szentszéki bíróság' illetőségéhez tartoztak ; névszerint : a' végrendeletek' külső formaságaira nézve (solemnitates externae testamenti) támadó ügyekben ; a' hamis eskü iránti panaszokban ; a' születés' törvényessége feletti kérdésekben, és a' házassági perekben előforduló mindazon kérdésekben, mellyek a' polgári és fenytő jog' körébe tartoznak, mint például : a' vétkesnek talált fél' megbüntetése, a' perlekedő házastársak 's a' gyermekek' tartása, hozomány, 'sat.

A' szentszékek' illetőségéhez tehát ezentúl csak azon házassági perek fognak tartozni, mellyek a' házassági kötés' érvényessége (validitatem vinculi matrimonialis) és az elválás iránt támadnak.

J e g y z e t. Úgy hiszem, a' (papi) fegyelmi és (egyházi) haszonvételbeli ügyek' elintézése is, noha itt világosan fölemlítve nincsenek, miután azonban az *a)* alatti kivételek közt sem találjuk azokat, szinte meghagyatnak a' szentszékeknél,¹⁾ mellyek eddigi szerkezetökben ideiglenesen (5. §.) megmaradván : külön bíróságokul tekintendők, 's az előttök folytatandó perek is az eddig fenállott szokás- és gyakorlathoz képest tárgyalandók 's intézendők el. A' főlebbvitel is marad az eddigi, t. i. a' szentszéktől az érsekhez, innen a' magyarországi elsőpaphoz (primáshoz) ; ettől a' király' különös enge-

¹⁾ Ezen ügyeket az 1836-diki törvényjavaslat is meghagyá a' szentszékeknél, „mellyek hatósága — így szól a' szerkezet — a' lelkiekre és az egyháziaknak fenytéki rendbentartására (disciplinaria) és haszonvételbeli jövedelmeikre (proventus e beneficiis) tartatik fenn.“

delme mellett, a' romai pápához, ki azonban maga és a' romai fő-ítélőszék (Rota romana) helyett, magyar bírót rendel (delegat).

A' szentszékek' biráskodási illetőségének ezen korlátozása épen nem új eszme nálunk magyaroknál sem. Törvénykönyvünk nyomán hajdan sokkal több per tartozott az egyházi bíróságokhoz, mint korunkban; 's — hogy a' korábbi időről ne szóljak — már az 1608: kor. ut. V. t. cz. kivette az egyházi bíróságok' kezéből a' tizedek iránti ügyeket; az 1647: kor. ut. XVI. t. cz. pedig egész sorozatát foglalja magában azon pereknek, mellyek az egyházi bíróságoktól elvonatván, a' világiakhoz áttetetni rendeltetnek. És figyelmet érdemlők ezen t. cz. 10. §-ának ime szavai: „Uno enim, ac eodem Juridico Processu, una eademque lege ac consuetudine, universis Statibus, et Ordinibus Regni utendum est.“¹⁾

A' fejlődő korról 's a' jogtudomány' haladásával apáink is folyvást iparkodtak a' szentszékek' birói hatóságát eredeti rendeltetésére visszavezetni. Így, az 179%-diki országos küldöttség azon osztálya, melly a' törvényszékek rendezése iránti javaslat' kidolgozásával foglalkozott, e' tárgyban külön törvény-czikkelyt tervezett, mellyet az 1827-diki országos küldöttség felfogván, a' szentszékek' rendezésére nézve munkálatában a' IX. t. cz. hozá javaslatba. Ez alkalommal nem mulasztotta el az akkori magyarországi elsőpap és bibornok (Rudnay) a' küldöttséghez ezen t. czikkelyre nézve külön véleményét beadni,²⁾ mellynek tartalma szerint némellyekre, jelesen a' végren delemek' külformaságai és a' hamis eskü iránti

¹⁾ „Mert egy és ugyanazon törvénykezési renddel, egy és ugyanazon törvénnyel és (törvényes) szokással kell élniök az ország' minden Karai és Rendeinek.“

²⁾ Lásd ezt: „Opinio exc. Regnicol. Deputationis — pro pertractandis in consequentiam art. 67: 179% elaboratis Systematicis Operatis art. VIII: 1828. exmissae circa objecta ad Deputationem Juridicam relata. Posonii, 1831.“ az 52—55. lapokon.

pereknek a' szentszékek' biráskodásától leendő elvételére nézve megnyugvák a' javasolt t. cz. szerkezetében; többire azonban a' volt birói hatóságot jövőre is fentartatni ohajtotta. ¹⁾

Az 183%-diki országgyűlés, a' küldöttség e' munkálát tárgyalván, a' XVIII. törvényczikkelyben szabályozá a' szentszékek' birói illetőségét.

Helyén hiszem felmutatni e' helyütt főbb pontokban e' (tervezett) t. cz. §§-ait. Szerintök kivetetni rendeltettek a' szentszékek' illetőségi köréből:

- a) a' végintézetekből származó minden perek;
- b) a' hitszegők feletti biráskodás;
- c) a' házassági perekben előforduló jegybér, hozomány, menyegzői ajándék, közszerzemény- és élelembeli tartás' kérdései, mellyek még a' válóper folyama alatt is az illető (világi) törvényhatóság által valának meghatározandók;
- d) a' botránnyozás színe alatt kiállandó testi büntetés vagy köz helyeken leendő kiállítás és bezáratás iránti rendelkezések;

e) az olly személyek iránti kérdések, kik nősparázna-ság miatt legfelsőbb törvényszéki ítélet által az egymás közt kötendő házasságtól eltiltattak; végül,

f) a' világiak által egyházi személyeken, vagy viszont ezek által a' világiakon elkövetett minden bántások, mellyek szinte a' világi törvényszékek' illetőségéhez utasíthatnak.

Igy akará megállapítani a' magyar törvényhozás is (mert a' felső-tábla szinte, részben legalább, hozzájárult e' törvény-cikkelyhez) a' szentszékek' birói hatóságát.

A' jelen „Határozatok“ tehát, mint látjuk, a' szentszé-
kekre nézve, midőn birói illetőségök' körét e' §-ban korláto-

¹⁾ Figyelmet érdemel a' bibornok' ezen javaslata (l. 55) a' főlebbezésre nézve, mellyet csak azon esetre vél megengedendőnek az elsőpapi székre (ad sedem primatiale), ha a' két első szék' (a' szentszék és érseki bíróság) ítélete egymástól különböznek!

zák, egyenesen a' magyar törvényhozás' előmunkálati által kimutatott ösvényen haladtak; 's nagyon eltértek a' birodalom' többi örökös tartományiban e' tekintetben fenálló rendszertől, hol t. i. még a' házassági kötések' érvényessége és az elválások iránt előforduló perekben is világi törvényszékek bíraskodnak. ¹⁾

A' francia, porosz, bajor, hollandi, szardiniai, két-sziciliai, 'sat. törvények szinte, mint az ausztriai polgári törvénykönyv, rendes világi bíróságok' illetőségéhez utasítják a' házassági kötések' érvényessége 's az elválás iránt fölmerülő kérdéseket. ²⁾ Valamint a' magyarországi törvényhozás, úgy a' jelen „Határozatok“ is, mint látjuk, nem mentek még annyira, hogy a' bíróságokat, mellyek a' többi europai álladalmakban csaknem általánosan, megszüntettek már: nálunk is egyszerre eltörölték volna. Ennek egyébiránt, később vagy korább, szinte meg kell nálunk is történnie.

A' megyei törvényszékek' illetőségi köréhez tartozik továbbá:

b) elintézése a' hatósági körületekben fekvő nemesi ingatlan jószágokra vonatkozó azon betáblázási ügyeknek, mellyek eddig a' vármegyei gyűléseken vetettek fel; úgy hogy e' részben a' megyei törvényszékek egyenesen a' megyei gyűléseket pótolandják. ³⁾ És hol a' bányai törvénybató-

¹⁾ Lásd: Winiwarter, das Oesterreichische bürgerliche Recht systematisch dargestellt und erlaeutert; Wien, 1838. I. köt. a' 258. laptól a' 330-ig; — és Wessely, Handbuch der allg. od. josephin. Gerichts- und Concursordnung, 'sat. Innsbruck 1834. II. r. 163. 's a' követk. lapokon.

²⁾ Lásd: S a i n t J o s e p h, Concordance entre les codes civils étrangers et le code français; Bruxelles, 1842, a 18. és követk. lapokon.

³⁾ Ez szinte nem egészen új dolog hazánkban; mert voltak 1840. előtt számos megyék, mellyeknél a' betáblázás a' törvényszék által kezeltetett. — A' betáblázások' természete úgy hozza ugyan magával, hogy — hol rendesen vezetett telekkönyvek léteznek — a' közigazgatási tárgyaktól elkü-

ság a' megyei törvényszékekre ruházott, szinte ezek tárgyalandják a' bányabirtokot illető telekkönyvi és betáblázási ügyeket is.

c) E' pontban azon teendők soroztatnak a' megyei törvényszékek' illetőségéhez, mellyek ekkorig nálunk az ügynevezett hiteles helyek (*loca credibilia*), vagy az ország' rendes birái előtt történtek csak érvényesen. Illyek péld. a' nemesi ingatlanokat tárgyazó minden örökeladási és vevési bevallások (*fassiones perennes*), tiltakozások, ügyvitelek, 'sat. 'S e' rendelkezés mintegy szükséges következménye az előző b) pont alatti intézkedésnek; mert miután telekkönyvek, nová e' tárgyak szorosán tartoznának, az illy ingatlan jószágokra nézve még nem léteznek; a' mennyiben az azokat illető betáblázási ügyek a' megyei törvényszékek' illetőségéhez soroztatnak: önként következik, hogy az azok iránti birtokváltozás is, vagy az ezen birtokváltozásra vonatkozó lépések, nagyobb és könnyebb *evidentia* végett, szinte ott (a' megyei törvényszékeknél) történjenek meg addig is, míg a' rendes telekkönyvi hivatalok a' nemesi ingatlanokra nézve is behozatni fognak.

d) A' vérrokonok közötti egyszerű osztályesetekben (*divisio inter fratres in casu planae successiois*), ha az osztály' tárgya több vidékben, de azonegy törvényszék' körületében fekszik, szinte a' megyei törvényszéket illeti a' bírászkodás. Az eljárásra nézve, ideiglenesen, az 1836: XIV. t. cikkelyben megállapított szabályok követendők, az alábbi 23. §. rendelete szerint. — Olly esetekben pedig, midőn az osztály' tárgyaul szolgáló vagyon több megyei törvényszék' határában fekszik, a' főnebbi 8. §-ban említett biróküldésnek (*delegatio*) van helye. — Végül

nítve kezeltessenek. Nálunk a' közgyűléseknek tetetett kötelességökké a' betáblázásokat végezni, mivel így, rendes telekkönyvek' hiányában, ezeket a' nagyobb nyilvánosság által akarta, részben legalább, pótoltatni a' törvényhozás.

e) A' megyei törvényszékek bíraskodnak mindazon csődügyekben is, mellyek az 1844: VII. t. cz. 2. §-ának értelmében sommás úton nem tárgyalhatók; azaz, mellyekben a' bukott kereskedő, avagy nem levén a' bukott kereskedő, a' bejelentett követelések' összege 1000. p. ftot meg nem halad.

Jegyzet. A' csödbírószági illetőségre és némelly csődügyek' tárgyalására vonatkozólag intézkedett már az időközben megjelent „Kiegészítő Rendelet“ III. fejezete, hová olvasómat itt utasítnom szabadjon. Együttal nem lesz fölösleges e' helyütt a' főnebbi 9. §. 6-dik pontjára, 's a' következő 13. §-ra is hivatkoznom.

13. §.

A' megyei törvényszékek ítélnek továbbá, mint kereskedelmi törvényszékek, minden kereskedelmi és váltóperekben, ideértve a' kereskedők' minden csődjeit is, saját körületükön belül; nemkülönben bányajogügyekben, az egy külön rendelet által nekik kiszabandó járásokon belül.

A' megyei törvényszék, a' váltó- és kereskedelmi ügyekbeni tanácskozás- és ítélethozásokhoz, a' kereskedői rendből, szavazattal bíró tagokat, bányabírószági ügyekben, a' bányász- és hutászok' rendből műtanilag miveltszavazókat vesz magához.

Pest fővárosában, egy, a' megyei törvényszéktől független, váltó- és kereskedelmi törvényszék fog fennállani, 's neki elkülönözött körület kirendeltetni.

Azon eljárásokat illetőleg, mellyek eddig a' váltótörvényhez képest, az alispánra, szolgabíróra, a' szabad királyi- vagy mezővárosok' tanácsára, valamelly kerület' kapitányára, és szabad királyi- vagy mezővárosi jegyzőre voltak bizva, egy különösen kibocsátandó rendelet intézkedik.

határozat

Jelen szakasz folytatásául tekinthető az előző 12. §. rendeleteinek, a' mennyiben t. i. itt a' megyei törvényszékek' illetőségéhez még némelly külön perek' elintézése soroztatik. Ohajtható volt volna, hogy az ismételve említett „Alapvonalok“ nyomán, miután kivált az eddigi váltótörvényszékek — a' pesti kivételével — megszüntettetnek, a' váltó-kereskedelmi, és szaktörvényszékek, hacsak szinte ideiglenesen is, behozattak volna. ¹⁾ Azonban jól tudván, milly roppant munkába kerül nálunk a' törvénykezési rendszer és igazságszolgáltatásnak, úgyszólván újra alkotása: örömmel vesszük addig is, míg az érintett külön törvényszékek felállítatni fognak, azon egyszerűsítését a' bíróságoknak, melly e' §-ban foglaltatik.

A' megyei törvényszékek' illetőségéhez tartoznak tehát a' saját körületekbeli minden kereskedelmi és váltóperek, ideértve a' kereskedők' minden (sommás és rendesfolyamatu) csődügyeit is; mint nemkülönben a' bányajogi ügyek is, azon vidéken belül, melly nekik külön rendelet által fog kiszabtatni.

A' megyei törvényszékek e' szerint váltó-kereskedelmi és bányajogi bíróságok is egyszersmind; azonban, midőn illy minőségben járnak el, tanácskozásaik és határozásaikban váltó-kereskedelmi (és kereskedői csőd-?) ügyekben ugyan szavazattal bíró ülnökök a' kereskedői rendből; bányajogi ügyekben pedig a' bányászok 's hutászok közül mütanilag müvelt egyének vesznek részt.

Pest fővárosában a' megyei törvényszéktől független váltó-kereskedelmi törvényszék fog jövöre is fenállani, 's azon körületben, melly neki tüzetni fog, bíraskodni.

Ezen váltó-kereskedelmi törvényszék' illetőségéhez jövöre egyszersmind azon csődügyek is fognak tartozni, mellyek a' körületebeli bukott kereskedőket (gyárosokat, müiparosokat) érdeklendik, mint ezt a' „Kiegészítő Rendelet“ III. 2. §-ában látni fogjuk.

¹⁾ Lásd: Grundzüge der neuen Gerichts-Verfassung, a' 8. és 24. 25. ll.

Azon különösen kibocsátandó rendelet, mellyről itt az alispánt, szolgabíró, 'sat. illető váltójogi eljárásokra nézve említés tetetik, időközben megjelent, 's az ismételve idézett „Kiegészítő Rendelet“ IV. részét képezvén, ott szolgálанд tárggyul magyarázatomnak.

14. §.

Büntetési ügyekben a' megyei törvényszékek, első-bíróskép ítélnek:

- a) azon súlyosabb büntettek fölött, mellyek a' különösen kiadandó törvény által elejükbe rendeltettek ;
- b) egy külön tanácsban, azon körületen belül, melyben ezek az első-osztályú járási-bíróskág (2. §. B) helyét pótolják, az elébek utasított tévtettek ¹⁾ fölött.

Miután az előző §§-okban külön előadattak azon polgári ügyek, mellyek a' megyei törvényszékek' illetőségéhez első-folyamodásilag tartoznak: itt az ugyanazokhoz, mint szinte elsőfolyamodásiakhoz, utasított bűnperek érintetnek egész általánosságban, 's a' megyei törvényszékekhez tartozandó-kul jelöltetnek ki:

a) azon súlyosabb büntettek, mellyek e' végre különösen kiadandó rendelet által eléjük utasítatnak; és

b) ugyancsak ők bíraskodandnak, külön tanácsban, azon körületen belül, mellyben az elsőosztályú vidékbíróskág' helyét pótolják, az eléjük utasított vétségek felett is.

E' második b) pont' megértésére, szükséges visszaemlékeznünk a' 2. §. B. pontja alatti rendelkezésre, melly szerint

¹⁾ Lásd e' kifejezés iránt fönebb a' 7. lapon olvasható jegyzetet, melly ide szinte illik.

ez elsőosztályu vidékbiroságok' illetősége, a' terhesb vétéségek feletti bíraskodásra nézve, több másodosztályu vidékbiroságok' körületére kiterjed. A' megyei törvényszékek tehát (a' székhelyökhez közelebb eső vidékekben szinte elsőosztályu vidékbiroságokul fognak lenni, azaz, székhelyök közelében nem fognak külön elsőosztályu vidékbiroságok felállítani, hanem az ezen vidékek' körületén belül előforduló nagyobb vétéségeket, más elsőosztályu vidékbiroságok gyanánt ők (a' megye törvényszékek) fogják elsőfolyamodásilag és tanácsban (azaz egy elnök 's legalább kétbíró ¹⁾ együttlétében) eldönteni.

J e g y z e t. Azon vétéségek és büntettek, melyek a' megyei törvényszékek' elsőfolyamodásu bíraskodásához utasítvák, az időközben megjelent „Kiegészítő Rendelet“ II. részében adatván elő, az ezekre vonatkozó magyarázatot is odahalasztom.

15. §.

határozatal. A megyei törvényszékek másod - bíróságkép ítélnék:

- a) polgári ügyekben, a' járási-bíróságok' határozatai ellen tett fölebbvitelekre nézve;
- b) büntetési ügyekben, az első- és másod-osztályú járási-bíróságok által hozott határozatok ellen emelt panaszokról.

Tudjuk a' már mondottakból, miszerint a' megyei törvényszékek nemcsak mint elsőfolyamodásiak, de mint másodfolyamodásiak (fölebbezésiek) is bíraskodnak. 'S jelen §-ban csak azok ismételtetnek, némi körülíráttal, mik a' 3-dik §.

¹⁾ És nem négy, a' 2. §. B. pontjához képest; midőn t. i. az elsőosztályu vidékbiroságok' helyét pótolják, csak annyi bírónak kell a' határozásban részt venni, mint kellene az általok pótoltt vidékbiroságnál.

a) betűje alatt előadattak, t. i. hogy a' megyei törvényszékek fölebbezési (másodfolyamodási) bíróságokul határoznak:

a) azon polgári ügyekben, melyek a' vidékbíróságok előtt kezdetvén, ezek' határozati után fölebbezettek; és

b) azon fenyítő-ügyekben, melyekben az első- és másodosztályu vidékbíróságok elsőfolyamodásilag határoztak.

16. §.

A' megyei törvényszékek' azon tagjai, kik büntetési ügyekben (14. §. b) a' tanácskozásban és határozásban első-bíróságkép vettek részt, az ezek iránt előforduló fölebbhivatkozási esetekben, másod-bíróságkép az ítélőszéken együtt nem ülhetnek.

Hogy azonegy bíró, azonegy ügyben ismételve bíraskodjék, csak ott lehetséges, hol a' jogtudomány, hol az emberi jogok' kellő felismerése és tiszteletben tartása nemcsak semmi haladást nem tettek, de sőt figyelemre sem méltattanak. Jól rendezett, a' jogtan' tiszta fogalmihoz alkalmazott törvénykezési rendszer mellett meg nem engedhető azon fonakság, hogy azonegy ember, azon egy tárgy felett ismételve bíraskodjék. Ez egyenes ellenmondásban volna a' fölebbezés' eszméjével és céljával, melly nem más, és nem lehet más, mint hogy egy, az elsőtől egészen különböző, bíróság mondja ki véleményét a' kérdéses ügy felett.

A' jogtan' ezen tiszta fogalmának alkalmazását akarja gyakorlatba vetetni jelen §. midőn rendeli, hogy a' megyei törvényszék' azon tagjai, kik a' fenyítő-ügyek feletti tanácskozásban és elhatározásban elsőfolyamodásilag részt vettek, azon esetre, ha az illy ügyekre nézve ugyancsak a' megyei törvényszékre történnék fölebbezés; azok' elhatározásában többé részt ne vegyenek. Mi olly esetekben fordulhatna elő, midőn e' törvényszékek az elsőosztályu vidékbíróságok' helyét

pótolván, tőlök az ügy szinte a' megyei (már nagyobb számu bírásokból álló) törvényszékekhez, mint másodfolyamodásiakhoz fölebbeztetnék. És nemcsak a' föllebbezés után leendő elhatározásbani részvétől tiltatnak el az illy bírák, hanem még tanácskozássra, sőt ülésre sem bocsáttatnak! Tudjuk, milly nagy befolyással lehet egy bírósági tag, ki a' pert már ismeri, kivált csekély számu, bírótársaira? Előadása, értesítése, felvilágosító szavai, és főleg egyéni tulajdonai, nem maradhatnak egészen hatás nélkül a többi bírakra, 's igen sok esetben megtörténhetnék, hogy ezen előitéletes bizalom miatt az ügy nem a' jog 's törvény, hanem a' személyes tekintély érdekében döntetnék el!

J e g y z e t. Azon eset, mellyről e' §-ban rendelkezés van, csak a' megyei törvényszékeknél fordulhat elő, 's ott is csupán büntető ügyekben és akkor, midőn azok (lásd a 14. §-t) egyszersmind első-osztályu vidékbíróságok gyanánt járván el, tőlök, mint illyektől, a' föllebbezés szinte a' megyei törvényszékre történik.

17. §.

A' kerületi-főtörvényszékek másod-bíróságkép mindazon perekben határoznak, mellyek mind a' polgári (12. §.), mind a' büntetési (14. §.) ügyeket illetőleg, a' megyei törvényszékek által, első-bíróságkép döntettek el.

Harmadik és utolsó-bíróságkép határoznak, mindazon polgári és büntetési perekben, a' mellyekben az illető megyei törvényszék fölebbvitel útján hozta határozatát.

A' kerületi főtörvényszékek már csak mint föllebbezésiek bíraskodnak, és pedig

M á s o d f o l y a m o d á s (első föllebbezés) útján mindazon perekben, mellyek mind a' polgári, mind a' fenyítő-

ügyeket illetőleg, elsőbíróságilag a' megyei törvényszékek, (és váltó-kereskedelmi tárgyakra nézve a' pesti váltó-kereskedelmi bíróság) által döntettek el (lásd fönebb a' 12. és 14. §§-okat); ellenben

Harmadik és utolsó bíróságilag határoznak: mindazon polgári és fenyítő-ügyekben, mellyekben a' megyei törvényszék, mint főlebvezési bíróság határozott (lásd a' 15. §-t).

Azon ügyek pedig, mellyekben a' megyei törvényszék, mint másodfolyamodásu bíróság, határozott, lehetnek:

a) olly polgári vagy fenyítő-perek, mellyek elsőfolyamodásilag a' másodosztályu vidékbíróságok előtt tetettek folyamatba;

b) olly fenyítő-perek, mellyekben elsőbíróságilag az elsőosztályu vidékbíróságok határoztak; és végre

c) olly fenyítő-perek, mellyekben a' megyei törvényszékek elsőosztályu vidékbírósági minőségben, 's így bizonyos vidékek' körületére nézve ezek' helyét pótolólag — jártak el.

18. §.

A' legfőbb-törvényszék harmad-bíróságkép határoz a' polgári és büntetőjogi mindazon peres esetekben, a' mellyek fölött a' kerületi-főtörvényszékek másod-bíróságkép ítéltek.

Mindazon polgári és fenyítő-perekben, mellyekben a' kerületi főtörvényszék másodfolyamodásilag (azaz: elsőfölebvezés útján) bíraskodik, ha különben további (másodoszori) főlebvezésnek (lásd a' következő 19. és 20. §§-okat) helye van, harmadik 's utolsó folyamodás útján a' legfőbb törvényszék határoz.

Ugyanezen legfőbb törvényszék elé vitetnek föl mindazon peres esetek is, mellyekben formasértés iránti panasz fordul elő (lásd alább a' 26. §-t.).

Székhelye ezen legfőbb (egyszersmind semmitő) törvényszéknek Bécs.

19. §.

Ha peres ügyekben, az első- és másod-bíróságok' ítéletei egybehangzók, további fölebbvitelnek helye nincs.

Jelen és a' következő 20-dik §§-ok a' fölebbezés' számát szabályozzák; 's különbséget tesznek a' peres, és nem-peres ügyek között.

Noha nem ismeretlen előttünk a' peres és nem-peres ügyek' eszméje, 's a' különbség közöttük ¹⁾; nem lesz mégis helyén kívül azt itt megemlíteni.

Peres ügyeknek mondjuk azon kérdéseket, mellyek két vagy több fél között bizonyos jog vagy kötelesség iránt forognak fen, és sajátlag az „enyém“ és „tiéd“ feletti vitát tárgyazván, bevett jogtani szokásnál fogva tulajdonképi „pererek“-nek mondatnak, 's a' bírónak, mint ilyennek közbejövételét, 's a' vitakozó felek' meghallgatása, vagy legalább törvény szerinti idézése utáni elhatározását teszik szükségessé.

Nem-peres ügyeknek ellenben azokat nevezzük, mellyek minden közvetlen tekintet nélkül egy harmadik' személyes vagy birtokbeli jogaira, kötelességire, érdekire, egyes fél, vagy jogilag egyes félnek tekinthető személyes vagy birtokbeli megszerzését, jogfentartását, avagy végre többrendű feleknek azon egy dolgot tárgyazó, nem-vitás olly kérelmeit illetik, mellyek felett a' bíróság, a' nélkül, hogy másokat idézni 's illetőleg kihallgatnia kellene, a' törvény' rendelete szerint intézkedhetik; minők, például a' betáblázások,

¹⁾ Lásd: *Császár Ferencz*, Váltótörvénykezési iromány-példák peres és nem-peres ügyekben; Pesten, 1842. a' 75. lapon.

telekkönyvi kivonatok' kiadása, czimbejegyzések, ovások, adásvevési felvállások; 'sat.

Peres ügyekben kétszeri fölebbezésnek lehet helye, ha a' másodfolyamodási bíró az elsőnek határozatát megváltoztatta; ellenben, ha valamely peres kérdésben az első- és másodbíró egyszólagos ítélt: további fölebbezésnek helye nincsen.

Lássuk példában :

Ha az első-bíró a' perben F. részére kedvező határozatot hozott, a' pert A., mint vesztes fél, fölebbviszi a' másodbíróhoz. E' másodbíró az elsőnek F. részére kedvező határozatát helybenhagyván: A. a' pert tovább nem fölebbezheti. — Ellenben,

Ha a' másodbíró az első által F. részére kedvezőleg hozott határozatot megváltoztatván, a' pert A. részére dönti el kedvezőleg: F. a' pert a' harmadbíróhoz fölebbezi; ettől azonban, bármiképp határozott is legyen, további fölebbezésnek — jelen §. rendelete szerint — helye nincsen.

A' mondottakból önként megtetszik, miszerint lehetnek peres kérdések, mellyeket két bíró dönt el végképen (két egybehangzó határozat által); de lehetnek olyak is, mellyek eldöntéséhez a' harmadik bíró közbejötté lesz szükséges (midőn t. i. a' két előbbi — első és másodbíró — a' határozatban egymástól eltérnek); negyedik bíró — kivévén talán a' formasértés miatti panaszokat, de mi a' per érdemére egyenesen nem tartozik — sohasem szólhat a' perhez.

1) J e g y z e t. A' §-ban foglaltató „egybehangzó“ szó kizár minden kétséget az iránt, vajjon lényegesen el kell-e térnie a' másodbíró határozatának az elsőétől, hogy a' per harmadbíróhoz vitethessék fel, vagy lehet azon eltérés mellékes, nem épen lényeges is? Elég bárminő eltérés; mert a' melly határozat egy másik már hozott határozattól a' legcsekélyebben is eltér: nem mondható azzal egybehangzónak, 's így minden változtatás, mellyet a' másodbíró az

első által hozott határozatban tesz, elegendő ok arra, hogy az illető per a' harmadbíróshoz fölebbvitetni engedessék.

2) J e g y z e t. A' csak egyszeri fölebbezhetés (vagyis kétbíróóság) eszméje, nem új a' magyar törvényhozásban. Nemcsak a' váltójog' II. r. 142. és az 1840. csődtörvény 104. §§-aiban fordul az elő, mint már a' feleket és bíróságokat kötelező törvény-szabály; hanem nyomát az országos küldöttségek' jogosztályának munkáiban is feltaláljuk. Így a' szentszéki perekre nézve említettem azt főnebb a' 12. §. a) pontja alatti magyarázathoz írt jegyzetben, 's itt még az 1827. orsz. küldöttségnek azon véleményét érintem, melly szerint a' rövidfolyamú perekben két egyenlő ítéletől csak birtokon kívül akarta megengedtetni a' fölebbezést: (Opinio excels. regnic. Deput. etc. 1831. az 52. l. 347. §.) És ugyanitt a' 86. lapon, gróf Sigray József' külön véleményét olvashatjuk azon terv ellen, hogy két egyenlő határozattól ne engedessék fölebbezés birtokon belül a' hétszemélyes táblához. — Főlöszleges volna itt, hol az adott törvény' magyarázatáról van szó, fejtegetni jó vagy árnyékoldalát az egy, vagy két fölebbezhetésnek. Nálunk voltak, újabb időkben is, sok ellenségi az egy fölebbezhetésnek. Több szem többet lát, igaz; de ha ez elvet fogadjuk el, akkor végnélkül szaporíthatnók a' felsőbb bíróságokat. Így azonban az igazságszolgáltatás gyorsabban halad, a' nélkül, hogy az elhamarkodás' mostohaságának helyt adna. Az pedig, hogy a' fölebbezhetés nem a' peres tárgy' minő, vagy mennyiségéhez van kötve, a' legjótékonyabb jogtani elv' diadalának tekinthető, 's tökéletes öszhangzatban a' törvény előtti egyenlőség' magasztos elvével.

20. §.

Nem-peres ügyekben, a' fölebbvitel csak a' másod-bíróshoz terjed.

E' §. a' nem-peres ügyek iránti fölebbezést szabályozza, 's elvül állapítja meg, hogy illyekben egy fölebbezésnek van csak helye, 's bármint határozzon is a' másod-bíró, ennek határozata az ügyet végkép eldönti.

21. §.

Minden fölebbvitelek birtokon belül (intra dominium) történnek. Mig a' törvényesen közbetett fölebbvitel iránt határozat nem hozatott, a' végrehajtás nem eszközölthetik.

Nem volt eddig a' magyar törvénykezésben egyegy bebonyolultabb tárgy a' fölebbvitelnél. A' birtokon belül, vagy birtokon kívüli fölebbvitel hosszasan lön szabályozva törvénykönyvünk által. Az 1729: XXVIII. és következő t. cikkei tüzetesen rendelkeztek e' tárgyról, 's a' hosszas rendelkezés szülé aztán, hogy a' fölebbezésre nézve a' jogtan' tisztább elvei a' nagy homályon mind maig sem törhettek által. 'S voltak még fölebbezhetlen perek is (1729: XXX. t. cz.)! Ide járult, hogy a' birtokon kívüli fölebbvitel, a' mindinkább elhatalmazott birói parancsok (különösen cancelláriai rendeletek) által, majd egészen szokatlanná tetetett.

Jelen §. minden eziránti bajoskodásnak, bizonytalanságnak véget vet. Felállítja 's egyszerűen kimondja nálunk eddig — kivevén a' váltótörvénykezést — ismeretlen azon tiszta jogelvet, hogy minden ügyet lehet fölebbezni, még pedig birtokon belül; 's a' végrehajtást csak azután engedni eszközölni, miután a' közbetett fölebbvitel iránt határozat hozatott. Tehát nem előbb, mig a' perben hozott végzés vagy ítélet ítélvénynyé nem vált (abivit in rem judicatum); e' határozat illetheti csupán magát a' fölebbezési tényt, vagy a' per' érdemét. A' fölebbezésnek, hogy jogsükere legyen, a' törvény által megállapított kellő időben és módon kell megtörténnie. Ha az illető fél e' részben teendőjét elmulasztotta: a' fölebbviteli perorvoslat' jótéteményétől elesik, 's a' fölebbezendett végzés vagy ítélet maga után végrehajtást vonó ítélvénynyé válik azáltal, hogy a' fölebbezés birói határozat által

félretetetik. — Midőn azonban a' főlebbezés körül mindazt, mit a' törvény rendel, az illető fél megteszi: a' per a' felsőbb bíróság elé terjesztetik, 's ez annak érdemében fog határozni. Azon határozat által tehát, mellyről e' §. emlékezik, egyenesen azt értjük, mellynék folytában a' perdöntő határozat ítélvénynyé válik.

22. §.

A' főlebbvitelen, és a' váltótörvény' 12-ik fejezetében megállapított perujításon kívül (via novi) bármi névvel nevezendő semmi más perorvoslatnak, mint p. o. ügyvédi visszahuzásnak (revocatio procuratoris), ellentállásnak (oppositio), visszafoglalásnak (reoccupatio), visszaüzésnek, kegyelembeli perujításnak (novum cum gratia), és semmiféle bírói parancsnak (mandatum iudiciale) helye nincs.

Törvénykezési rendszerünknek azon számtalan sebeit, mellyek a' hűbériség kíséretében nálunk az igazságszolgáltatás' kimondhatlan kárával meggyökeresedtek, e' szakasz végkép-kiirtja. Főlebbvitel és egyszerű perujítás a' két perorvoslat, mi még fenmarad; 's e' kettő elégséges garantiát szerezhet a' perlekedő feleknek az iránt, hogy igazságos levén követelések, azt bizonynyal elnyerendik. Minden egyéb perorvoslat megszünttetetik. 'S a' szakasz, nehogy valami reserwatának hely maradjon, egyenként is megnevezi a' szokottabbakat.

Jegyzet. A' perletétel (depositio causae) noha nincs róla világos említés e' §-ban, szinte nem maradhat fenn, mint perorvoslat, új perrendszerünkben. De nem is volna értelme, mert a' „káros hibát“ fölperes, miután keresztlevele az ellenféllel közöltetett, ön javára ez által helyre nem hozhatja; sem a' vlt. azon „törvényes tehert,“ melly mellett előbb a' perletétel megtörténhetett, nem ismeri. Hanem hogy a' fölperes — megtérítván alperes költségét — mindig elállhat keresetétől, 's ez értelemben perét leteheti, az természetes.

III.

Az ideiglenes törvényszékek' eljárása.

23. §.

Az ideiglenes törvényszékek, az elejökbe utasított ügyek' tárgyalása- és elhatározására nézve, a' fenálló törvények' határozataihoz vannak kötve, egyedüli kivételével azon változtatásoknak, melyek a' jelen rendelet által tétetvék. Ezen változtatásokat illetőleg, a' törvényszékek, összeütközés esetében is, a' jelen rendeletet kötelesek határozataik' sinórmértékeül venni.

A' törvényszéki szerkezet és a' perlekedési rend, mint láttuk, 's részben legitt látni fogjuk, a' jelen határozatok' nyomán öszhangzólag a' jogtudomány' mai állásának igényivel, de kellő tekintettel is hazánk' sajátlagos viszonyira, gyökeresen megváltozott ugyan; azonban eddigi törvényeink, a' mennyiben azok az ügyek' tárgyalását 's érdemleges elhatározását illetik, nagyrészt, ideiglenesen legalább, jövőre is erőben hagyattak; 's az újan felállítandott törvényszékek ezen szakasz által odautasittatnak, hogy a' biráskodásuk alá jöendett ügyek' tárgyalása és eldöntése körül csak annyiban térjenek el a' fenálló törvényektől, a' mennyiben ezek a' jelen ideiglenes határozatok által módosítottak.

E' módosítások részint a' már előterjesztett szakaszokból, részint tartalmából az — időközben megjelent — pótlórendeletnek (mellynek magyarázatát folytatatólagosan szinte

megkísértendem) önként kitűnven: azokról itt hosszasan értekezni szükségesnek nem tartom.

Ha mindazáltal megtörténnék, hogy valamely ügy' elintézése körül ezen új határozatok' rendelete fenálló törvényeinkkel összeütközésbe jőne: akkor a' törvényszékek magokat — e' 23-dik §-nál fogva — nem a' törvény, hanem a' jelen határozatok' szabályihoz tartoznak alkalmaztatni.

A' rendes folyamatú perek' tárgyalásánál, mint alább — 25. §. — látni fogjuk, a' váltójogi perlekedési rendes eljárás állapittatik meg; e' tekintetben tehát fenálló törvényekül — az ügyek' tárgyalására nézve az alaki váltójog, vagyis az 1840: XV. t. cz. II. részének ide vonatkozó szabályai; az ügyek' érdemének eldöntésében pedig köztörvénykönyvünk rendeletei tartandók meg.

Jegyzet. A' mennyiben nálunk a' főtörvényszéki döntvényeket, mint mellyek sok esetben a' törvény' hiányát pótolák, vagy homályát világíták fel, bírói határozatok alapjául venni törvénykezési szokássá vált; jóllehet azokat, szoros értelemben, törvényeknek nem mondhatjuk is: mindazáltal, úgy hiszem, már csak azon oknál fogva sem tekintendők el eddig végkép megszüntekül — kivált a' folyamatban levő perek' elítélésénél —, mert a' szokás törvényerővel ruhásván fel azokat, a' jelen 23-dik szakasz' rendeletéhez képest, szinte fenálló törvényekül tartandók.

24. §.

Azon perekben, mellyekben az eddigi törvények, jelesen az 1836. évi XX. t.cz. és az 1840. évi XI. t.cz. sommás eljárást rendeltek, ezen eljárás, és csőd-ügyekben, a' csődtörvény által megállapított eljárás megtartandó.

A' szóbeli perek' bírói tárgyalása és elintézése ideiglenesen jövőre is azon szabályok szerint fog megtörténni, mellyeket az 1836: XX. t.cz. megállapított.

Azon eltérések, mellyek jelen határozatoknál fógva e' tekintetben közbejöttek, 's az előző 24. §. rendeletéhez képest szem előtt tartandók, következők:

a) Szóbeli pereknek bírása — természetesen minden személy-különbség nélkül, mint főnebb a' 9. §. a) betűje alatt láttuk — 500. pft. erejéig terjedő követeléseknél, a' vidéki (járási); ezen összesen túl pedig — a' 12. §-hoz képest — a' megyei törvényszék. ¹⁾

b) Főlebbezés a' vidéki (járási) bíróságtól a' megyei törvényszékre, 's innen (két különböző határozat esetében) a' kerületi főtörvényszékre; és

c) A' főlebbezés — a' 21. §-hoz képest — mindig birtokon belül engedtetvén meg; az 1836: XX. t.c.z. 3. 4. és 5. §§-ainak ellenkező rendelete, melly t. i. szóbeli pereknél főlebbezést csak birtokon kívül engedett, megszüntetett.

Csődügyekben a' birói eljárás szinte az 1840: XXII; és az 1844: VII. t.czikkeinek rendeletei szerint történik; következő — a' jelen határozatok által a' csődbíróság' illetőségére nézve tett — módosításokkal:

a) csődügyekben, midőn az összes adósságok' mennyisége 1000. pftot meg nem halad, 's így az 1844: VII. t.c.z. 2. §-ához képest, sommás eljárásnak van helye — ha különben a' bukott nem kereskedő — bíraskodik a' vidéki törvényszék: 9. §. f) betű.

b) rendes folyamatu csődügyekben, és olly sommás eljárásuakban, mellyeknél a' bukott kereskedő, első bíró a' megyei törvényszék: 12. §. e) betű.

c) kereskedők rendes folyamatú csődpereikben, a' mennyiben azok a' megyei határba esnek, első bíróság szinte a' megyei törvényszék; a' pesti váltó-kereskedelmi törvény-

¹⁾ A' mennyiben t. i. az 1840: XI. t.c.z. 2. §-ában foglaltató rendelet nyomán világos-adósságokban az adós magát szóbeli eljárásra kötelezte, 's az összeg 500. pftot meghaladna.

szék' körületében pedig a' Pesten fenállandó váltó-kereskedelmi törvényszék : 13. §.

1.) J e g y z e t. A' jelen határozatok' 12. §-a e) betűje alatt érintett külön rendelkezés, mely a' csődügyekben követendő eljárást módosítólag szabályozandja : a' pótlék-rendelet III. fejezetében fog bővebb magyarázat' tárgya lenni.

2.) J e g y z e t. A' 9. §. e) betűje a' vásári bíróságokról — részben — rendelkezik ugyan, de az eljárást, mint tevő jelen §-ban a' szóbeli és csődügyekre nézve, nem szabályozza, 's nem is említi különösen. Azt hiszem, miszerint ezekre nézve az előző 23. §. rendelete irányadó, 's az eljárás az 1836 : XVIII. t.cz. szabályai szerint alkalmazandó, a' következő — lényegesb — módosításokkal :

a) bíró a' vásári ügyekben — minden tekintet nélkül a' felek' személye- és állására — ha ott, hol vásár tartatik, vidéki (járás) törvényszék létező, a' helybeli vidéki (járás) bíróság : 9. §. e) betű ; — ha pedig a' vásár helyén vidék-bíróság nincs, azon megyei törvényszék, mellynek körületében a' hely, hol vásár tartatik, fekszik : 12. §. bevezető sorai ;

b) fölebbezés — még pedig a' 21. §-hoz képest, mindig birtokon belül — a' megyei törvényszékre, 's illetőleg a' kerületi főtörvényszékre, 's különböző határozatok levén, szinte a' harmadfolyamodásu bíróságig.

25. §.

Az ügynevezett formás perekben, a' formás váltóperekre nézve a' váltótörvény által rendelt eljárásnak van helye.

Az eddigi köztörvénykezésben divatozott perlekedési rend és eljárás, jelen §. által végkép megszüntetvén, minden — nem szóbeli és nem sommás, de ügynevezett — rendes (formalis, írásban tárgyalandó) perekben azon (folyamodási, libellaticus) eljárási szabályok fognak megtartatni, mellyek a' vt. II-dik részében a' rendes váltóperek' tárgyalása- és elintézésére nézve megállapítvák.

Azon perlekedési mód, melyet folyamodásinak (libellaticus) szoktak nevezni, már nálunk sem új, miután korábbi időkben a városi törvényszékeknél is divatozott, utóbbi években pedig alig volt az országban bíróság, mely előtt — jelesen a váltó- és csődügyekhez tartozó — igénykeresetek illy alakban nem vitettek és nem tárgyalattak volna. Ez oknál fogva bővebb magyarázat helyett elégnek tartom itt a váltótörvénykönyv' II-dik részére, 's illetőleg azon munkákra utalni, melyekben ezen eljárás' szabályai tüzetesen előadatnak.

Azt, hogy ezen eljárás alá a végrehajtási és perorvoslati törvényes lépések és teendők szinte odaértendők, talán említnem is fölösleges?

26. §.

A törvényszékek általi formasértések miatt támasztott panaszok iránt, minden esetben a legfőbb törvényszék határoz; mindazáltal köteles a panaszkodó fél, mindenek előtt, az eljárás' semmiségére vonatkozó okok' elősorolása mellett, a főlebbviteli perorvoslattal élni, és a főlebbviteli bíróság' határozatát bevárni.

Miben álljon sajátlag a törvénykezési formasértés? a váltójogból tudjuk. Ha péld. az eljáró bíróság valakit idézés nélkül elmarasztal; ha megjelenésre elégséges (törvényes) időt nem rendel, vagy a tanúk 's illetőleg műértők' kihallgatását ott, hol azt a törvény megengedi, megtagadja; hol még helye 's ideje nincsen, végrehajtást rendel 's vetet fogatba, 'sat. megsérti a törvénykezési eljárás formáit, 's ilyenkor a sérelmes határozatot nyerő fél az egész birói eljárásnak megsemmisítését sürgetheti.

Illyetén megsemmisítést ekkorig csak váltóügyekben engedtek 's illetőleg rendeltek törvényeink; miután azonban az előző 25. §. által a váltójog szerinti rendes pertár-

gyalás és törvénykezési eljárás minden egyéb rendes perek tárgyalására 's elintézésére is kiterjesztve lettek: e' terjesztésnek természetes következménye, a' megsemmisítési folyamatoknak egyéb perekre is alkalmazása. 'S a' mennyiben minden per bizonyos, megszabott formák szerint tárgyalandó és intézendő el; jelen 26. §. pedig a' formasértés miatti megsemmítésről egész általánosságban rendelkezvén, semmi kivételt nem tesz: önként következik, miszerint a' megsemmisítési folyamat mindennemű perekben — hol és a' mennyiben t. i. a' formák megsértettek — egykép használható.

Az illy megsemmisítést tárgyzó panaszok felett minden esetben a' legfőbb törvényszék határoz. A' megsemmisítést sürgető fél azonban főlebbezési iratával, mellyben okait, mellyeknél fogva a' megsemmisítést sürgeti, felsorolja; a' rendes főlebbezési bírósághoz folyamodik; 's csak miután ennek e' tárgyban hozott határozatát is megnyerte, viszi ügyét a' legfőbb bírósághoz.

Az illetén megsemmisítéssel együtt-jár a' kárpótlás is, melly abban áll, hogy azon bíró, 's illetőleg bírósági tagok, kik a' formákat megsértő határozat' hozatalára vok-soltak, a' félnek ezen formasértés által okozandott kárt 's költségeket megtéríteni kötelesek. A' kipótlandó kár' mennyiségét a' felsőbb (megsemmisítő) bíróság határozza meg.

Jegyzet. Ezen egy megsemmisítési esetet hiszem ollynak, mellyben a' negyedik bíró is szólhat az ügyhez, természetesen, csak az eljárási formákra nézve, midőn t. i. formasértés miatti panaszt a' vidéki (járás) törvényszékek ellen emel a' fél. Mert azt, hogy az e' §-ban említett főlebbezés útján, valamelyik felsőbb bíróságot elkerülni vagy átugorni lehessen, sem jelen §-ból ki nem hozhatom, sem a' törvényes renddel megegyezőnek nem tartom.

27. §.

Az ideiglenes bíróságok a' bíraskodás' kezelésére nézve a' váltó-bíróságok' számára annak idejében kibocsátott hivatal-utasítást tartoznak követni.

Ezen utasítási rendszabályok, mellyek a' törvényszékek' belső teendőit, az elnök, bírák' és segédszemélyzet' hivatalos viszonyait, kötelességeit és foglalatosságait, úgy nem különben a' tárgyalás alá kerülő ügyek' belkezelését illetik, annak idejében sajtó útján többszörösen közzétetvén : legyen elég a' törvénykezéssel és perlekedéssel foglalkozókat itt azokra egyszerűen figyelmeztetnem.

Hogy ezen utasítások' egynémelly fejezetei (péld. a' váltó-ovásokat, ovatközlést, 'stf. illetők) egyedül váltójogi eljárásokra alkalmazhatók, említenem is fölösleges; a' menyiben mindazáltal, a' főnebbi 13. §-nál fogva, a' váltó-ügyek' elintézése is (a' pesti váltó-kereskedelmi törvényszék' körületét kivéve) szinte a' megyei törvényszékek' bíraskodásához utasított: az érintett fejezetek' szabályai általok is — természetesen csak a' váltók körül — szinte követendők.

28. §.

A' bírósági díjak iránti egyes intézkedések, külön rendeletben foglaltatnak.

E' §-ról most, midőn az érintett rendeletet még nem bírjuk, magyarázni való nincsen.

Egybíránt annyit megjegyzendőnek vélek, hogy addig is, mig e' rendelet kiadatnék, — a' főnebbi 23 és 25. §§-ok értelmében — a' váltó-törvényszéki eljárásokra vonatkozó díjszabályok volnának alkalmazandók.

IV.

Törvénszünet.

29. §.

Mindazon jogkérdések, mellyek az ösiségi viszonyokra vonatkoznak, nemkülönben a' joggyökös-ségből (ex jure) támadt minden perlekedések, és a' nemesi javak' elzálogítását tárgyazó minden perek, a' mennyiben azok már folyamatban vannak, további intézkedésig, törvénszünet alá esnek, és a' fennelősorolt jogigények' alapján, ezen törvénszünet ideje alatt, új perek nem indíthatnak.

Az olly földbirtokosoknak, kiknek birtokához urbéri adózások tartoztak, az általok 1848. évi april 11-ke előtt kötött kölcsönvételi kötelezettségekre nézve, a' tőkepenzt illetőleg engedett fizetési-halasztás ideiglenesen fentartatik.

Törvénykezési rendszerünk egészen új alakot öltvén, 's magánjogunknak is hűbéri kötelékből végkép kibontakozni kellvén, valamint e' tárgy, melly annyi érdeket bonyolítja össze, igen nagy figyelmet igényel; úgy időt is kíván, hogy, kellő 's érett megfontolás után, a' lehetőségig kevés érdeket sértve igazíttassék el 's hozassék összhangzatba jogviszonyink' többi ágaival.

Ennek utolérésére nem maradt egyéb mód, mint megszüntetni — a' tárgynak törvény által leendő szabályzásaig — a' törvénykezést mindazon jogkérdésekre nézve, mellyek az ösiségi viszonyokra vonatkoznak; mint szinte a' joggyökös-ségből, és elzalogosításokból támadt vagy támadható minden perlekedésekre nézve úgy, hogy a' már folyamatban levő ilyenemű perek megakaszthatnak, 's az említett jogigények' alapján ezen törvénszünet ideje alatt új perek nem kezdethetnek.

Egy másik tárgy is méltán igényelt figyelmet — érdeke azon földbirtokosoknak, kik urbériséget vesztek. A' „Hatózatok“ méltányolják azt, midőn jelen §-ban rendelik, hogy az illy földbirtokosok irányában, olly tőkék iránt, melyekre nézve 1848-diki april 11-dike előtt vállaltak kölcsönvételi kötelezettséget, a' fizetési halasztás ideiglenesen fentartassék.

V.

Életbeléptetési határozatok.

30. §.

Mihelyt valamely kerületi-főtörvényszék' körületében, az előmunkálatok bevégezvék, az ujonnan felállított bíróságok, az igazságügyi minister által meghatározandó, 's nyilvánosan közhírré teendő naptól kezdve, az elejökbe szabott hatáskörhöz képest, az igazságkiszolgáltatást gyakorlatba venni tartoznak.

A' bíróságok' rendezése körüli munkának legterheesebb része kétségkívül azok' tetteles felállítása, mi azonban, új alakítás levén szóban, előbb meg sem történhetik, míg a' kerületi főtörvényszékek' körületében a' szükséges előmunkálatok be nem végeztenek. Illy előmunkálatokul tekinthetők a' vidéki bíróságok, a' megyei törvényszékek' területének meghatározása, 's azon helyeknek, hol a' bíróságok székelni fognak, kitűzése. Mind itt, mind amott a' földterület 's a' lakosság' száma, a' nyelvkülönbség, 'sat. igényel figyelmet, 's a' 2. §. C.) pontja szerint, a' megyei törvényszékeknel még az eddig fenállottak' székhelyeire is lesz ügyelet. ¹⁾

A' melly kerületben ezen előmunkálatok bevégeztenek:

¹⁾ Lásd eziránt az alábbi 33. §-t.

ott a' bíróságok' felállítása is, ideiglenesen, munkába véte-
tik; 's a' nyilvánosan közhírré teendő naptól kezdve, a' fő-
nebbi (9—21.) §§-okban, 's a' még netalán adandó bővebb
rendeletek által eléjük szabandott hatáskörhöz képest, az igaz-
ságszolgáltatást 's egyéb teendőiket gyakorolni fogják.

J e g y z e t. Mint tudjuk, eddig Pestben a' megyei 's ke-
rületi főtörvényszék ,l e g i d e i g l e n e s e b b e n' felállítat-
ván, munkálkodását már meg is kezdette.

31. §.

A' fennelősorolt ideiglenes bíróságok' életbelépte-
tése után, minden folyamatban lévő, akár sommás
akár formaszzerű perek, azoknak kivételével, mellyek
a' 29. §. szerint ideiglenes törvényszünet alá esnek,
az illető bíróságoknak, további elintézés végett átszol-
gáltatandók.

Hogy a' már folyamatban levő perek elintéztethessenek,
az újan felállítandott bíróságokhoz kell áttetetniök. Az első-
folyamodási pereket illetőleg, mellyik bírósághoz szolgáltat-
sék át azok valamelyike? addig alig határozható meg csak
némi biztossággal is, míg mindeniknek hatásköre kitzúve
nincsen. Szabály szerint a' volt hétszemélyestáblánál függő-
ben maradt perek Bécsbe a' legfőbb törvényszékhez; a' kir.
tábla' és váltófeltörvényszék, úgy egyéb főlebbviteli bíróságok'
főlebbvizsgálatától függöttek az illető kerületi főtörvényszé-
kekhez; a' kir. táblánál elsőfolyamodásilag 's a' volt kerületi,
és megyei törvényszékeknel, alispánoknál, városi tanácsok-
nál, szolgabíráknál, 'sat. megkezdettek, (az utóbbiaknál a'
sommásokat, mennyiben 500. p. ftot meg nem haladnának,
kivéve) a' megyei törvényszékekhez, és így tovább.

Egyébiránt az ősiségi viszonyokra vonatkozó, a' jog-
gyökösségből támadt 's a' nemesi javak' elzalogosítását tár-
gyazó minden perek (lásd főnebb a' 29. §-t), mint mellyek
különben is törvényszünet alá esnek, az újan alakított bírósá-
gokhoz át nem szolgáltatnak.

32. §.

Az árva-tömegekre való felügyelés, előleges gondos vizsgálat és számadás után, szinte az illető birói hatóságokra száll által.

Az árvatömegekre való felügyelés, a' 9. és 12. §§-ok összevetéséből kivonhatólag, az illető megyei bíróságokra szállittatik át, 's pedig — a' 6. §. értelmében — minden különbség nélkül a' nemes- és nem-nemes árvákra 's árvajószágokra. — E' tömegek azonban, mielőtt az új bíróságok' kezire átadatnának, gondos vizsgálat és számadás alá veendőek.

33. §.

Az ideiglenes birói hivatalok' életbeléptetését, e' végett különösen kinevezett bizottmányok hajtandják végre.

Ezeknek e' részben, a' községi határok' tekintetbe vételével, a' népesség' számát, a' nyelv-viszonyokat és egyes helyek' fontosságát kell magok előtt tartani, 's arra törekedniök, hogy a' bírósági megyék' elköritését, a' közrendtartási felosztással lehető összehangzásba hozzák.

Továbbá ezen életbeléptetési bizottmányok' feladata leend: a' kinevezendő bírósági tisztviselőket, a' reájok bizott hivatalba behelyezni, az azokra tarlozó ügyvitelek' átadását és átvételét rendbeigazítani, és arra felügyelni, végre az új ideiglenes bíróságokra ruházott hatályt rendes folyamatba hozni.

Jelen §. rendelkezése azokat illetvén, kik az újonan alakított törvényszékek' rendezésével megbizvák, e' helyütt minden magyarázatot fölöslegessé tesz.

34. §.

A' Nádor, Országbiró, Tárnok, Személynök és az Itélőmesterek' levéltáraiban fekvő birói iratok, elő-

leges különválogatás után, az illető ideiglenes új bíróságok' levéltáraiba szállítandók.

Miután a' nádori hivatalnál a' jászkún-kerületből főlebbezett polgári és fenyítő; a' tárnokszéknél pedig 's a' kir. Személynöknél a' mindegyiknek hatósága alá rendelt kir. városoktól főlebbvitt perek fordultak meg, 's ezekről főnebb a' 31. §-hoz már említést tettem; ellenben az országbirói, tárnoki és kir. személynöki, 's illetőleg az Országbiró és kir. Személynök' Itélmesterei levéltáraiban más birói irományok, mint a' főlebbezett perek' kivonatai, az azokban hozott ítéletek, vagy birói egyezkedések (transactiones judiciales) és a' felek' folyamodására kiadott birói parancsok' fogalmazványai, nem találtatnak; úgy hiszem, jelen §. értelme nem lehet más, mint hogy ezen itt említett irományok is, előleges különválogatás után, szinte az illető ideiglenes új bíróságok' levéltáraiba szállítandók.

35. §.

Az ország' rendes biráinál eddig őrzött magániratok, mint örökbevallások, végrendeletek s. t. e. f. a pesti kerületi főtörvényszék' levéltárába teendők.

36. §.

Egyideig a' hiteles helyekre magokra marad bízva, a' nálok letett irományok' megőrzése.

E' két végső §. az ország' rendes biráinál 's a' hiteles helyeknél (loca credibilia) letéve lenni szokott magániratok' — minők az örökfelvallások, végrendeletek, ovások, visszakívánások (reclamatiók) 's a' netalán még régibb időkben eszközlött határjárások, osztályok és korvizsgálatok (revisio aetatis) maradványi — jövendő őrzésére vonatkozik; 's míg az elsőbbeknél létezöket, minden különbség nélkül a' pesti kerületi főtörvényszék' levéltárába rendeli áttetetni, hogy az illető felek' könnyebbségére együtt 's az ország' középpontjában őriztessenek: a' hiteles helyeknél levöket ott, a' hol jelenen vannak, egyideig meghagyja.

F Ü G G E L É K

A' MAGYARORSZÁGI IDEIGLENES TÖRVÉNYKEZÉSI SZERKEZET
ÉS PERLEKEDÉSI REND' ALAPVONALAIHOZ.

FÜGELK

AN DER UNIVERSITÄT ZÜRICH
VERLAG VON M. H. RAUBER

Azon ideiglenes bírósági szerkezetet és perlekedési rendet illető szabályokhoz, melyekről eddig magyarázólag szól-
tam, függelékképen még négy rendelet adatott ki ö Felsege
által, melyek az 1849-diki december 28-kán költ legfelsőbb ha-
tározatban foglaltatnak, 's a' következőket tartalmazzák :

1. A' telek- és betáblázási könyveket a' vidéki
(járási) törvényszékeknél.

2. A' fenyítő-bíróságok' illetőségét és a' bünvádi
eljárást.

3. A' törvényszékek illetőségét a' csödperekben; és

4. Az ekkorig a' váltótörvény szerint az alispán-,
szolgabírák-, városi tanácsosok-, kapitányok- és jegy-
zőkhez utasított hivatalos eljárásoknak az új törvény-
széki organumokhoz leendő áttételét.

Fölösleges itt megemlítni, miszerint ezen függeléki
rendsabályok mulhatlan kiegészítői levén az új bírósági szer-
kezetet és perlekedési rendet megállapító szabályoknak; vala-
mint a' törvénykezés' életbeléptetésénél mellőzhetők nem vol-
tak : úgy — némelly pontjaikra nézve legalább — a' bővebb
magyarázatot szükségtelenné nem teszik.

I.

Ideiglenes rendelet

a' járási bíróságoknál vezetendő telekkönyv- és be-
táblázási könyvek' tárgyában.

Mielőtt az egyes §§-ok' magyarázatára átmennék, helyén hiszem néhány sorral érinteni a' telekkönyvek' mivoltát, célját, szükségét és fontosságát.

Ha minden jól rendezett nagyobb gazdaságnál megvan, vagy legalább meg kellene lenni azon könyvnek, mellyben az azt alkotó fekvőségek' neve, kiterjedése, azok' birási jogczíme a' netalán rajtok fekvő terhekkal együtt följegyezzék: mennyivel inkább kell, hogy meglegyenek az illetén könyvek egy jól rendezett állodalomban! Nem-létöket elég sajnosan érezte hazánk eddig is.

Azon könyvet, — okiratnak is mondhatnók — mellyben természeténél fogva ingatlan, vagy a' törvény által olyannak tekintett minden vagyonnak pontos följegyzése, alkatrészeinek megnevezése, annak birási jogczíme, vagy az azon fekvő terhek beírva foglaltatnak, **TELEKKÖNYV**nek nevezük.

Czélja a' telekkönyveknek az, hogy az ingatlan vagyon tulajdonjoga szüntelen evidentiában tartassék, 's ezáltal a' birtoklási biztosság, 's ennek következtében viszont a' realis hitel, a' mennyiben t. i. az ingatlan vagyonra vonatkozik, megalapittassék és szilárditassék.

A' legitt mondottakból önkint megtetszik a' telekkönyveknek szükséges volta is. Miután t. i. maga a' személyes

hitel (personal Credit) is, bizonyos fokozatig legalább, a' vagyona viszonylik, a' realis hitelt pedig, mint zálogjogon alapulót, egyenesen csak az ingatlan vagyon' birtokjogának, kiterjedésének, vagyis mennyiségének biztos tudása szeresheti meg: önként következik, miszerint a' zálogügy' (Hypotheka) rendezése, mi egyedül csak a' telekkönyvek' létesítése és pontos kezelése által történhetik, nélkülözhetlenül szükséges; mert a' hitelező a' neki zálogul szolgáló ingatlan vagyon' tulajdonosa, ennek szabad rendelkezési joga, a' zálogjóság' értéke és az azon fektető terheknek összege iránt kellő, teljes bizonyosságot csak így 's ezen telekkönyvek által szerezhethet.

A' telekkönyvek tehát, mint a' jól rendezett ingatlan zálogrendszernek 's az ezen alapuló realis hitelnek alapja, fontos tekintetet igénylenek minden állodalom' jog- és gazdasági rendszerében. Azok' hiányának károsvoltát eléggé bebizonyította nálunk a' tapasztalat, hol az ingatlan biztosítékra tőkét felkölsönözni nehéz volt, és csak föltételekkel lehetett, miután a' hitelező többékevésbbé ki volt téve annak, hogy a' birtokjogi biztosság' hiányánál fogva, tőkét kockáztatja. 'S midőn ebből kifolyólag pangott a' realis hitel: ez ismét továbbhatólag hatalmasan folyt be földiparunk' pangására, mellyben a' nagyobbyszerű és így tartós eredményű beruházások 's a' jövedelem' emelésére irányzott javítások tetemes és hosszabb ideig vissza nem vonható tőkék' befektetését teszik szükségessé, de melly tőkéknek birtokában a' gazdák' legnagyobb része ritkán van, 's így azokat csak hitel útján lehet előteremtenie.

Ezen hiányon, legalább részben, segítnek a' telekkönyvek' behozatalát 's kezelését illető következő szabályok.

1. §.

A' járási telekkönyvbe bejegyeztetnek minden járásbeli bármelly fekvő javak, azokat kivéve, mellyek az 1848-ik év előtt nemesi birtok gyanánt tekintettek.

Hogy a' telekkönyvek' tárgyai csak ingatlan javak lehetnek, már főnebb említettem. Ezen §-ban egyébiránt az ingatlan vagyon' telekkönyvezése is korlátolva van, miután az csupán azon fekvőségekre szoríttatik, mellyek 1848 előtt nemesi birtok gyanánt nem tekintettek.

Ezen korlátozásból látható, miszerint e' §. alkotásánál tekintet volt a' magyar polgári magánjog' eddigi állapotára, mellyhez képest a' nemesi fekvő birtok' viszonyai a' városi 's az eddig ugynevezett urbéri birtokéitól olly felette különböztek, hogy ezeket előleges törvényes szabályozás nélkül a' telekkönyvezésre alkalmasoknak tekinteni csakugyan nem lehetett. 'S ezen körülménynek tulajdonítandó ezen ideiglenes intézkedésnek annyiban hiányosnak látszó volta, mennyiben a' telekkönyvbe-igntatás sem nem terjesztetett ki minden ingatlanra, sem nem tétetett kötelezővé a' birtokosokra nézve.

Két ok szólt az ellen, hogy kimondassék már jelenleg minden földbirtokosra azon köteleztetés, miszerint földbirtokát telekkönyvbe igntattassa, egyszersmind oda mellékeljen minden szükséges oklevleket. Ez egyelőre magokra az illetőkre nézve igen sok nehézség- 's kellemetlenségekkel volt volna összekötve; továbbá pedig olly tetemes munkaerőt vett volna igénybe, mellynek előteremtése majd lehetlenné vált volna. Ellenben most az illetők' tetszésére van bízva, kívánják-e az ingatlanokat telekkönyvbe igntattatni, vagy sem? de azért teljes reménnyel lehetni, hogy a' földbirtokosoknak nagyobb része önként használandja azon előnyt, melly neki ezen intézkedés által nyújtatik ugy, hogy a jelen ideiglenes intézkedés, tökéletlen állapotában is, jövőre előkészítőül szolgálóland tökéletesen czélszerű zálogkönyvek' behozatalára, 's ezeknek felállíthatására legalább szükséges anyagokat nyujtand.

E' telekkönyvek' vitelével a' járási bíróságok bizatnak meg, a' területőkben fekvő minden olly ingatlanokra nézve, mellyek — mint már érintém — 1848 előtt nemesi birtokul nem tekintettek.

Lehetett volna a' telekkönyvek' vitelét bizni vagy az egyes községekre, vagy a' megyei törvényszékekre is, de véleményem szerint erre egyik sem volt volna annyira alkalmas, mint épen a' járási bíróságok. Nem az egyes községek, mert, mint a' birodalom' többi részeiben szerzett tapasztalás megmutatta, azoknál legnagyobbbrészent igen szomorú állapotban voltak a' telekkönyvek; nem a' megyei törvényszékek, mert ezeknek hatósági területe e' célhoz képest igen nagy, úgy hogy a' jószágoknak a' telekkönyv' helyétől nagy távolsága miatt az illetők' nagy része a' beigtatás végett igen nagy utakat volt volna kénytelen tenni, melly körülmény azután az egész üzletre zavarólag 's hátrólólag folyt volna be.

2. §.

Ha a' járás' kerületébe valamelly szabad királyi város, vagy olly más hely esik, melly az 1840-ik évi XXI-ik törvényczikk' rendeletéhez képest telek- és betáblázási könyvvel el van látva, ezen könyvek a' jelen rendeletben megszabott módon folytatandók. Mind a' már fenálló telek- és betáblázási könyvi hivatalok, mind pedig az ujonan felállítandó telekkönyvi hivatalok is, az illető járási bíróságnak segédhivatalai.

A sz. kir. városokban fenálló telekkönyvi és betáblázási hivatalok eddig a' községi (városi) tanácsnak voltak segédhivatalai: jelen §. által azonban illy minőségökben azon járási törvényszékhez rendeltetnek, mellynek hatósági területében fekszenek. Ha tehát maga a' járási törvényszék nem székelne illetén városban: e' segédhivatalok annak székhelyére áttenendők; mert ezen könyvek' folytatása, a' jelen rendelet szabályai által meghatározott módon, a' járási törvényszék által lesz eszközendő; 's mivel a' 29-dik §. szerint különben is az

azonegy községhez tartozó minden birtokok' ívei külön csomagba füzendők: a' sz. kir. városok' telek- 's betáblázási könyvei ezután is a' járási törvényszékek által egy külön complexben fognak vitetni.

3. §.

Ha a' főnebbi §-ban érintett valamely hely, az idézett törvény, jelesen a' 15. §. rendeletének, a telekkönyvnek a' betáblázási könyvvel való összekötését illetőleg, eleget nem tett: a' járási bíróság ezen rendeletnek foganatosítását eszközölni köteles.

Az 1840-diki XXI. t. cz. 15. §-a minden sz. kir. városra nézve azt rendelte volt, hogy ezek, a' mennyiben még rendes földkönyv náluk nem léteznék: legfőlebb két év alatt a' törvény' kihirdetése után a' betáblázási könyvekkel telekkönyveket kössenek össze, főleg azon szempontból, mivel sz. kir. városokban már akkor (14. §.) nem adatott hely általános betáblázásnak, hanem minden betáblázást az adósnak valamely különösen megnevezett ingatlanára kellett intézni.

Jelen §. rendelete tehát csak megerősítése az említett 15. §-nak, kimondván: hogy ha ebbeli kötelességét valamely sz. kir. város teljesíteni mindeddig elmulasztotta volna; azt most pótlólag — még pedig minden további mulasztás nélkül — teljesíteni a' járási törvényszék' kötelessége; mivel csak a' telekkönyvbe igtatott ingatlanoknak ismeretesekek hitelesen kiterjedési, birtok-, és teher-viszonyai. Ezen ismeret pedig okvetlenül szükséges, midőn általános betáblázásnak helye nincs, 's midőn ezen új rendelet minden birtok-elidegenítés és átszállítás' érvényességére megkívánja azt, hogy a' változás telekkönyvbe igtatassék.

4. §.

Ha az 1-ső §-ban említett valamely fekvő birtoknak tulajdonosa vagy zálogbirtokosa, azt a' járás' telekkönyvébe bejegyeztetni kívánja, és maga részére egy betáblázási lapot ohajt megnyittatni: köteles először, a' tulajdoni-, 's illetőleg zálogjoga' kimutatására a' törvény' értelmében elegendő bizonyítékokat, másodszor, annak hivatalos elismerését, hogy ő a' kérdéses fekvő jószágoknak valóságos birtokában van, és harmadszor a' bejegyzendő birtokra történt betáblázások iránt, vagy a' felől, hogy semmi betáblázás sem történt, azon hatóság' levéltára által, melly alá a' fekvő birtok a' betáblázást illetőleg tartozott, kiadandó hivatalos bizonyítványt, a' járási bíróság elibe terjeszteni.

Különös tekintetet érdemeltek az ugynevezett zálog- vagy ideiglenes vételszerződések, mint tulajdonjog-czimek. Ezek ugyanis eddigelé, — telekkönyvek' hiányában, 's azon körülménynél fogva, hogy az örökvételi szerződések eddigi törvényeink szerint különféle és számos megtámadásoknak voltak kitéve — igen gyakran képeztek nálunk tulajdoni jog-czimet. Mindazáltal, noha ezen szerződések a' tulajdon' biztosságával és világosságával összeférhetlenek, 's előhaladtabb jogintézményekkel bíró országokban teljességgel meg nem engedhetők: a' multa nézve mégis fen kelle tartatniok ugy, hogy az ingatlanok telekkönyvbe leendő beigtatása kinyerésére elegendő jogczimül, és a zálog-szerződések kielégítő oklevelekül szolgáljanak.

Miután pedig a' telekkönyvi bejegyzés a' jelen rendelet által még azon ingatlanokra nézve sem tetetett kötelezővé, mellyekre kiterjesztett: a' ki tehát ingatlanát telekkönyvbe igtattatni 's magának betáblázási lapot akar nyittatni: eziránt

folyamodást kell intéznie azon járási bírósághoz, melynek hatósági területében esik az illető ingatlan. Ezen folyamodásához melléklendi:

a) mindazon törvényes segédszereket, melyek az eddigi magyar törvény szerint tulajdon-, 's illetőleg zálogjoga' kimutatására megkivántattak;

b) hivatalos hiteles bizonyítványt arról, hogy a' kérdésben forgó ingatlannak valóságos birtokában van, mivel valóságos birtoklás nélkül a' különben kielégítőleg kimutatható tulajdonjog nem elegendő e' bejegyzés' kinyerésére; végre

c) szinte hiteles bizonyítványt adand folyamodásához az iránt, hogy azon ingatlanra eddig minő betáblázások történtek? vagy arról, hogy semmi betáblázás nem történt, még pedig egyenesen azon hatóság' levéltárából, melynek az eddigi törvény szerint azon birtok, a' betáblázást illetőleg, alá volt vetve; mivel az eddig történt betáblázások, meglevő elsőbbségök szerint, az új betáblázási könyvekbe is beviendők.

5. §.

Minden illy bejegyzést tárgyazó kérelem következtében, a' járási bíróság, a' folyamodványnak lényeges tartalmát, azon községben, melyben a' birtok fekszik, az eddig szokott módon olly megjegyzéssel közzétes közhírré tenni, hogy mindenki, a' ki a' folyamodónak tulajdoni- 's illetőleg zálogjoga elleni felszólalásra magát jogosítva érzi; ezen felszólalást legfőlebb 30 nap alatt a' járási bíróságnál bejelenteni tartozik, ellenkező esetben az többé figyelembe nem vétetik.

E' közzététel 's netaláni ellenmondás' bevárása azon tekintetből szükséges, nehogy valaki magát alattomban 's álnokul valamelly birtokba becsempészsze.

Az időhatár, mely 30 napra van tűzve, elégségesnek mondható; mert az alatt mindenki megteheti szükségesnek vélt ellenmondását. Hosszabbra azért nem tanácsos azt nyujtani, hogy a' jólelkű birtokosra illetén halasztásból kár ne háramoljék.

A' kihirdetés módjára nézve az eddigi szokás rendel-
tetik megtartatni, mely legtöbbsnyire abból áll, hogy a' folya-
modás' lényegének rövid tartalma hirdetmény-alakba foglal-
tatván, mind szóval közzétetik, mind a' tanácsháznál ki-
függeszetik.

6. §.

A' járási bíróság a' fekvő jószág' tulajdoni- vagy
zálogjog' birtokát a' folyamodó' nevére, a felmutatott
adatok szerint, csak akkor jegyezheti be, ha ezen ha-
táridő alatt felszólalás nem történt. Ezen bejegyzés
alkalmával a' már megtörtént betáblázások is, eddigi
törvényes elsőbbségek szerint, beigtatandók.

Jelen §. szabályt tartalmaz a' járási (vidék-) bíróság-
okra nézve, mely egész általánosságban odamegyen ki,
hogy az előző §-ban kitűzött határidő' eltelte előtt a' bejegy-
zést megtenniök — érvényesen — nem lehet.

Azt pedig, mi történjék azon esetben, midőn a' kért bei-
rás alkalmával a' birtokjog ellenmondók által kétségbe vo-
natik? meghatározza a' 15-dik §.

7. §.

A' 4. §-ban elősorolt adatokat, a' még be nem
jegyzett fekvő jószág' tulajdonosa is szintugy köteles
bemutatni azon esetben, ha ezen fekvő jószágot eladni,

elcserélni, vagy annak tulajdoni jogát más módon akarja más valakire átruházni, minthogy jövendőre az 1. §-ban említett fekvő javak' tulajdoni jogának megszerzése, csak a' telekkönyvbe való bejegyzés által eszközöltethetik.

Ezen ideiglenes rendelet' életbelépésétől kezdve, a' telekkönyvbe-igntatás mulhatlan föltételét fogja képezni annak, hogy valaki adás-vevési, vagy csere-szerződés útján, avagy bármi egyéb módon másról birtokot szerezhessen. 'S mivel az elidegenítő az elidegenítés alkalmával az ő tulajdonjogát kimutató minden törvényesen megkivántató okleveleket, segédszereket elő tartozik mutatni: ha ezen tulajdonjog ezen alkalommal kellőleg bebizonyítottnak fog találtatni, hozzá járulván a' tetteges birtoklásról hivatalos bizonyítvány 's az illető régi hatóságok' levéltárából a' történt vagy nem-történt betáblázásokról hiteles bizonyosságlevél; az új birtokszerző a' megvásárolt ingatlannak telekkönyvbe-igntatása által teljes, tiszta és zavarhatatlan tulajdont fog szerezni.

E' szerint jelen §. hasonlólag megkivánja a' 4-dik §-ban felsorolt bizonyosságlevelek' előmutatását azon esetben is, midőn az elidegenítő birtokát csak zálogjogon bírta; midőn természetesen a' szerző sem fogja új szerzeményét tökéletesebb tulajdonjoggal birni, ámbár a' telekkönyvbe-igntatás megtörtént.

8. §.

Hasonló szabály áll az illyes még be nem jegyzett fekvő javak' tulajdoni jogának örökség útján átruházását illetőleg is. Az örökös, az említett fekvő jószág' tulajdoni jogát ez esetben is csak a' telekkönyvbe való bejegyzés által szerezheti meg. Az, kinek nevére az átruházásnak történnie kell, köteles az utolsó bir-

tokosnak tulajdoni- 's illetőleg zálogjoga és a' megtör-
lént betáblázások iránt, a' 4. §-ban elősorolt adato-
kat előmutatni.

Ezen rendelet az ingatlanok' telekkönyvbe-igtatását ál-
talanban a' birtokosok' tetszésére bizta ugyan: de eseteket ha-
tározván meg, mellyekben e' beigtatásnak okvetlenül meg
kell tétetni, gondoskodott arról, hogy idővel, és pedig rövid
idő múlva, minél több ingatlanra terjedjen ki e' beigtatás;
mert azon ingatlanokon kívül, mellyeket magok a' jelenlegi
birtokosok fognak a' telekkönyvbe igtattatni, rendre oda fog-
nak járulni azok is, mellyek adásvevés, csere vagy akármí
másnemű elidegenítés utján, például örökösödés vagy osztály-
képen, birtokosukat változtatják.

9. §.

Ha valamelly hitelező, az 1. §-ban érintett, még
telekkönyvileg be nem jegyzett fekvő javak' valamel-
lyikére kíván a' törvény' értelmében betáblázást tétet-
ni, szintugy köteles az adóssal egyesülve, a' 4. §-ban
elősorolt adatokat a' telekkönyvi hivatalnak bemutatni.
Ha az adós az adatokat előmutatni vonakodnék, a' hi-
telezőnek joga van az adatokat az adós' költségén meg-
szerezni. A' járási bíró által megállapítandó illyes költ-
ségeknek megtérítése sommás peruton történik.

Az ezen §-ban foglaltató rendszabály is oda fog hatni,
hogy az ingatlanok' összes tömegéből minél több vezettség
a' telekkönyvbe azon önkéntes uton is, mellyet ezen határo-
zatok kitzűznek: mennyiben t. i. a' hitelezőnek általa jog adatik:
ezen beigtatást az adós' vonakodása ellenére is eszközöltetni;

csak hogy ekkor az ő kötelességévé tétetett a' tulajdoni jogot és teherviszonyokat bizonyító törvényes, és a' 4-dik §. által megkivánt okleveleket — ha az adós azokat előmutatni vonakodnék — megszerezni; ezen megszerzés' költségeit egyébiránt a' vonakodó adós tartozván viselni, azok megtérítésében az illető járási bíróság által sommás úton lesz elmarasztalendő.

10. §.

A' mi a' törvény' értelmében, és a' törvényes gyakorlathoz képest egy egész, fél, vagy negyed telket képez, a' telekkönyvbe egy egész gyanánt beigtatandó, 's csak egy lapot kap. Minden egyéb földbirtokok és épületek (urbériségen kívüli birtokok) ha ugyanazon személy' birtokát képezik is, elkülönözve 's egyenként bejegyzendők.

Az urbért szabályozó törvények 's a' törvényes szokás meghatározta az országban általában, 's egyes vidékeken különösen, minő állományok veendők egész, fél, vagy negyed-rész telkeknek? Itt tehát természetesen a' volt urbéri telkek értetnek; 's azon ingatlan-részek, mellyek a' főebbiek szerint, vagy fél, vagy negyed-rész telket képeznek: együtt egy egésznek vetetvén: a' telekkönyvben, ha beigtattatnak, egy külön lapot kapnak.

Mivel pedig e' §. utolsó szavai azt rendelik, hogy minden nem-urbéri telkek 's épületek, mellyek közül egynél több van ugyanazon személy' birtokában, egymástól elkülönzendők, 's a' telekkönyvbe egyenként igtatandók, következik: hogy ha egy személy' birtokában több egész, vagy rész-urbéritelek és épület volna is, ezek egy egésznek véve, egy lapon igtatandók a' telekkönyvbe; jóllehet a' törvény által ki

voltak tűzve azon esetek és határok, melyekben és melyek között az urbéres több urbéri telket birhatott.

11. §.

Azon egymással határos földbirtokoknak, melyek egy egész telket nem képeznek, egy egészszé való egyesítése, a' tulajdonos' akaratától függ. Azonban az ekkép egyesített egész, mint ilyen, csak azon esetben jegyeztethetik be a' telekkönyvbe, ha a' különböző részek' birtoka ugyanazon jogczimen alapul.

E' szakasz' rendelete szerint, ha a' birtokos egymással határos olly részirtokokat állit össze egy egészszé, melyeket nem ugyanazon egy jogczimen bir, p. o. egyiket örökösödési jog, másikat zálogjog' czimén: azon egyes részirtokok, melyeknek birtoklási jogczime különböző, külön igatandók telekkönyvbe; mert ellenkező esetben, ha t. i. különböző jogczimen birt ingatlanok egy egészként iratnának be a' telekkönyvbe, el lenne tévesztve a' czél, a' tulajdonjognak nyilvántartása; mert zavarokat idézhetne elő az, ha a' telekkönyvbe olly részirtokok volnának egy egész gyanánt beigtatva, melyekre nem lehetne egyenlő jogot szerezni, 's egyenlő jog' átruházásával elidegeníteni.

12. §.

Minden fekvő birtok sajátlagos nevével, terjedelmével, a' szomszédhatároknak és birtokosok nevének, továbbá azon czimnek, melyen a' jelenlegi birtokjog alapul, elősorolása mellett beigtatandó.

A' 12., 13., 14., 15., 20., 21., 22. és 41-dik §§-okban foglaltatik annak meghatározása, minő egyes rovatokat foglaljon magában a' telekkönyv.

Ugyanis minden külön beigtatandó birtok' vagy birtokrész' számára a' telekkönyvben külön lap nyittatik, melyre, a' beigtatási renDELETEH mellékelt példány szerint, balról fe-

lül jön a' járási bírósági szám, azaz, hányadik azon illető birtok az azon járási bíróságnál vezetett telekkönyvbe igitatott ingatlanok között; ez alá ugyanott a' községi szám; jobbról felül pedig a' levél-(lap-)szám.

A' rovatokba, ezen §. rendelete szerint, bejegyzendő az ingatlannak sajátos megnevezése, kiterjedése, szomszédos határai, a' példánymelléklet szerint, az 1-ső rovatba; a' beigitatáskori birtokjog' czime pedig a' 4-dik rovatba; valamint a' birtokos neve a' 3-dik rovatba. A' 2-dik rovatba, a' 41-dik §. szerint, fog jöni az adókataszter levele és száma, az 5-dikbe pedig annak feljegyzése: vajjon perlik-e a' birtokot, 's ha igen, ki perli?

13. §.

Azon helyeket illetőleg, mellyekben az úrbéri rendezés megtörtént, az egyes telkeknek, és egyéb fekvő javaknak terjedelme a' helybeli telekkönyvekből a' járási telekkönyvbe átírandó. Olly helyeken, hol úrbéri rendezés nem létezik, a' terjedelem más módon kitudandó.

Mínthogy az előző §. rendeletéhez képest a' telekkönyvbe igitatandó fekvőségnek terjedelme a' beigitatási lap' egyik rovatában szinte kiteendő: jelen §. e' terjedelem' kitudásának módját határozza meg, de csak azon telkek 's egyéb javakra nézve, mellyek már urbéri rendezés következtében elkülönítvék, 's itt elegendőnek mondja beigitatását azon terjedelemnek, melly az urbéri rendezés' nyomán meglevő telekkönyvből kivethető. — Ollyatén helyeken, hol urbéri rendezés még nem történt, a' terjedelem' kitudására szabályt nem határozván, annak kitudási módját az illető birtokos' belátására bizza, melly mód egyébbiránt alig lehet más, mint a beigitatandó fekvőségeknek hiteles fölmérése.

14. §.

Ha valaki valamelly fekvő jószágot nem tulajdoni, hanem zálogjoggal (titulo pignoris) bir, ezen kö-

rülmény, nem különben az elzálogosító' neve is, a' 4—9. §§-ok eseteiben a' feljegyzés alkalmával világosan kiteendő.

Ezen §. további fölvilágítása, illetőleg meghatározása a' 4. §. egyik pontjának, mellyben a' birtokjog' cziméröli hitteles bizonyítvány' előmutatása rendeltetik meg.

A' birtokjog' czimének világos kitétele a' telekkönyvben általában egyik nélkülözhetlen kellék lévén, a' zálogjogi czim' bevezetése a' telekkönyvbe nálunk annál szükségesebb, minél gyakoribb az e' czimeni birtok. Nem elég pedig csak e' jogczimet kitétni, de beirandó neve annak is, ki a' beirandó fekvőséget zálogba adta, hogy leendő elidegenítés alkalmával a' szerző tudhassa: a' zálogbirtokon kívül ki mással lehet még dolga azon fekvőség iránt?

15. §.

Ha a' feljegyzés' kérése alkalmával a' 4—9. §§-ok eseteiben a' birtokjog kétségbe vonatik, a' fekvő birtok mindig a' valóságos tulajdonos' nevére, azonban a' birtok' kétséges voltának és a' kétséget támasztónak kijelelése mellett feljegyzendő.

Mint az 5. §-nál mondva volt, minden bejegyzési kérelem' lényeges tartalma a' járási bíróság által kihirdtetetik, 's a' lehető ellenszólások' beadására 30. napi határidő tűzetik. Ha ezen határidő alatt semmi ellenvetés a' beigtatás ellen nem történnék, magában értetik, miszerint ez — rendén lévén különben a 4. §. által megkivánt oklevelek — a' 6. §. nyomán legott teljesittetik.

Jelen §. azonban olly esetekről rendelkezik, mellyekben az említett 30. nap alatt a' telekkönyvbe-vezetés ellen kifogás tetetik, 's meghatározza a' módot, melly szerint ilyenkor a' bevezetés eszközlendő. A' történt kifogásnak t. i. nincs azon hatása, hogy a' beigtatást megakadályozza, hanem az, hogy

a' valóságos — mit én e' helyütt tette g e s gyanánt veszek — birtokos' nevére a' telekkönyvbe i g t a t á s megtörténik, de egyúttal megjegyztetik abban az is, hogy a' birtok kétséges, mint nemkülönbén följegyeztetik annak neve is, ki aziránt, ellenmondása által, kétséget támasztott.

E' szabálynak egyik haszna az, hogy a' telekkönyvbe i g t a t á s nem halasztathatik el; a' másik pedig azon evidentia, mellynél fogva a' telekkönyvből mindenki legott megláthatja, hogy a' birtok, melly őt, mint hitelezőt, követelőt, örököst, vevőt, sat. érdekli, nem kétségtelen sajátá annak, kinek nevére írva van.

16. §.

Jelen rendelet' foganatba léptének időpontjától kezdve, az ingatlan javak iránt, zálogos vagy ideiglenes adásvevési szerződések (emptio venditio temporanea, seu pignus) többé nem köttethetnek. Azon szerződések, mellyek az említett időpont után, illyes zálogos, vagy ideiglenes adásvevések iránt köttetnének, a' telekkönyvbe be nem jegyeztetnek.

Az időpont, mellyről itt szó vagyon, az alábbi 42. §. szerint 1850-diki martius 1-ő napja. S erre ugy hiszem, nincs semmi befolyással azon körülmény, hogy a' járási bíróságok egyik vagy másik helyütt ez ideig még föl nem állítottak. A' szabály határozott, 's így a' fenkitett naptól kezdve zálogos vagy ideiglenes adásvevési szerződések nem köttethettek, 's ha illyek köttettek is, azok telekkönyvbe nem vezettethetnek.

A' szabály nem mondja ugyan ki egyenesen, hogy az illetén szerződések é r v é n y t e l e n e k; de ezen érvénytelenség benfoglaltatik azon tilalmában, mellynél fogva az ollyatén kötések a telekkönyvbe i g t a t á s tól elzárja. Miután t. i. a' 7. §-ban kimondatott, hogy „a' fekvő javak' tulajdoni jogának megszerzése csak a' tulajdonosnak a' telekkönyvbe való bejegyzése által eszközölthetik“: önként következik,

hogy az 1850. martius 1-je után kötött zálogos vagy ideiglenes adásvevési szerződések — a' mennyiben telekkönyvbe nem vezetethetvén, tulajdoni jogot nem adhatnak — jogszerzés tekintetében érvénytelenek.

17. §.

A' már telekkönyvileg bejegyzett fekvő javak' tulajdonának minden adásvevési (Fassionen) 's egyéb átruházásai, a' teljes tulajdoni jog' megszerzése végett, hasonlókép az illető járás' telekkönyvébe bejegyzendők.

Ezen § rendelete nem egyéb, mint szükséges következménye a' 7. §-ban felállított szabálynak, mellynél fogva ezentúl nálunk fekvő-birtoki tulajdonjog csak az által szerezhetetik, há az örökös birtok-elidegenítési szerződések, legyenek azok adásvevésiek, vagy bárminők — az ideiglenesek ezentúl, mint láttuk, érvénytelenekül tekintetvén — az illető telekkönyvbe igtattatnak.

18. §.

Az igitlan javak' tulajdonának minden szerződési átruházásai iránt keletkezett örökbevallások, mind a' 7-ik, mind pedig a' 17-ik §. eseteiben a' járási bíróság előtt, az átadó és átvevő által személyesen, vagy ezeknek az érintett eljárásra különösen rendelt meghatalmazottjai által eszközzendők. A' bevalló személyeknek ugyanazonsága, a' bíróság előtt ismeretes két tanu által megállapítandó.

19. §.

Minden bevallás vagy élő szóval, vagy e' helyett, a' szerződő felek által saját kezökkel aláírt írásbeli egyesség mellett történik.

20. §.

Az első esetben, az örökbevallás a' telekkönyvbe, a' birtok' lapjára idősor szerint jegyeztetik be. Az

örökbevallásban foglaltatik: annak neve, ki a' tulajdoni jogot másra akarja átruházni, az átruházott tárgynak megnevezése, annak neve, kire a' tulajdoni jog átruházandó, a' vételárnak összege, 's lefizetésének feltételei, a' netalán cserébe adott tárgynak kijelélése, és az örökbevallási díjnak az általi lefizetése, kire a' tulajdoni jog átruházandó. Ha valamely fekvő jószág-
nak átadója, valamely régi telekkönyvbe, mint tulajdonos vagy mint zálogbirtokos lenne bejegyezve, az új telekkönyvbe való első bejegyzés alkalmával, a' régi telekkönyv' folyó birtok- és lapszámára való hivatkozás, mellyből kiviláglik, hogy a' fekvő jószág' átadója, annak tulajdonosa, vagy zálogos és törvényes birtokosa volt, a' bejegyzés mellé igtatandó.

21. §.

Azon esetben, ha írásbeli szerződés létezik, a' telekkönyvbe az átruházási ügynek, a' 20. §-ban megszabott rövid tartalma, a' létező szerződésre való hivatkozással beigtatandó, 's ezen kívül az eredeti szerződés a' telekkönyvi hivatal' levéltárába leteendő; a' feleknek pedig, kívánságukra, meghitelezett másolatban kiadandó.

Ezen négy §-ban azon mód szabályoztatik, mellyet a' telekkönyvbei kellő beigtatásnál az azt sürgető feleknek, mint nemkülönb az azt teljesítő tisztviselőnek is, megtartaniok kell; 's mellyet következő pontokba vonhatunk össze:

a) minden szerződés melletti átruházásnál, az illető fekvő vagyonnak — az örökösödésiekről a' következő §-ban leendő szó — telekkönyvbe igtatása végett szükséges, hogy a' járási (vidéki) szolgabírák előtt a' fekvő vagyont átadó 's az azt átvevő személyesen, vagy az e' bevallásra különösen meghatalmazott egyének által jelenjenek meg.

b) a' bevalló egyéneknek azonsága, a' bíróság előtt ismeretes két tanú által megállapítandó.

J e g y z e t. E pont szerint a' szerződő felek' azonságára nézve tanúk csak akkor szükségesek, ha a' bevallók, vagy meghatalmazottaik, a' beigtató bíróság előtt ismeretlenek. Ha a' bíró ismeri a' felvalló egyéneket: tanúkra szüksége nincs. Egyébiránt e' szabály nemcsak nem fölösleges, de sőt nagyon is üdvös annyiból, hogy a' családoknak eleje vetessék, 's a' telekkönyvek teljes hitelüket csempész beigtatások által ne veszélyeztessék.

c) minden bevallás megtörténhetik előszóval, avagy a' szerződő felek által saját kezökkel aláirt írásbeli egyesség mellett, mi az előszóvali felvallást pótolja.

Az előszóval történt bevallásnál ez, a' telekkönyv' azon részébe, hol a' birtok-beigtatási lapok vannak, idősor szerint jegyeztetik be; — a' bevallásba pedig foglaltatik:

aa) annak neve, ki a' birtok' tulajdoni jogát másra átruházza;

bb) az átruházott tárgy' megnevezése;

cc) neve annak, kire a' birtok' tulajdoni joga átruházatik;

dd) a' vételárnak összege 's lefizetésének föltételei, mint szinte a' netalán cserébe adott tárgynak kijelölése, és az örökbevallási díjnak lefizetése, mit mindig az tartozik letenni, kire a' tulajdoni jog átruházatik; és végül

ee) ha valamely fekvő jószág'nak birtokosa valamely régi telekkönyvbe mint tulajdonos vagy zálogbirtokos már be volt volna jegyezve: az új telekkönyvbe első bejegyzés alkalmával e' mellé lesz íglatandó a' régi telekkönyvnek folyó birtok- és lapszámairai hivatkozás is, melly tanusítja azt, hogy a' fekvő jószág' átadója annak tulajdonosa, vagy zálogos és törvényes birtokosa volt.

J e g y z e t. Midőn a' felvallók' személyének azonsága kimutatására tanúkra van szükség, hogy ezen tanúk' nevei az aa) és cc) pontok alatt szinte megemlítendők, az magában értetik.

Ha pedig a birtok-átruházás írott szerződés mellett történik, akkor a' telekkönyvbe szinte bevezetendő:

α) annak neve, ki a' tulajdoni jogot másra átruházni akarja;

β) megnevezése az átruházott tárgynak;

γ) neve annak, kire a' tulajdoni jog a' bevallás által átruháztatik; és

δ) a' vételár' összege 's lefizetésének föltételei, a' netalán cserébe adott tárgy' kijelölése, 's az örökfelvállási díjnak a' szerzőfél általi letétele; végül,

ε) ha az átadó mint az átruházott fekvőségnek tulajdonosa valamely régiebb telekkönyvbe már be volt volna jegyezve: beigtatandó az arrai hivatkozás úgy, mint főnebb az ee) pont alatt mondatott.

Mindezen részletes bejegyzésen kívül hivatkozásnak kell történni az írott szerződésre, melly egy eredeti példányban a' telekkönyvi hivatal' levéltárába leteendő, a' feleknek pedig, ha kívánák, meghitelesített párban kiadandó.

22. §.

Ha végrendelet, vagy végrendelet-nélküli örökösödés következtében, még be nem iktatott, (8. §.) vagy telekkönyvileg bejegyzett fekvő birtoknak tulajdoni joga, más személyre átruházandó, az átruházásnak minden érdekllett felek, vagy ezek' törvényes meghatalmazottjainak jelenlétében az örökösödési eljárásnak (osztálylevélnek, hátrahagyott vagyon iránti tárgyalásnak, odaitélő levélnek) beigtatása mellett, még pedig olly módon kell történnie, a' mint az a' megelőző §§-ban a' tulajdoni jog' átruházásának más nemeire nézve megszabotott. Elegendő azonban a' telekkönyvi hivatal' levéltárába, az örökösödési eljárás' okiratainak hitelesített másolatát letenni.

Mintán a' telekkönyvbe — föltéve, hogy a szerző tulajdonosi jogczimét szilárd alapra tenni akarja — minden birtokváltozás bevezetendő: önként következik, hogy az örök-

dés utján történő változásnak is be kell az illető telekkönyvbe vezetettnie (l. 8. §.).

Jelesen, ha végrendelet általi, vagy a' nélküli örökösödés következtében valamely fekvő vagyon' tulajdoni joga volna átruházandó: mindazon feleknek, kik azon örökösödésben érdekelvék, személyesen vagy — e' tette különösen rendelt (18. §.) — törvényes meghatalmazottaik által kell a' beigatást teljesítendő bíróság előtt megjelenniök; 's az örökösödés körül történt eljárást — mit az osztálylevél, az (örökséget képező vagyonra nézve) közbejött tárgyalás, odaitéllő-levél, vagy barátságos egyezkedés tartalmaz — felmutatván, annak nyomán a' beigatást eszközölniök.

Ily esetben egyébiránt elégséges az említett oklevelet hitelesített másolatban tenni le a' telekkönyvi hivatalnál.

A' beigatás módja itt is az, melly a' főnebbi 20. és 21. §§-okban megállapított; oly esetekben pedig, midőn az örökösödést képező ingatlan vagyon telekkönyvbe vezetve még nem volt, az érintett örökösödési eljárást tartalmazó okiratokon túl, tartoznak az átiratók a' 8. §. rendeletéhez képest az utolsó birtokosnak tulajdoni 's illetőleg zálog-joga és a' megtörtént betáblázások iránt a' 4. §-ban bővebben körülírt adatokat is az illető járásbírósnál felmutatni.

23. §.

Azon személyeknek meghatalmazási oklevelei, kik a' tulajdoni jognak átruházása alkalmával, vagy örökösödés' eseteiben az érdeklött felet a' járási bíróság előtt képviselik, a' telekkönyvi hivatal' levéltárában eredetiben elteendőek.

Oly esetekben, midőn a' telekkönyvi hivatal előtt az átruházásban közvetlenül érdekeltek nem személyesen, hanem törvényesen rendelt meghatalmazottaik által jelennek meg: a' meghatalmazási oklevelek a' telekkönyvi hivatal' levéltárában eredetiben leteendőek.

Ezen intézkedést azon körülmény tevé mulhatlanná, mellynél fogva a' telekkönyvi átírások' teljes hitelességére megkivántatik minden elővigyázat, hogy a' lehető csempészetek, vagy az átíratást sürgetők' személye iránti kifogások lehetlenné tetessenek.

24. §.

A' bevallási illetékek' lefizetése után, csak olly adásvevési bevallások, jószágcserek, vagy más tulajdon-átruházási módok fogadtathatnak el, mellyek a' felmutatott adatokhoz képest, a' 7. §. határozata, vagy a' telekkönyv szerint, az eladott vagy cserélt fekvő javak' valóságos tulajdonosától vagy zálogbirtokosától származnak, 's a' mellyek a' fenálló törvények 's törvényes szokás szerint, a' földbirtok' és épületek' felosztását illetőleg is érvényesek és törvényes erejűek.

A' bevallási illetékek' (díjak) lefizetésével a' telekkönyvbe iktatás' munkája azon ingatlanra nézve, mellyért a' díj lefizettetett, be levén fejezve, ahoz csak olly adásvevési bevallások, jószágcserek, vagy más tulajdon-átruházási módok iktattathatnak, mellyek azok' valóságos tulajdonosától származván, egyszersmind a' fenálló törvények 's törvényes szokás szerint a' földbirtok' és épületek' felosztását illetőleg is érvényesek és törvényes erejűek.

A' változást, vagy hozzáiktatást sürgető fél, ha még be nem jegyzett fekvőséget akar ön nevére iratni, magát a' kellő oklevelek' megszerzése iránt a' főnebbi 7. §. rendeletéhez alkalmazandja.

J e g y z e t. Miután nemcsupán a' bevallási illetékek lefizetése után, de általában minden telekkönyvbe-iktatás alkalmával szükséges, hogy a' tulajdonosi jogcím kellőleg kimutattassék: hajlandó volnék hinni, miszerint jelen §. rendelet kiválólag azon változásokra vonatkozik, mellyek a' már telekkönyvezett fekvőségekben (épületek- 's földbirtokban) felosztás vagy csere, sat. által történnek.

25. §.

Az 1-ső §-ban említett fekvő javak' adásvevéseit 's elcserélését illetőleg, a' szomszédok, vagy rokonok, elővételi joggal nem bírnak.

E' §. rendelete által a' fekvő birtokhozi tulajdonjognak egyformasága minden polgárra nézve állapittatik meg; eltöröltetvén azon vételbeli előjog, melly eddig nálunk a' rokonok és szomszédok' javára, de a' birtok' tulajdoni jogának — sőt, merem állítani, az erkölcsiségnek is — nagy kárára, törvényeink szerint divatozott. A' fekvő birtokok' adásvevé-sénél tehát ezentúl a' rokonok és szomszédok' elő- vagy meg-intésére semmi szükség.

26. §.

Az 1840-dik évi XXI. törvényczikk' 17. §-nak, a' betáblázott hitelezők' biztosítását tárgyazó rendelete az 1. §-ban említett fekvő javakra vonatkozó minden adásvevési örökbevallásoknál, jószágcseréknél, és egyéb tulajdoni átruházásoknál is figyelembe veendő.

Valamint az előző 25. §. rendelete szerint a' fekvő birtok' tulajdoni jogczimének biztosítása tekintetéből a' rokonokat és szomszédokat a' történetű vagy megtörtént eladásról meginteni, értesíteni jövőre nem szükséges: ugy épen a' birtoklási jogszilárdság' kivánatánál fogva jelen §. rendeli, hogy az 1840. XXI. t. cz. 17-dik §-ának intézkedése a' telekkönyvbe-igtatandó javakra vonatkozó minden adásvevési örökbevallásoknál, jószágcseréknél 's egyéb tulajdoni átruházásoknál — tehát az örökösödésieknél is — figyelembe veendő.

Az itt idézett 1840-diki törvényszakas a' polgári fekvő vagyona nézve rendelkezik ugyan; azonban a' jelen §-ban foglaltató intézkedésnél fogva mármost mindazon ingatlanokra értendő, mellyek' átruházását a' felek telekkönyvbe igtattatni, 's így szilárd tulajdoni joggal bírni akarják.

Jegyzet. Miután az 1840: XXI. t. cz. 17. §-a fontos szerepet játszik a' telekkönyvezés körül, 's alább a' 39. §-ban szinte szabályadólag fordul elő: czélszerűnek hittem azt egész kiterjedésében ideiglatni:

„17. §. A' ki valamely betáblázással terhelt polgári vagyont megvesz, addig míg az eladott vagyona betáblázott követelések kifizetve, vagy a' hitelezők' megegyezésével biztosítva nincsenek, az eladónak kezéhez a' vételbeli sommából semmit le ne fizessen, különben a' hitelezőknek minden ebből eredhető káráért kezességgel tartozik. Ugyanazért köteles a' városi tanács minden ilyen eladásról az illető hitelezőket azonnal tudósítani, 's őket hivatalosan felszólítani, hogy betáblázott követeléseiknek miképeni biztosítása iránt legfőlebb egy hónap alatt kívánságukat kijelentsék. Ha a' hitelezők meg nem nyugodnának abban, hogy követeléseik az eladónak még birtokában maradt egyéb vagyoniira irassanak által, hanem kielégítést kívánnának: a' vevő hacsak a' hitelezőkkel másképen nem egyez, mind a' mit a' vételbeli sommából szerződés szerint egyszerre vagy időnkint letenni tartozik, addig, míg a' hitelezők ki nem elégítettek, mindig a' városi tanács előtt fizesse le; a' tanács pedig a' letett sommából a' kifizetendő követeléseket azonnal elégítesse ki, 's az eladó csak azt veheti kezéhez, a' mi hitelezőinek kielégítésén felül maradt. Ha valamely hitelező a' városi tanács felszólítására egy hónap alatt sem jelentené ki akarátját, a' vevőnek választásától függ, azon követelést a' maga terhére átiratni, vagy azt a' városi tanács kezéhez letenni.“

27. §.

Az új birtokosnak, a' járási bíró nevében, aláírásával, és pecsétje alatt kiadandó birtoklevélbe (Gewährbrief) annak elismerése iktatandó, hogy a' kérdéses tulajdon-átruházást illetőleg, a' telekkönyvben, ennek száma szerint, az illető birtokszám alatt, 's a' felhívott számu lapon, a' szóról szóra bejegyzendő örökbevallás benfoglaltatik.

Az, kinek nevére a' telekkönyvben valamely ingatlan vagyona az előadottak szerint átiratik, úgynevezett birtokle-

velet kap, vagyis bizonyítványt arról, hogy részére minő fekvőségek vannak a' telekkönyvbe bevezetve.

E' birtoklevelet (telekkönyvi kivonatnak is mondhatnók) azon járásbíró adja ki saját nevében, aláírásával és hivatalos pecsétével, ki előtt az átírás történt, 's így a' telekkönyvre felügyel. Tartalmát e' birtoklevélnek teendi annak elismerése: hogy a' benne megnevezendett ingatlan vagyonnak átruházását illetőleg az átruházásra vonatkozó, s' a' birtoklevélben megemlített örökfelvallás szövege a' telekkönyvben szórulszóra benfoglaltatik, még pedig ennek folyó száma szerint, az illető birtokszám alatt, 's a' telekkönyvnek szinte megemlített számu lapján. ¹⁾

28. §.

Minden olly telekkönyvi lappal, melyre valamely fekvő birtok bejegyeztetett, egy betáblázási lap köttetik össze. Olly járásokban, melyekben valamely szabad királyi város fekszik, az ebben létező betáblázási könyv az 1840-ik évi XXI. törvényezikk értelmében, 's ezen város' telekkönyvével egybekötve, a' járási bíróság által folytatandó. Hasonlókép a' jászkun

¹⁾ Helyén lesz e' §. értelmében az illy birtoklevél' mintáját ideiglatni:

Birtoklevél.

Alúlrít járásbíróság hivatalosan bizonyítja, miszerint ezen járásbíróséghez tartozó N. község N. számu telekkönyvének N. lapján, N. birtokszám alatt, H a m a r E z é k i e l részére, volt tulajdonos H a j n a l B o l d i z s á r által felvallott N. nevű fekvőség, f. évi april 3-dikán kelt adásvevési szerződésnél fogva, valóságosan átíratott; melly örökfelvallási oklevél tartalma szórulszóra a' telekkönyv N. lapján olvasható.

Miről az illető tulajdonos' részére kiadatik jelen birtoklevél.

Költ N-ben, 1850 május 7-dikén.

(P. H.)

N. N.
N. járási bíró.

helyek' és hajduvárosok' betáblázási könyvei is, az ideiglenes bírósági szerkezet 9. §-nak *i*) betűje alatt kijelölt járási bíróságok által folytatandók.

Valamint a' telekkönyvek' legközelebbi célja: a' fekvő vagyon' birtoklását az illető tulajdonos' részére evidentiában tartani, 's ezáltal a' birtokjogot megszilárdítani; ugy további célja nem lehet más, mint hogy a' szilárd birtoklásjog által a' realis hitelt szinte szilárd lábra állítsa, a' hitelező minden pillanatban, 's pedig egész biztossággal tudhatván a' telekkönyvből azt: mi és mennyi ingatlan vagyonnal bir adósa? Ez egyébiránt még nem egészen elég a' hitelező' számára; neki szüksége van arra is, hogy minden perczen tudomást szerezhessen arról: fekszik-e, és minő 's mennyi teher adósának telekkönyvezett ingatlan vagyonán?

A' telekkönyv tehát magában nem felelne meg' egészen céljának, ha melléje egyszersmind betáblázási könyv is nem csatoltnék.

Illy betáblázási könyvnek behozatalát rendeli el jelen §., utasításul adván a' járásbíróságoknak: hogy minden olly telekkönyvi lappal, mellyre valamely fekvő birtok bejegyezett, egyúttal betáblázási lap is köttessék össze, mellynek h' é t rovatában minek kelljen foglaltatni, az alábbi példány mutatja.

E' §. további soraiban azt rendeli el: ki által vezetendők a' betáblázási könyvek? és jelesen hogy olly járásokban, mellyekben valamely sz. kir. város létezik, mellynél az 1840: XXI. t. cz. 15. §-ához képest a' telekkönyvvel összekötött betáblázási könyv már megvolt, ezen könyvek az illető járásbíróság által a' 2. §. rendelkezéséhez képest 's a' főnebb megszabott módon folytatandók, úgy szinte a' jászkun-kerületi helyeken és hajduvárosokban is a' betáblázási könyvek az ideiglenes bírósági szerkezet 9. §-ának *i*) pontja által kijelölt járásbíróságok által lesznek vezetendők.

29. §.

Minden bejegyzett fekvő birtok után, az átírások' folytatására több lap rendelendő, 's a' betáblázások végett is minden fekvő birtokhoz több lap csatolandó. A' mennyire lehet, minden egy községhez tartozó fekvő birtokokat illető lapok egy külön füzetbe (Ternion) összerakandók.

Mint hogy az onegy járásbiróságához több község tartozik, 's az onegy fekvőség' birtokosa többször változhatik, hogy az ügykezelés egyrésztől gyorsíttassék, másrésztől pedig az átírások 's betáblázások' feltalálása könnyíttessék, jelen §. rendeli, hogy az egy községhez tartozó fekvő javakra vonatkozó telek- és betáblázáskönyvi lapok különkülön, minden községéi a' lehetőségig egy csomagba, rakassanak össze; mint hogy pedig ezen lehetőség igenis megvan mindenütt: remélhető, hogy az illető járásbirák a' kellő rend' tekintetéből ezen §. kívánatát teljesíteni kötelességökül nézendik.

Azon telekkönyvi lap után, mellyre valamely fekvő vagyon bejegyeztetik, hogy ugyanazon vagyonnak következő birtokváltozásai a' lehetőségig szakadatlanul folytattathassanak, több lap üresen hagyatni rendeltetik olly czélból, hogy a' következő átíratások szakadatlanul eszközöltethessenek.

Jelen §. a' kellő rend érdekében megkívánja még azt is, hogy a' betáblázási könyv' lapjaiból, mellyeknek telekkönyvvel összekötésére nézve a' főnebbi §§-okban adattak szabályok, szinte több mellékeltessék minden átírási lap mellé, hogy így az ezen följegyzett birtokra történendő betáblázások szinte a' lehetőségig megszakasztás nélkül vezettethessenek be.

30. §.

Minden betáblázási lapnak a' következő rovatókat kell magában foglalnia: az elsőrovatba a' hitele-

zönek elő- és vezetéknéve iratik be. A' második rovat azon okirat' kelte napját foglalja magában, mellyben a' betáblázott határozott összeg van kitéve. A' harmadik rovatba a' járási bírónak, a' betáblázást tárgyazó meghagyása egész kiterjedésében, keltének kitételével bejegyzendő. A' negyedik a' betáblázott összeget számjegyekkel mutatja.

Ha a' járási bíró által, be nem táblázott követelés alapján, ugyanazon fekvő birtokban tétetik bírói foglalás, ez a' hitelezőnek, a' végrehajtási összegnek, és a' záralávétel napjának kitétele mellett, az ötödik rovatba bejegyzendő. A' hatodik rovat a' megelőző rovatba be nem táblázott, de végrehajtás alá került összegeknek kitáblázásait vagy netalán történt kitörléseit foglalja magában, a' különös észrevételek az utolsó vagy hetedik rovatba igtatandók. *)

Azon rovatok, mellyeknek a' betáblázási könyv' lapjain meg kell lenni, az alábbi tabellában elég világosan foglaltatván: jelen § minden további magyarázatot fölöslegessé tesz.

31. §.

Ha valamelly betáblázott hitelező, követelését betáblázási jogával együtt más harmadik személyre ruházza át, vagy ha valamelly betáblázott követelés, örökség útján más harmadik személyre száll által: ezen harmadik személy, mint a' betáblázott követelésnek új tulajdonosa, nevének az illető betáblázási lapra leendő bejegyzését a' járási bírótól kérheti, és az átruházási 's átvételi jognak törvényszerű bebizonyítása után, a' járási bíró a' bejegyzést végzés által megengedni köteles. Ezen végzés az illető betáblázási lapra, a' 30. §-ban előadott rovatok szerint, és azon tételre, hol

*) Lásd alább a' tabellát.

vatba be nem táblázott, de végrehajtás alá került összegeknek kitáblázásait vagy netalán történt kitorléseit foglalja magában, a' különös észrevételek az utolsó vagy hetedik rovatba igtatandók. *)

Azon rovatok, mellyeknek a' betáblázási könyv' lapjain meg kell lenni, az alábbi tabellában elég világosan foglaltatván: jelen § minden további magyarázatot fölöslegessé tesz.

31. §.

Ha valamely betáblázott hitelező, követelését betáblázási jogával együtt más harmadik személyre ruházza át, vagy ha valamely betáblázott követelés, örökség útján más harmadik személyre száll által: ezen harmadik személy, mint a' betáblázott követelésnek új tulajdonosa, nevének az illető betáblázási lapra leendő bejegyzését a' járási bírótól kérheti, és az átruházási s átvételi jognak törvényszerű bebizonyítása után, a' járási bíró a' bejegyzést végzés által megengedni köteles. Ezen végzés az illető betáblázási lapra, a' 30. §-ban előadott rovatok szerint, és azon tételre, hol a' kérdéses követelés betáblázott, utalva, bejegyzendő.

Sokszor fordul elő az életben, miszerint valamely hitelező betáblázott követelését betáblázási jogával együtt másnak engedi át, vagy hogy az illetén követelés örökösödés' vagy ajándék' útján egy harmadik személyre megyen át. Jelen ideiglenes rendszabályok az illetén követelési változásokat érintetlenül nem hagyhatták már csak azon oknál fogva sem, hogy a' telek- és betáblázási könyvek által nyújtani kellő evidencia körébe tartozik, annak minden pillanatbani megtudhatása: ki és minő követelésre van egyik vagy másik jószágra nézve feljogosítva? 1)

*) Lásd alább a' Tabellát 109. lapon.

1) Jelen § nem parancsolólag szól ugyan, hanem csak engedőleg; vagyis, nem kényszeríti azt, kire vala-

Jelen § szabályozza azon módot, melly az illetén követelési változásoknál követendő, és rendeli, hogy az, kire valamely betáblázott követelés' tulajdoni joga akár szerződés által, akár örökösödési uton átmegyen, ezen tulajdoni jogának a' betáblázási könyvbe leendő bevezettetését, 's illetőleg a' már létező betáblázási lapon megjegyzését, az illető járásbírósnál sürgetheti, 's felmutatván az okleveleket, mellyek annak kimutatására szolgálnak, hogy azon követelés törvényszerűleg lön reá átruházva: a' megkeresett járásbíró a' kért megjegyzést — vagyis az új hitelező' nevének átírását — végzősileg megengedni köteles.

A' járási bírónak ezen itt említett végzése az illető betáblázási lapra bejegyzendő — mint az alábbi tabella mutatja — a' III. rovatba, 's egyuttal hivatkozás történik azon tételre, mellynek száma alatt az új tulajdonosra (hitelezőre) átment követelés már előbb betáblázva megjelent.

32. §.

Minden betáblázási könyvvel egy irománykönyv összekapcsolandó, mellybe a' betáblázott irományoknak, a' betáblázást kérő által felmutatott hiteles másolatai igtatandók.

„Betáblázások' alkalmával a' kötelezvények mindenkor eredetiben — a' kereskedői könyvek' kivonatai pedig 's a' váltótörvényszékek' ollyatén ítéletei, mellyekre nézve a' hitelező az adósnak ingó javaiból teljes kielégítést nem nyert, hiteles formában — beigtatandók.“

melly betáblázott követelés tulajdoni joggal átruháztatik, arra, hogy e' megváltozott hitelezői viszonyoknak a' betáblázási könyvbe-jegyeztetését mulhatlanul sürgesse és eszközölje, hanem ön belátására, akaratára bízva; ugy hiszem azonban, hogy valamint a' telekkönyvi rend ezen változás' megjegyzését megkívánja: ugy másrésről egy hitelező sem fogja követelési jogainak evidentiában tartása iránti ezen engedőleges rendelet' teljesítését elmulasztani.

Igy rendelkezett az 1840: XXI. t. cz. 8. §-a a' betáblázatni akart kötlevelek, kivonatok' és váltótörvényszéki határozatok' felmutatására nézve. E' rendelet nem eléggé világos, azonban magyarázata nem ide tartozik. Azt csak azon oknál fogva idéztem itt, hogy kitűnjék, miszerint már a' magyar törvényhozás is rendelkezett arról, hogy a' betáblázott adólevelek e r e d e t i b e n mutandók fel betáblázás végett; következőleg, hogy hol telek- 's betáblázási rendes könyvek hazánkban már eddig is léteztek: ott bizonyosan szinte kellett létezni olly iromány- vagyis oklevél-könyveknek is, melyekbe a' betáblázandó oklevél' hiteles másolata bevezettetett.

Jelen § tehát csak olly helyekre nézve tartalmaz uj rendeletet, hol rendes telek- és betáblázási könyvek még nem léteztek, hanem illyek csak most hozatnak be, 's megkívánja, hogy ezek mellé ollyatén könyv is adassék, melybe minden betáblázandott okirat hitelesen lemásoltassék.

Hogy betáblázás végett mindenkor eredetiben, vagy legalább hitelességi szempontból eredetinek tekintendő alakban, szükséges az okleveleket bemutatni, noha világosan nem parancsoltatik, de következtethető magából a' dolog' természetéből, 's az előző 31. §' azon kitételéből, mely megkívánja, hogy minden alkalommal, midőn a' hitelezői jog valamely követelésre nézve változik, az, ki ezen változást az illető betáblázási lapon megjegyztetni akarja, „átruházási 's átvételi“ jogát törvényszerűen tartozik bizonyítani, mi közvetlenül 's legegyszerűbben csak ugy történhetik meg, ha a' változásra vonatkozó okleveleket eredetiben mutatja föl.

Az eredeti oklevelek azonban tulajdonosaiknak visszaadatnak, megjegyztetvén rajtok a' betáblázási könyv' illető lapjának oldalszáma; mert a' megtörtént betáblázásról — a' felek' kívánatára — mint alább (40. §.) látni fogjuk, hivatalos bizonyítványok is adatnak.

33. §.

A' fekvő javak' bejegyzett tulajdonosainak, a' telekkönyv' illető lapjaira való hivatkozással betürendben

készített névsora szolgál a' földbirtokosoknak és betáblázásoknak tüsténti feltalálására. A' birtok' változása ezen betürendes lajstromba is utólagosan mindig beig-
tatandó.

Itt egy segédkönyv rendeltetik a' telekkönyvezést és betáblázást kezelő tisztviselők' számára, mely az által, hogy a' fekvő javak' bejegyzett tulajdonosainak nevök' betűsora szerinti jegyzékét foglalja magában, arra szolgál, hogy mind a' betáblázásokat, mind a' földbirtokosokat minél könnyebben feltalálni lehessen. A' nevek' betűsorához jegyeztetik t. i. még a' telekkönyvnek azon lapja is, mellyen a' birtok beigatva, 's mellyhez a' netalán létező betáblázások' lapja mellékelve van, miáltal e' segédkönyv sajátlag nem egyéb, mint a' telek 's betáblázási könyvnek m u t a t ó j a (index).

E' segédkönyvbe jelen §' rendeletéhez képest utólagosan minden birtokváltozás szinte bevezetendő, mi egyébiránt a' mutatónak teljességéhez, czéljánál fogva meg is kívántatik. 1)

34. §.

Az említett fekvő javakra való betáblázásoknak a' járási bíróság előtt, a' törvény, jelesen az 1840-ik évi XXI. törvényczikk' rendelete szerint akkép kell történniök, hogy a' hitelező köteles a' betáblázás' alkalmával világosan kijelelni az adósnak azon ingatlan vagyonát, mellyre a' betáblázást intézni kívánja. Ha a' hitelező a' betáblázás' erejét adósának minden ingatlan javaira ki akarja terjeszteni, 's ettől az adóslevélben eltiltva nincs, az adósnak fekvő javait egyenként 's elkülönözve tartozik megnevezni. Azon fekvő javakra nézve, mellyeket világosan ki nem jelelt, a' betáblázás neki elsőbbséget nem ad.

Az eddigi betáblázási hatóságok' helyébe, mint már az előadottakból láhattuk, ezentul általában a' járási bíróságok

1) Lásd: 1840: XXI. t. cz. 11. §-át is.



fognak lépni, kik a' betáblázást — jelen §' rendeletéhez képest — akként fogják eszközölni, mint az 1840: XXI. t. czben az ott külöztött megyei hatóságok' részére megszabva volt; természetesen azon különbséggel, hogy mindaz, mi jelen ideiglenes rendelet által a' betáblázásra nézve megváltoztattott, ennek nyomán lesz teljesítendő.

Egyik nevezetes változás, mellyet jelen § az említett XXI. t. cz. 13. §-án tesz, abban áll, hogy általános betáblázás, mint e' § szerint előbb a' megyei gyűléseken történhetett, a' járási bíróságok előtt már nem történhetik; hanem a' hitelező tartozik betáblázási kérelmében külön és világosan kijelölni adósának azon ingatlan vagyonát, mellyre a' betáblázást intézni kívánja; és ha a' betáblázandó kötleveiben a' hitelező attól, hogy követelését az adós' minden fekvő javaira betábláztathassa, világosan eltiltva nincs, 's a' betáblázást azokra kiterjesztetni akarja, ezt szinte csak úgy teheti, ha adósának minden javait külön és egyenkint megnevezi; azon fekvő javakra, mellyeket így meg nem nevezett 's világosan ki nem jelölt, követelése a' betáblázás által elsőbbséget nem nyer. Szóval: jövőre az általános betáblázás czéltalan, sükertelen, 's csupán specialis hypotheka (fekzálog) ad annak érvényt, vagyis elsőbbségi jogot.

35. §.

A' járási telekkönyvi-hivatal a' betáblázási folyamodványok' felvételére egy igtató-könyvet köteles vezetni. Az igtató a' betáblázandó okiratok' benyújtása alkalmával köteles tüstént az igtató-könyv' folyó számát a' benyújtás' órájával együtt az okiratra feljegyezni, és a' folyamodónak megengedni, hogy a' számsorozat' helyes voltát az eredeti igtatókönyvben megtekinthesse.

Az okiratok' átvétele, nem különben azoknak megszabott megjelelése, csak az igtató' hivatalos szobájában, csak az igtató által 's csak a' hivatalos órákban történhetik.

Valamint az előző § a' betáblázást sürgető fél' teendőit, saját érdekében, tartalmazza: úgy ez itt szabályozza a' betáblázással megbízott hivatalnok' eljárását a' betáblázási kérelmek' kezelésére nézve.

Sok — többször minden süker — függ attól: mikor adott be a' betáblázást sürgető folyamodás 's mikor lett a' követelés bejegyezve? ¹⁾ Az elsőbbség' kérdésénél ez fő dolog; 's így igen lényeges szabályt állít föl jelen §, midőn az e' tekintetbeni kellő pontosság' utolérésére rendeli: hogy minden járási telekkönyvi-hivatalnál egy igtató-könyv (Protocollum exhibitorum, Einreichungs-Protokoll) tartassék, mellybe a' betáblázás' eszközését sürgető folyamodás, vagy a' betáblázás végett felmutatott oklevelek, benyújtásukkor azonnal az igtató-könyv' folyó sorszáma alatt, a' benyújtás' napja- és órájának világos kitételével együtt bevezetendők, 's ezen folyó sorszám a' bemutatott oklevelekre, a' benyújtás' napja- és órájának följegyzése mellett, szinte rávezetendő.

Minthogy a' betáblázási kezelés' ezen része a' hitelezőre nézve a' legfontosabb, jelen szakasz neki megengedtetni rendeli, hogy a' számsorzatnak ('s kétségkívül a' benyújtási idő' följegyzésének is) helyesváltát a' telekkönyvi hivatal' főnérin-tett igtató-könyvében megtekinthesse.

A' betáblázást szorgalmazó hitelező' megnyugvására e' szerint két módot állít fel jelen §; egyik legitt érintett megtekinthetése a' telekhivatal' igtatókönyvének; 's a' másik: följegyzése betáblázandott oklevelére a' benyújtás' napja- és órájának, öszhangzólag az igtatókönyv' folyó sorszáma alatt látható benyújtási idővel.

Többire a' betáblázandó okiratok' átvétele (következőleg benyújtása is), nemkülönben azoknak a' főnebbi szabály szerinti megjelölése 's igtatókönyvbei vitele, csak az igtató' hivataloszobájában, csak az igtató által, és csak a' kitűzendett hivatalos órákban történhetik.

¹⁾ Lásd alább a' 37. §-t.

36. §.

A' járási bíró minden egyes betáblázási folyamodvány következtében végzés által köteles elhatározni, vajjon a' betáblázás megengedendő-e, 's megengedés esetében a' szükséges meghagyást a' telekkönyvi hivatalnak kiadni, és az adóst az ellene történt betáblázásról, kézbesítendő végzés által értesíteni.

Jövöre meg van szüntetve azon nálunk általánosan divatozott gyakorlat, mellyhez képest betáblázás végett bemutatott minden oklevelet, minden további tárgyalás nélkül, egyenesen 's egyszerűen be lehetett táblázni. A' betáblázást szorgalmazó minden egyes folyamodás ugyanis, a' hozzámellékelt oklevelekkel együtt, ezentul az igdatókönyvbe (az előző 35. §-hoz képest) történt bevezetés után, az illető járásbíróhoz kerül, ki az-iránt: megengedendő-e a' betáblázás vagy sem? végzés által köteles határozni; megengedés esetében a' szükséges meghagyást a' telekkönyvi hivatalnak kiadni, 's az adóst, kinek vagyonára a' betáblázás intéztetik, az ellene történt betáblázásról, a' hivatal' szolgálja által kézbesítendő végzésben értesíteni.

Ha a' betáblázás megtagadtatnék — mire nézve, természetesen, törvényes okoknak kellene fenforogni — erről a' betáblázást szorgalmazó fél színté kézbesítendő végzés által, mellybe a' megtagadás' okai befoglalandók, lesz értesítendő.

37. §.

A' betáblázások' törvényes elsőbbsége, a' benyújtás' és igdatókönyvbe jegyzés' (35. §.) időpontja szerint határoztatik meg. Ha több hitelezők, különböző okiratokat, az igdatókönyvbe leendő bejegyzés végett ugyanazon pillanatban nyujtanának be, mindezen betáblázások ugyanazon elsőbbséggel birnak, 's ez mind a' betáblázási folyamodványra keletkező végzésben, mind a' betáblázási könyvben is világosan megjegyzendő.

A' betáblázások' fő czélja: a' követeléseknek az adós' fekvő vagyonában egyéb hitelezők előtti biztosítása. E' tekintetben következő az általános szabály: „ki követelését előbb betábláztatja, az a' később betáblázottak előtt, azon fekvőségben, mellyre együtt betáblázva vannak, kielégítéskor elsőbbséggel bír.“

Jelen szakasz, miután általános szabályként kimondja: hogy a' betáblázások' törvényes elsőbbsége — nem a' valóban megtörtént bejegyzés' idejétől, hanem — a' betáblázási folyamodás' benyújtásának és igatatókönyvbei jegyzésének időpontja szerint határoztatik meg; különösen rendelkezik olly esetekről, midőn több hitelező, különböző okiratokat, betáblázás végett ugyanazon pillanatban nyujtana be ¹⁾, 's megállapítja: hogy illy esetekben mindezen betáblázások ugyanazon elsőbbséggel bírnak 's ezen egyenlő elsőbbség mind a' betáblázási folyamodásra hozandott végzésben (36. §), mind a' betáblázási könyvben, világosan megjegyzendő.

Je g y z e t. E' szakasz' gyakorlati fontossága főleg csődperekben fog kitünni; 's azért bővebb magyarázata, kiviteli tekintetben, inkább is oda tartozik; mindazáltal nem mellőzhetek itt egy megjegyzést aziránt, mint vélem én e' §' rendeletét gyakorlatban kiviendőnek? Ha több ugyanazon elsőbbségi joggal bíró hitelező volna kielégítendő, elegendő levén mindnyájok' egész követelésének fedezésére a' részökre betáblázásilag lekötött külön fekzálog' (hypotheka) értéke: nincs a' dologban semmi nehézség, mert mindegyök megkapja a' magáét; de ha a' fekzálog' értékéből nem kerülne ki egészen mindegyik' követelése? akkor kétségkívül ezen összes érték közöttök követeléseik arányában lesz felosztandó; melly elv az 1840: XXII. t. cz. által ugyanazon elsőbbségi joggal bíró

¹⁾ Illyesmi könnyen megtörténhetik. A' telekkönyvi hivatal' igtatója — 35. § — csak hivatalos órákban 's csupán hivatal-szobájában fogadhatván el betáblázási folyamodásokat, mennyi hitelező, 'sat. nem várakozhatik rá, midőn hivatal-szobájába lép, kik mindnyájan azonegy pillanatban adhatnák át neki betáblázandó okleveleiket, ha ő azokat azonegy pillanatban mind át is vehetné.

több -- péld. a' II. osztályhoz tartozó -- követelésekre nézve szinte meg volt állapítva. ¹⁾

38. §.

A' járási bíró köteles azon be nem táblázott követeléseket, mellyeknek alapján telekkönyvileg bejegyzett fekvő javak vétetnek bírói foglalás alá, azon időben, mellyben az 1836: XV. törvénycikk' 4. § értelmében a' bírói foglalás alá került fekvő vagyonnak zár alá vétele történik, bejegyzés végett a' telekkönyvi hivatalal tüstént közleni. Ezen bejegyzésnek elsőbbsége, csak az erre vonatkozó okiratoknak, a' telekkönyvi hivatalhoz lett benyújtása' időpontjától kezdődik, és az előbb bejegyzett követeléseknek sérelmére nem lehet.

Ezentul a' végrehajtási foglалások' alkalmával eszközöltetett bírói záralávételék épen semmi elsőbbséget sem adnak. Azon egykori gyakorlat, melly nálunk e' tekintetben fenállott, 's melly szerint a' be nem táblázott követelések korábbi bírói foglалások által a' betáblázott, de meg nem ítélt követelések felett is elsőbbséget nyujthattak, az 1840: XXI. t. cz. óta felsőbb törvényszéki több határozatoknál fogva megérvénytelenítettet ugyan, de világos törvény által megszüntetve nem lön, 's ép ez okból volt szükséges jelen §' rendelete, mellyben határozottan kimondatik, hogy be nem táblázott követelés, habár biztosítására végrehajtás utján foglalási zár alá vétetnének is az illető adós' fekvőségei, az ezen javakra külön már bejegyzett követelések' elsőbbségének sérelmére teljességgel nem lehet. Sőt, hogy a' betáblázás' szüksége annál világosabban kitűnjék, szabálykép állapittatik meg itt az is, hogy az illető végrehajtó (járási) bíró, midőn az adósnak telekkönyvezett fekvő javaiban olly követelés miatt tesz foglalást, melly

¹⁾ Lásd: 1840: XXII, 83. és 84. §§-okat; és A' magyar csődtörvénykezés című munkám 105. §-át a' 201. lapon.

betáblázva nem volt, azon alkalommal, mikor azon fekvőségeket kijelölésök és megbecsültetésök után az 1836: XV. t. cz. 4. §-ához képest birói zár alá veszi: tartozik egyszersmind azon követelést a' telekkönyvi hivatallal leendő bejegyzés végett tüstint közleni.

A' telekkönyvi hivatal e' bejegyzést teljesítendi; egyéb-iránt az így bejegyzendett követelés a' korább betáblázottak irányában — mint már említém — semmi elsőbbséggel nem bír, mert bejegyeztetéséből származó elsőbbségi sükere csak az arra vonatkozó okiratoknak a' telekkönyvi hivatalhoz lett benyújtása' időpontjától kezdődik.

39. §.

Az 1840-ik évi XXI. törvényczikk' 17. §-ának rendeletei, az ingatlan javaknak birói végrehajtás utján történt eladásaira is kiterjednek.

Minők legyenek az 1840: XXI. t. cz. 17. §-ának rendeletei, már főnebb a' 26. §-nál láttuk, hol egyuttal ezen itt idézett 17. § is egész terjedelmében közölve volt.

Jelen szakasz' rendelete szükséges következménye az előző 38-diknak; 's az itt felállított szabályt azért kelle az 1840: XXI. t. cz. 17. §-ára is kiterjeszteni; mert e' § csak magán eladásokról szólván, birói végrehajtásoknál alkalmazandása iránt még kétségekre adhatott volna a' kákn is csomót keresőknek okot. Jelen §' rendelete által minden eziránti kétség meg van szüntetve.

40. §.

A' megtörtént betáblázások, és kitáblázások felől az illető feleknek hivatalos bizonyítványok adathatnak, ezekbe azonban, a' betáblázási könyvben meglevő minden rovatok, a' kérdéses fekvő birtokra vonatkozó teljes foglalatukkal beigtatandók.

Az 1840: XXI. t. cz. 12. §-a is rendelkezett már arról, hogy a' betáblázási könyvet mindenki szabadon és díjzetés

nélkül megtekintheti, 's a' levéltárnok köteleztetett azokból bárkinek is, kivánatára, illő díjfizetés mellett, kivonatot adni.

Voltak e' törvényes rendeletnek jó, de voltak bal oldalai is. Ezeket, a' mennyiben sok visszaélésekre szolgáltathattak alkalmat, mellőztetni akarja ezen szakasz, midőn a' megtörtént be- és kitáblázásokról bizonyítványokat csak az illető feleknek (tehát nem bárkinek) enged kiadatni; 's midőn a' betáblázási könyvben meglevő minden rovatokat, a' mennyiben azon egy fekvő birtokra vonatkoznának, teljes foglalatukkal ('s így nem kivonatosan) rendeli a' kiadandó be- vagy kitáblázási bizonyítványba beigtattatni.

41. §.

A' telekkönyveknek azon részébe, mely a' fekvő javaknak birtokállapotát mutatja ki, az adó' kivetése végett behozandó sorzatkönyvekre (Katasterbücher) való hivatkozásnak kell beigtattatnia.

Jelen szakasz a' telekkönyvek' egyik — mint következő tabellában látható, II-dik — rovatának tartalmát határozza meg bővebben, midőn rendeli, hogy e' rovatba a' telekkönyvezett fekvő jószágra vonatkozó azon szám is beigtatandó, mely alatt ugyanazon jószág az adó' kivetése végett behozandó sorzatkönyvben (Katasterbücher) foglaltatik, még pedig e' könyvek' azon lapszámával együtt, mellyen a' kérdéses jószág följegyezve találtatik.

42. §.

Ezen rendelet 1850-dik évi martius' 1-ső napjától kezdve, Magyarországnak egész terjedelmében, a' szerb-vajdaságban és temesi bánóságban életbeléptetendő.

Mint már fönebb a' 16-dik §' magyarázatában megjegyeztem, jelen ideiglenes rendelet f. 1850. évi martius' 1-jével

lépett életbe Magyarország' egész terjedelmében, a' szerb-
vajdaságban és temesi bánóságban.

J e g y z e t. A' törvénynek, valamint visszaható ereje
nem lehet: úgy másrésről világos rendeletétől, míg újabb
törvény által nem módosíttatik, vagy meg nem szüntetik,
eltérni nem szabad. Ezen elvből következik, miszerint jelen
ideiglenes betáblázási szabályok mellett is, a' mart. 1-je előtt
az 1840: XXI. t. cz. 13. §-a értelmében történt általános be-
táblázások, erejökben megmaradnak legalább addig, míg azon
fekvőségek, melyeket terhelnék, kellően nem telekkönyvez-
tetnek; mert ekkor, véleményem szerint, a' jelen ideiglenes
rendelethez képest, a' telekkönyvi laphoz, a' 28. §' értelmé-
ben adandó betáblázási lapra vagy lapokra, még pedig, a' 34.
§-ban felállított szabály szerint, a' fekzalogot képező birtokok
külön 's egyenkénti megnevezésével lesznek átvienők; a'
mennyiben t. i. az illető hitelező azon általános betáblázással
nyert elsőbbségi jogát jövőre is fentartani akarja.

Egy másik kérdés aziránt merülhet fel: mi történik a'
mart. 1-je óta netalán közbejött betáblázásokkal, miután, mint
tudjuk, akkorig a' járási bíróságok, 's így telekkönyvi segéd-
hivatalaik is, legalább az ország' több helyein, még fölállítva
nem voltak? — Erre nem nehéz a' felelet. Hol a' törvény által
parancsolt kezelőhivatalok azon időre, midőn annak életbe kel-
lett volna lépnie, nem szerveztettek: ott annak azon rendeletei
sem teljesíthettek, melyek különben az illető felek'
közvetlen érdekeire vonatkoznak; 's miután a' lehetetlenre senki
sem köteleztethetik, 's ezt jelen törvény sem akarhatta, kö-
vetkezik: miszerint az ezen időközbeni betáblázások, a' meny-
nyiben az 1840: XXI. t. cz. rendeleteihez képest még meg-
történhettek, szinte érvényesekül tekintendők.

Ohajtandó mindenesetre, hogy erre nézve addigis, míg
a' törvényhozás e' tárgyat fölveheti, a' kormány ideiglenesen
's minélelőbb intézkedjék.

A' fekvő birtok' neve , terjedelme, és szomszéd-határai. (hasonl. 12. 13. §§.)	I.
Az adószorzat' lapja , és száma. (hasonl. 41. §.)	II.
A' birtokos- vagy zálogbirtokosnak, ugy szinte a' zálog' netaláni eladójának neve. (hasonl. 12. 14. §§.)	III.
A' jelen birtokos- vagy zálogbirtokosnak jogczime (hasonl. 20. 21. és 22. §§.)	IV.
Annak feljegyzése , vajjon és ki által vonatott légyen a' birtok kétségbe. (hasonl. 15. §.)	V.
Folyó Szám.	
A' hitelező' elő- és vezeték-neve (hasonl. 30. és 31. §§.)	I.
A' betáblázási okirat' kelte (hasonl. 30. és 31. §§.)	II.
A' járási biró' betáblázási engedélye. (hasonl. 30. 31. és 36. §§.)	III.
A' betáblázott összeg. (hasonl. 30. 31. §§.)	IV.
A' zár alá vétel' napja, végrehajtás esetében (hasonl. 30. 31. és 38. §§.)	V.
A' végrehajtás alá került összeg' kitáblázása , illetőleg részletes kitörlése. (hasonl. 30. 39. §§.)	VI.
Észrevétel. (hasonl. 30. §.)	VII.

N. — járási bíróság.
N. — köztség.

Telek- és betáblázási könyv.

II.

Ideiglenes rendelet

a' fenyítő-bíróságok' illetősége és a' bűnvádi eljárás'
tárgyában.

Nem lehet czéлом a' büntetőjogról 's fenyítő-törvény-
széki eljárásról rendszeres munkát irni; mindazáltal nem lesz
helyén kívül, némi előleges ismereteket igtatni ide, mintegy
figyelmeztetésül azok' számára, kik jelen igénytelen magyará-
zatimat gondolkodva olvasandják.

A' mennyire el volt nálunk századokon át hanyagolva a'
büntetőjog és fenyítő-törvényszékek' állása: olly hő kebellet,
valódi emberszeretet lehető buzgósággal karolta fel annak ja-
vítási ügyét, a' mult évtizedi magyar törvényhozás, hogy azt
a' haladó jogtudomány 's humanismus' elveihez alkalmazza.
Munkája azonban, melly örökre szép és becses emléke marad
felvilágosult szellemének, nem válhatott törvénynyé, nem me-
hetett át az életbe, nem enyhithette sorsát azon tévutakra ju-
tott szerencsétlen polgároknak, kik nálunk a' bűnbirói önkény'
vaspálczája alatt sinylenek!

E' néhány szóból megtetszik, milly nagy hiányt pótol
jelen ideiglenes rendelet törvényhozásunkban és büntető tör-
vénykezésünkben. És fogott volna pótolni még nagyobbat, ha
a' „fenálló törvények“ — mellyek vagy elavultak, vagy igen
ritkák — 's a' „törvényes szokás utmutatása“ helyett — melly
= birói önkény — a' büntetések' megszabásában is határozott
szabályokat állított volna fel, alapul a' magyarországi törvény-
hozás' idevonatkozó küldöttségi munkálatát 's a' birod. fenyítő-
törvénykönyv' rendeleteit alkalmazván ideiglenesen. De ez még
most nem törtévnén: annál czélszerűbbnek hittem én magya-

rázatom folytában arra, 's a' külföldi fenyítőjogi törvényekre átpillantani.

Blackstone, az inkább történeti, mint philosophiai elveken sarkaló angol törvények' commentatora, a' bünt (crimen) a' vétség től (delictum) nem különböztetvén meg, a' bűn' fogalmát így határozza meg: „A' bűn, elkövetése vagy elmulasztása olly tetteknek, melly az ezen tettet parancsoló, vagy tiltó állodalmi törvényt sérti.“ Az angol törvényes nyelvben a' *misdemeanor is*, mellynek betűszerinti magyarázata: *roszmagaviselet, roszviselet*, a' bűnökhöz (crimes) számítottatik.

A' francia büntető-törvénykönyv: a' megszegést (l' infraction), mellyre a' törvények rendőri büntetéseket (des peines de police) rónak föl, áthágásnak (contravention); továbbá a' megszegést, mellyre a' törvények fegyelmi büntetéseket (des peines correctionelles) szabnak, vétségnek (délit); végre azon megszegést, mellyet a' törvények fenyítő- vagy becstelenítő-büntetéssel (d' une peine afflictive on infamante) illetnek, bűnnek (crime) nevezi.

„Sem áthágás, sem vétség, sem bűn nem fenyíttethetnek meg más büntetésekkel, mint azokkal, mellyek az illető törvények által kimondattak.“ *Code pénal*, 1—4 cz.

Az 1803. évben kiadott ausztriai büntető-törvénykönyv a' bünt (Verbrechen), szórul-szóra ekép értelmezi: „Bűn minden tett, vagy mulasztás, mellynél a' szándok különösen arra céloz, mi a' bátorságot a' köztársaságban (im gemeinen Wesen) sérti, és mellyet a' sérelem' nagysága, vagy a' körülmények' veszedelmesb minősége büntörvényi eljárásra alkalmassít (eignet).“

Szántsándékos sérelmek, mellyek a' tettes' személyére, vagy a' tárgy 's főnforgó körülmények' minőségére nézve a' büntörvényi eljárásra nem alkalmasak, nehéz rendőri kihások (schwere Polizei-Übertretungen) gyanánt tekintetnek.

A' nehéz rendőri kihágások közé tartozik még az is, ha valami — bár a' bűnre célzott minden szándok nélkül — el-

követetett, mi a' törvények által, a' bűnök' megelőzése, vagy nagy kár' elhárítása végett, tiltatik, vagy valami, mi e' végett meg van parancsolva, elmulasztatott.

Végre — az erkölcsiségnek a' bűnök' megakadályozására általános befolyása levén — azon cselekvények is a' nehéz rendőri kihágásokhoz számíttatnak, mellyek a' közerkölcsiséget háborítják.

Mindazáltal bűn, vagy rendőri kihágás gyanánt csak az fenyíttethetik meg, mi a' büntető-törvénykönyvben világosan vagy bűnnek, vagy nehéz rendőri kihágásnak van nyilatkoztatva.

A' magyar törvényhozásban, a' főlebb érintetteket illetőleg, mint már említettem, legnagyobb hiány és sajnálatra méltó zavar uralkodik!

Lássuk már az ideiglenes rendelet' egyes szakaszait.

1. §.

A' megyei törvényszékek elébe tartozik következő büntettek' főtárgyalása és elítélése:

1. Pártütés és felségsértés. (Crimen laesae Majestatis et perduellionis).

A' pártütés vagy honárulás alatt általában olly büntettet értünk, melly magában, 's a' tettesnek törvény-elleni szándokában odaintéztetik, hogy az állodalom' léte 's ennek azon intézvényei, mellyek az állodalom' léte által föltételeztetnek erőszakosan megsemmíttessenek.

A' pártütés' ezen általános értelmezésében befoglaltatik a' felségsértés is, mint annak faja, vagyis olly büntett, melly által egyenesen az álladalom' fejének élete vagy személyes bátorsága sértetik meg.

A' honárulási és felségsértési bünt mind a' régi, mind újabb törvényhozások különbözőleg értelmezték; alája, mint bűn-nem alá, majd több, majd kevesebb büntetteket soroltak, mellyek azonban inkább a' büntett' elkövetési módjára, mint

A' honarúlási és felségsértési bünt mind a' régi, mind újabb törvényhozások különbözőleg értelmezék; alája, mint bün-nem alá, majd több, majd kevesebb büntetteket soroltak, mellyek azonban inkább a' büntett' elkövetési módjára, mint lényegére vonatkoztak, a' mennyiben t. i. az állodalom' léte és bátorsága 's a' fejedelemnek élete vagy személyes bátorsága különféleképen szándékoltathatik erőszakkal megsemmíttetni.

Mellözve az angol és francia törvényhozást, ¹⁾ mint magyarázatom' czélját túlhaladót, legyen elég itt csupán az ausztriai büntető-törvénykönyv e' részbeni szabályit fölemlítnem. E' szerint honarúlast (Hochverrath) követ el, ki az állodalom' fejének személyes bátorságát sérti meg; — ki valamire törekszik, mi az alkotmány' erőszakos megváltoztatására, és a' külföldről jöhető állodalom-elleni veszedelem' okozása- 's ennek nagyobbitására van irányozva. Elkövetethetik nyilván, vagy titkon; egyes személytől, vagy másokkal szövetkezésben; elkövethetni továbbá tanácssal, tettel, fegyverrel, vagy fegyver nélkül is, a' honarúlast' elkövetésére csábító közölt titokkal; el végre: lázítással, hadfogadással, kémlettel, az ellenségnek nyujtott segélylyel, vagy bármi más a' honarúlastra czélzó cselekvénnyel. ²⁾

Honarúlast követ el az is, ki honarúlastra vonatkozó valamelly merényletet, mellynek gyarapodását följelentéssel, vagy máskép, sajátmaga veszedelme nélkül megakadályozhatta volna, följelenteni, vagy megakadályozni szándékosan elmulasztotta; végre a' — különben minden következmény

¹⁾ Lásd: a' Code Penal, liv. III. 75 — 79, 83, 86, 87. st. czikkeit.

²⁾ Lásd: Öster. Gesetz. über Verbrechen u. schwere Polizey-Übertretungen. I: 52. §. — E' bün ellen, ha eredmény nélküli, vagy csak a' kísérletnél maradt is, halálbüntetés szabatik. Uo. I. 53. §. — Jóság-elkobzás itt nincs a' halálbüntetéssel összekapcsolva, mint van a' magyar törvényekben

nélkül maradt — honárlási kísérleteket is, honárlásul bélyegzi az osztrák törvény. ¹⁾

II. József császár idejében az, ki a' fejedelem' személyét rágalmazta, gúnyolta, 's ellene ellenszenvet, gyűlölséget bármi módon 's bárhol gerjesztett, vagy ekép gerjeszthetett, fölségsértőnek tekintetett; a' mai törvény szerint azonban csak mint közcsendháborító büntettetik; ugyancsak közcsendháborító-bünt követ el az is, ki polgártársaiban (Mitbürger) beszédekkel, irott vagy képes előadással olly érzelmeket ébreszt, mellyekből a' megállapított kormányforma, közigazgatás, vagy alkotmány iránt ellenszenv keletkezhetik (entstehen kann).

A' magyar törvényhozás a' szélesb értelemben vett honárlás (Hochverrath) és a' szorosb értelemben vett fölségsértés között elválasztó vonalt húz.

Az utóbbi bűn' rovata alá esik: ki a' király' méltósága, épsége, élete, vagy szabadsága ellen titkos pártba szövetezik, és életére fegyverrel vagy méreggel törekszik; továbbá, ki lakhelyébe erőszakkal beront, végre ki az ország ellen párttűtő hadat emel (conspirat contra regnum), t. i. az ország' léte, terjedelme, integritása, függetlensége és szabadsága elleni szövetségbe lép, és ki az összeesküvést bebizonyíthatván, azt föl nem jelenti. ²⁾

A' köz büntettek közé tartozik a' hűtlenség is, (nota infidelitatis); neve alá pedig a' magyar törvényhozás ezeket sorozza:

ki nyilvánosan a' királyi fölség és állodalom' országló hatalma ellen támad, és szegül, e' támadás azonban ugy értetődvén, hogy az igazságos védelmezéssel nem szül hűtlenséget;

¹⁾ Ez esetekben a' büntárs ellen holtiglan tartó leg-súlyosb, vagy csak súlyosb börtön rendeltetik. Uo. 54. 55. §§.

²⁾ Vess össze: az 1840. orszgy. küldöttség munkálátát is a' büntető 's javító rendszer behozatala iránt; 50. 51. ll.

kik hamis pénzt vernek, vagy azt körülbelől 50 forintig használják;

kik az ország' háborgatása és fosztogatása végett bármi-féle embereket bérbe fogadnak;

kik a' magyar korona' várait az ellenségnek álnokul átadják;

kik a' kiolvasztott nemes érczeket az országból kiviszik.

A' bírák és hiteles helyek hűtlenséget követnek el, midőn hivatalból, hiteles pecsétök alatt, hamis leveleket készítenek;

J e g y z e t. Összevetvén a' hűtelenségnek magyar törvény szerinti eseteit a' jelen pótló ideiglenes rendelet' pontjaival, úgy találom, hogy azokat, mint olyyakat, e' rendelet megszüntetni akarja; mert azok, más név alatt, az említett pontokban szinte feltalálhatók. Így az 1-ső eset a' pótló ideigl. r. 1-ső §-ának 2. pontja alatt; a' 2. a' 4. pont alatt; a' 3. a' 6. p. a.; a' 4. a' 2. és 3. pont b) alatt; az 5. a' 7. p. a.; a' 6. a' katonai büntető-jogba tartozik; a' 7. az 1. p. a) honárulási eset; a' 8. eset a' kornak haladt műveltségénél fogva megszüntnek nézendő; a' 9. a' 4. és 16. p. alatt; mi csak természetes, észszerű következése azon haladásnak, melly az osztrák birodalmi törvényhozásnak újabb műveiben feltűnik. Ez által meg van szüntetve egyszersmind az ezen esetek ellen a' magyar bünyjogban rendelt halálbüntetés és jószág-elkobozás is. ¹⁾

2. Z e n d ü l é s é s l á z a d á s.

Több személynek, törvényellenes olly czélból összeportozása, miszerint a' törvényes hatóságnak, 's törvényszerinti rendeleteinek, vagy a' közhatalóság' egy vagy több küldöttenek erőszakkal ellentálljanak, ^{Teendő} fölkelésnek neveztetik. — Ha a' közhatalóság' nevében kellő forma szerint előbocsátott megintés daczára, az erőszakkal járó fölkelés olly magas fokra hágott, hogy a' törvényes rend' helyrehozása végett a' rendes csend- vagy rendőrség' ereje eleget nem tehetvén — rendki-

¹⁾ Lásd: Vuchetich, Instit. juris crim. Hung. 219 — 222. ll.

vüli erő alkalmazása lön szükségessé: ezen esetben a' fölkelés, az osztrák fenytő-törvényben lázadásnak nevezetik. ¹⁾

A' magyar törvény e' tárgyról tüzetesen nem rendelkezik, mert a' „vis publica“ ról szóló törvények, csak bizonyos hely- 's időbeli eseteket említnek. ²⁾

3. Nyilvános erőszakoskodás; nevezetesen: *Cselekedet*

I., a) ha az a' bíró, felsőbbbségi személy, vagy megbizottjuk ellen hivatalbeli ügyben, vagy közparrancsolatnak végrehajtásában eljáró ör ellen fegyveres erővel követtetik el; avagy kártétellel vagy sértéssel egybekötve. ³⁾

Ez történhetik bármely erőszakos cselekvénnyel, vagy veszedelmes fenyegetéssel, azaz komoly akaratnak olly kijelentésével, miszerint valaki erőszakos cselekvényt, mihelyt lehet, elkövetend.

II, b) Ha a' felsőbbbség' mellözésével, a' békességes birtok vagy másnak arra vonatkozó joga, összegyűjtött több néppel erőszakos berohanás által háborgattatik, vagy ha segéd társ nélkül is, másnak háza vagy lakása fegyveresen megtámadtatik, és szint' ott személyén, vagy háznépén, vagyonán erőszak követtetik el; történjék bár az valamely vélt igazságtalanságnak megbosszulása, követelt jognak kieszközlése, ígéretre, vagy bizonyító

¹⁾ A' fölkelésnek büntetése a' lázitók és főczinkosok ellen, rendesen 5 — 10 évi nehéz börtön; az előjárónak vagy örségnek közbejötté utáni megátalkodottsággal: 10 — 20 évi börtön; a' többi büntársak ellen rendesen: 1 — 5, az utóbbi esetben 5 — 10 évi nehéz börtön. A' lázadásnál a' lázitók és főczinkosok ellen súlyos börtön 10 évtől holtiglan, a' többiek ellen 5 — 10 évig.

²⁾ Vesd össze a' már idézett fenytőjogi orszgy. küldöttség' munkálatának 45. és 46. fejezeteit az 52 — 54. ll.

³⁾ Büntetés 6 hónaptól egész 5 évig terjedhető nehéz börtön.

adatara való kényszerítés vagy más gyűlölségnek megboszulása végett. ¹⁾)

/// c) Ha valaki másnak tulajdonát ravaszul károsítja, és a' valóságosan okozott kár 1,000 ezüst forinton túl halad. ²⁾)

/// d) Ha valaki törvényes hatóságnak tudta 's beleegyezése nélkül, valamely személyt álnokul, vagy erőszakkal hatalmába kerít a' végett, hogy azt akarata ellen valami külhatalomnak kiadja. ³⁾)

J e g y z e t. Az itt érintett bűntény létrejö, mihelyt valamely polgára az állodalomnak a' leirt módon valamely külföldi hatalomnak — legyen ez törvényes vagy nem — kiszolgáltatják.

/// e) Ha valaki olly embert, kire a' törvény neki hatalmat nem tulajdonít, és a' kit sem büntettesnek, sem kártékony vagy veszedelmes embernek tartani alapos oka nincs, önhatalmulag elzárva tart, vagy bármi módon személyes szabadságának gyakorlatában gátol, vagy ha valaki, habár alaposnak látszó oknál fogva történt letartóztatás esetében, azt az illető hatóságnak azonnal feljeleníteni szándékosan elmulasztja. ⁴⁾)

J e g y z e t. Kártékony vagy veszedelmes embernek alaposan tartható például: a' tetten kapott zsvány, tolvaj, gyilkos, dühös bolond, 'sat.

¹⁾ Büntetés a' főczinkos ellen nehéz börtön 1 — 5 évig; bűnsegédek ellen szinte börtön 6 hónaptól 1 évig.

²⁾ A' súlyosító körülmények szerint büntetésül rendelhető: nehéz börtön 5 évig.

³⁾ Büntetés: rendesen nehéz börtön 5 — 10 évig; ha pedig a' megsértettnek élete vagy szabadsága veszélyeztetett — 20 évig.

⁴⁾ Büntetés: rendesen börtön 6 hónaptól 1 évig; súlyosító körülmények mellett: nehéz börtön 1 — 5 évig.

VII.) f) Ha valamely nőszemély, akár házassági kötés, vagy paráznság' céljából, akarata ellen erőszakkal vagy álnokul elraboltatik; vagy ha házas nőszemély, habár önakaratával, férjétől, gyámolt személy gyámjától vagy gondnokától álnokul, vagy erőszakosan elraboltatik, akár sükerült légyen a' büntettesnek szándéka vagy sem. ¹⁾ †

4. Mindennemű hivatali visszaélés, nevezetesen hamis hivatalos okiratoknak kiadása, és hivatalos ügyekbeni ajándékvétel.

Hivatalnok, bíró, stb, ki hivatalos hatalmával, egyharmadiknak bármi módon ártandó, visszaél, azaz: hivatalos hatalmát, legyen ez ajándok' elfogadása következtében, vagy más melléktekintetből, a' reábizott hivatal' céljával homlokegyenest ellenkezőleg használja, azon bünbe esik, melyet a' romáiak crimen rep et undarum, seu de rep et undis neveztek. E' bün minálunk bizonyos esetekben hüllenséget is szülhetett. ²⁾

A' polgári szabadság és vagyon' egyik leghatalmasb biztosítékát üdvezelhetjük e' törvényes rendeletben, csakhogy aztán írott malaszt ne maradjon, hanem azok, kik az illetén visszaélések' súlyát szenvedik, megtalálják a' bírót, ki kötelességét lelkismeretesen teljesítse! A' végrehajtó hatalomnak egyik legszebb feladata fog lenni: erélyesen odamunkálni, hogy e' rendelet életbe menjen. ³⁾

5. A' közhitelbeli papirosoknak és bankjegyeknek utánozása és hamisítása.

Jegyzet. Bűnös e' tekintetben mindaz is, ki akár a' bel-, akár külföldi hitelpapirokat vagy bankjegyeket utánozza, vagyis hamisakat készít, vagy a' valódiakat meghamisítja. —

¹⁾ Büntetés, a' körülmények szerint: nehéz börtön 6 hónaptól 10 évig.

²⁾ Büntetés, a' körülmények szerint, lehet egyszerű börtöntől, egész 10 évi nehéz börtönig.

³⁾ Böven kifejtve olvasható e' bün az orszg. fenytőjogi választmány' munkálatának 54. fejezetében, az 58 — 67. ll.

† VII. a' rabpolgárhalmi fejezet.
VIII. a' várm. törvények g. fejezet.
IX. Telegraph vonalról hantelés elutasítása

Az országos fenyítőjogi választmány egészen részletezte e' bünt, 's az itt érintettekhez hozzáadta még: a' magán társulatoknak közfolyamatban levő részvényeit, részvényszelvényeit (coupons) is, 's a' büntetést 10 évig terjedhető rabságra szabta. ¹⁾

6. Pénzhamisítás.

Az, ki a' vert — főleg a' nemes érczekből vert — pénzt anyagának súlyában (im Schrott), vagy anyagának finomságában, minőségében (im Korn) csökkenti, vagy akármikép kisebbértékűvé teszi, pénzhamisító. — Nálunk eddig a' hamispénzverők hütlenségi bünt követtek el.

Jegyzet. Lásd eziránt főnebb a' jelen §-1-ő pontjához írt jegyzéket a' 115. l. és vedd össze az ország. fenyítőjogi választmány' munkálatának 36. fejezetét a' 43 — 44. l. hol a' büntetés ki- vagy másnak átadás esetében 12 évi; a' kiadásbani meggátoltatás esetében pedig 6 évi rabságig terjedhetőnek véleményeztetett. ²⁾

7. Vallás' háborgatása, ha az Isten szóval, irással, vagy cselekedetek által káromoltatik, vagy az állodalomban fenálló valamelly vallás' gyakorlata háborgattatik, vagy ha a' vallás, az isteni szolgálatra szánt szerekkel való becstelentő méltatlan bánás, vagy másként szóval, irással, vagy cselekedetek által nyilván megvettetik.

Jegyzet. Az itt felhozott büntetről az ország. fenyítőjogi választmány munkálatának 51. fejezetében az 57. §-ban emlékezik, 's a' bűn' különböző fokozatához képest 3 hónapig,

¹⁾ Ha a' pénzt helyettesítő hitelpapiros elkészítettet, a' főbűnöst és társait halál éri; úgy azt is, ki ezekkel egyetértve, az utánzott nyilv. hitelpapirt kiadja; ha a' bűn nyilvános kötelezvény körül forog, a' büntetés holtiglani nehéz börtön, súlyosbitással is. Meghamisítás esetében a' büntetés a' hamisító és segédei ellen, nehéz börtön: 10 — 20 évig, a' kiadó ellen 5 — 10 évig.

²⁾ Büntetés: rendesen nehéz börtön 5 — 10 évig; súlyosító körülményeknél: 10 — 20 évig; szelidítő körülményeknél 1 — 5 évig.

vagy egy évig tartó rabsággal ajánlá azt megfenyítetteti, sőt súlyosabb beszámításu esetekben az évig terjedő rabságon túl 1,500 ft. pénzbeli büntetést is véleményezett. ¹⁾

8. Erőszakos paráználkodás.

Ki valamely nőszemélyt tetteges erőszak, fenyegetés, csalárdság, vagy az illető nő' érzékei megszedítése által arra kényszerített, hogy vele, házasságon kívül, közösködjék: erőszakot követett el. A' férfin is lehet — a' természet' rende ellen — erőszakot elkövetni. ²⁾

9. Szántszándékos gyilkosság és emberölés.

Gyilkosnak tekintetik az, ki megölési eltökélésből valamely emberrel olly módon bánik, miszerint e' bánásmódból, minő p. o. a' méregkeverés, a' halálnak szükségkép bekövetkeznie kell. Ellenben azon büntény, mellynek következtében valaki életét veszti, ha nem megölési eltökélésből, hanem csak megsebesítési szándokkal történt, agyonütésnek nevezetik. ³⁾

¹⁾ Büntetés — a' beszámítást módosító körülmények szerint — az egyszerű 6 hónapi börtöntől, egész 5 és 10 évi nehéz börtönig.

²⁾ Büntetés: nehéz börtön ¹ — 10 évig; egészségnek vagy az életnek veszélyeztetése mellett: 10 — 20 évig.

Nálunk a' gyakorlat II. Lajos IV. 36. t. cz. nyomán fejtelt állapíta meg; az ország. fenyítőjogi választm. javaslata szerint, a' büntett' különböző fokozatához képest, 6 évtől 10-ig terjedhető rabság vala szabandó a' büntettesre; l. 26. l.

³⁾ A' gyilkosság elleni büntetés halál, melly éri a' főbűnöst, és azt, ki őt a' gyilkosságra rábirta, 's azokat, kik őt a' tény' végbevételében segítették. — Ha az agyonütés rablás közben történt, büntetés a' halál; más esetekben nehéz börtön 5 — 20 évig a' körülmények szerint. Így az osztr. fenyítőjog.

Fenyítőjogi gyakorlatunk e' bűnre általában halált rendel; l. V u c h e t i c h, id. m. 245. l. — Az ország. fenyítőjogi választmány a' büntett' különböző fokozatához képest, mellyet részletesen említ fel, 3 hónapi rabságtól fel a' holtiglani börtönig tevő ajánlatát a' büntettes' megfenyítésére.

10. Idétlen szülés' eszközlése az anya' tudta és akara- rata ellen.

Ha az anya' tudta- 's akaratával is a' bűn megtörtént, ezen esetben az anya is, és a' tettes is, mindketten bűnösök. ¹⁾

11. Gyermekeknek, járatlan elhagyott helyre, vagy olly körülmények közti letétele, hogy annak legközelebbi feltalálása, és élte' megmentése egykönnyen nem történhetett. ²⁾

Gyermekkitevés rendszerint látogatott helyen bűn-e? mi feleljük: igen is; mert gyermek, bizonyos ideig, legalább ápolás nélkül levén, megbetegedhetik, meghal.

Ugy hisszük, illy véleményben volt eziránt az ország. fenyítőjogi választmány is, mert az e' bűnről irt fejezetben a' „járatlan elhagyott helyre“ kitétel nem foglaltatik, sőt a' hely, a' 146. §-ban csak mint nehezítő körülmény említetik. ³⁾

¹⁾ Büntetés: nehéz börtön 1 — 5 évig, élet' veszélyeztetése, vagy egészség' megrontásával kapcsolatos: 5 — 10 évig.

Nálunk halál, ha a' méhgyümölcs már élt; a' biró belátása szerinti büntetés, ha még nem élt, vagy az anyában meghalt; l. V u c h e t. 261 — 262. ll. — Az ország. fenyítőjogi választmány 2 évi rabságtól 5 éviglen terjedőt, sőt a' gyilkosságra mért büntetést is hozá ajánlatba; id. m. 19. l.

²⁾ Büntetés: nehéz börtön 1 — 5 évig; ha a' gyermek' halála bekövetkezett, 5 — 10 évig.

V u c h e t i c h szerint lehet büntetése egy a' gyilkosságéval, azaz halál; de lehet, a' körülményekhez képest, önkényes is, l. 258 — 259. ll. — Az országos fenyítőjogi választmány' id. munkájában, a' büntett' különböző fokozatahoz képest, 2 hónapi fogságtól, 5 évig terjedhető rabságot tervezett; l. 19. 20. ll.

³⁾ Az osztrák büntetőtv. könyv' I: 135. §. szerint is bűn ez eset, 's a' büntetés börtön 6 hónaptól 1 évig; ha a' gyermek' halála bekövetkezett, 1 évtől 5 évig.

12. Nagyobb testi sértések, ha valamely vérengzésben valaki meggyilkoltatott, és meg nem határozható a' halálos sebet ki ejtette légyen, vagy ha a' halál csak régi sebek' következtében okoztatott. ¹⁾

13. Párviadal.

A' párviadalról kimerítőleg értekezni, 's az arrólí nézeteket bírálólág előadni, meghaladja e' magyarázatok' körét; de ezek, a' bíróságok előtti használhatóságra figyelvén, mellőznek is elvbeli fessegetéseket, mellyek inkább a' törvényhozó körébe tartoznak. A' bírónak elég tudni, hogy a' párviadal bűn, miszerint kötelessége hivatalosan eljárni, 's az előadott esetben a' büntetést megszabni. ²⁾

¹⁾ Ha tudatik, ki okozta a' halálos sebet: akkor ez úgy büntetetik, mint agyonütő (Todtschlager); egyébkint a' tettesek úgy bűnhődnek, mint súlyosan sebesítők, kik ellen a' büntetés: börtön 1 — 5 évig; vagy a' körülmények szerint nehéz börtön 1 — 5 évig.

* ²⁾ Büntetés: ha a' párviadal következmény nélkül maradt is, nehéz börtön 1 — 5 évig; sebesítésnél 5 — 10 évig; bekövetkezett halálnál 10 — 20 évig.

Az országos fenytőjogi válaszmány, munkálatának 14. fejezetében, a' haladt kor' szellemében fogván fel a' büntettek ez esetét, annak büntetésére nézve különböző fokozatokat állított; így:

ha a' párviadalból halál következett, 's a' vivók magok közt előre elvégezték, hogy halálos megsértésig fognak küzdeni, a' haláltokozó — gyilkosnak tekintetik;

ha azt el nem végezték, 's mégis halál következett, vétkes emberölésnek vetetik;

ha valaki orozva fosztja meg a' másikat életétől, orgyilkosúl fogna büntettetni;

ha a' párviadalból halál nem következett, a' tett súlyosabb testi sértések közé soroztatik.

A' segédek szinte különböző tekintet alá jönnek, 's a' párviadal magán panasz nélkül is közkereset alá veendő, midőn abból halál következett, vagy egyik fél úgy megsértetett, hogy

14. Gyujtogatás.

Gyujtogatásnak nevezzük, ha valaki olly tettet követ el, mellyből szándéka szerint másnak tulajdonában tűz támadjon, ha a' tűz ki nem ütött, vagy kár nem okoztatott is. ¹⁾

15. Lopás, ha a' somma, vagy a' lopott jószágnak értéke háromszáz forintot meghalad, vagy ha a' lopás a' büntettesnél már szokássá vált (*fur ex professo*).

A' lopásnál számtalan fokozat lehetséges, a' mint különbséget okozhat abban: a) a' lopott jószág' nagyobb vagy kisebb értéke; b) a' büntettnék körülményei; c) a' lopott jószág' tulajdonsága; d) a' bűnösnek veszélyessége. ²⁾

megtébolyodott; különben csak a' sértett fél panaszára indíthatik közkereset. Lásd az id. m. a' 23. l.

¹⁾ A' büntetés: halál, ha a' gyujtó előláthatásával ember életét vesztette, vagy a' kiütött tűz többször eszközöltetett, vagy a' gyujtogatás pusztítási szándéku czimborák által okoztatott. Egyéb esetekben a' súlyosító, vagy szelidítő körülmények szerint a' büntetés nehéz börtön 1 évtől holtiglan, sőt holtiglani legnehezebb börtön is.

Az ország. fenyítőjogi választ. munkálata 39. fejezetében, majd részletesen kifejté e' büntett' fajait 's fokozatait, ezek különféleségéhez alkalmazván a' büntetést is, melly több évi rabságtól szinte holtiglan tartóig terjedhetendett ki.

Nálunk jelenleg — a' hajdani büntetés, melly elevenen rendelé a' gyujtogatót megégettetni, megszűnván — a' büntetthez képest különböző: a' szántsándékos gyujtogató halálra; a' vétkes önkényes büntetésre szokott íteltetni; az esetleges gyujtogatás pedig a' polgári hatóságok által fenyítetik meg.

²⁾ A' d) alatt említett lopás elleni büntetés 5 — 10 évi nehéz börtön.

Werböczy szerint (hk. 1. r. 15. cz.) a' tolvajság' büntetése kötéli; de általában a' büntetés' meghatározása a' bírótól függ, 's a' halálbüntetés jóformán megszűnt. — Vessd össze az ország. fenyítőjogi választmány' munkálatában a' 30. fejezetet a' 36 's követk. ll.

16. Hivatalos kézre bízott jószágnak hivatlen kezelése a' mennyiségre való tekintet nélkül; más kézre bízott jószág iránt pedig, ha az érték 1,000 ezüst forinton túlhalad. ¹⁾

17. Rablás és abbani részvét.

Rablásnak mondatik azon büntett, midőn valaki, kényserítő eszközöket használván, másnak tulajdonát elveszi. Fokozatai szinte különbözök 's azokhoz mérve különböznek a büntetések is. ²⁾

18. Csalás, és pedig:

a) Hamis csőd által, az 1840: XXII. törvénycikk 130. §. értelmében.

A' csalárd bukásról ezen törvény, mely a' kereskedésnek egyik sarkföltétele, h a m i s bukásnak nyilvánítja:

α) Ha a' bukott a' csődület' megnyitása előtt, vagy a' per' folyamata alatt elszökött;

β) Ha akkor, midőn ellene a' hitelezők csődületet kérnek, a' bíróság' idézésére sem maga, sem képviselője által megjelenni nem akart;

γ) Ha a' bíróság' ítéletének következtében értékbeli állapotját a' 12-dik §. értelmében felfedezni nem akarja;

δ) Ha ugyan csak bírói ítélet következtében bukásának okait előadni nem akarja;

ε) Ha a' tömegből valamit eltitkolt, 's a' csődület' megrendelede után valamit eladott;

¹⁾ Büntetés: az első esetben nehéz börtön 1 évtől 20-ig; a' 2-d. esetben az ideigl. rendelet 6. §. értelmében 3 — 10 évig. Ha az érték kevesebb 1,000 ftnál: a' tárgyalás a' járási bíróság'hoz tartozik.

²⁾ Büntetés: nehéz börtön 10 — 20 évig; sőt ha az erőszakoskodás miatt valaki tetemes sérelmet szenvedett tetén, vagy kinos állapotba helyeztetett, holtiglani legnehezebb börtön.

Nálunk hajdan karó, vagy kerék volt büntetése, ujabban fejtétel vagy kötél. Lásd: Vuchetich, id. m. 288. 's követk. II.; — és vesd össze az ország. fenytőjogi választmány' munkál. 33. fej. a' 39. 's követk. II.

ξ) Ha hitelezőinek kijátszására adósságokat szinlett, valótlan adós-leveleket adott ki, vagy valóságos kötelezvényeinek kiadási napját előbbre tette;

η) Ha hitelének emelésére vagy fentartására tudva hamis leveleket használt;

θ) Ha valamely számadása alá bizott vagyont 's bármi letéteményeket elköltött; ha a' gyámsága alatti árváknak értékéből valamit eltulajdonított, vagy elpazarlott.

Kereskedőknél 's gyárosoknál ezeken kívül a' bukás hamisággal párosultnak tekintetik:

αα) Ha a' bukott kereskedő könyveit hamisan vezette, azokat később meghamisította, leveleket azokból kiszaggatott vagy más leveleket ragasztott belé;

ββ) Ha bejegyzett kereskedő vagy közkereseti társaság könyveket épen nem vezet.

J e g y z e t. A' büntetés, melly a' hamis bukásra szabattik, a' beszámítás mértékéhez képest, fél esztendőől három esztendeig terjedhet.

b) Ha valaki a' törvényszék előtt teendő hamis tanuságot szerezni törekedett, vagy ha bíró előtt hamis tanuságot ajánlott vagy tett, vagy ha saját ügyében hamis eskütételre ajánlkozott, vagy valójában hamisan esküdütt.¹⁾

c) Egyéb csalási esetekben, ha a' büntettes által e' bün által szerzett érték 300 ezüst forinton túlhalad.²⁾

19. Kétfeleségüség, vagy kétférjüség.

E' bünt elköveti a' törvényes házasságban élő személy, ha, mielőtt házassága halál vagy bírói ítélet által végképen föl-bomlott volna, ezt tudván, más házasságra lép.³⁾

¹⁾ A' csalásnak ez esetére 5 — 10 évigleni nehéz börtön van szabva, a' gyalázat-helyeni kiállításal; ha a' hamis eskü által okozott kár tetemes: 20 évi, vagy, a' körülmények szerint, holtiglan tartó nehéz börtön.

²⁾ Büntetése: nehéz börtön 5 — 10 évig.

³⁾ Büntetés: börtön 1 — 5 évig, mi nehéz börtönre változik, ha a' bünös házasságotát titkolta.

Jegyzet. A' rendelet' szövegét — miután nagy barátja vagyok a' törvény' betűszerinti alkalmazásának — inkább szerettem volna így olvasni: „több feleségűség, vagy több férjűség,“ mint ezt az országos fenytőjogi választmány is tervezte; l. munkál. 20. fejezet. a' 28. l., hol a' büntetés 1 — 3 évig terjedhet a' büntett' fokozatához képest.

20. Rágalom, ha valaki mást koholt büntett végett a' felsőbbségnek felad, vagy akként vádol, hogy vádjá felsőbbégi vizsgálatnak alapjaul szolgálhat. ¹⁾

Jegyzet. Az e' pont alatt érintett rágalmazás csak a' köz és magán személyeket illeti, a' fejedelmet kivéve, kinek rágalmazása közszendháborítási bűnnek tekintetik, mellyről főnebb szólottunk.

21. Elősegélés, ha valaki pártütés, a' közhitelbeli papirosoknak, vagy pénznek hamisítása, gyilkosság, rablás, vagy gyujtogatás végett bebörtönzöttnek megszökésére, álnokság vagy erőszak által alkalmat nyujt, vagy a' nyomozó felsőbbség' eljárása ellen a' megszököttnek isméti befogatására nézve akadályokat gördít. ²⁾

Jegyzet. Az e' §-ba sorozott egyes bűnök' elemzése után szükségesnek tartom még e' szóra „főtárgyalás“ megjegyezni, miszerint a' bűnperbeni eljárás, mellynek czélja a' bünt és büntettest kitudni, hogy ez érdeme

¹⁾ Büntetés: rendesen nehéz börtön 1 — 5 évig, mi 10 évig is kiterjesztethetik súlyosbító körülmények miatt. — Az ország. fenytőjogi választmány munkál. 25. fejezet. a' 31. — 32. ll. háromhónapi fogságtól 4 évig terjedhető rabságot javasolt, sőt hamis tanuk v. hamis oklevelek használása mellett 12 évi börtönbeli 's még orgyilkossági büntetést is tervezett.

²⁾ Büntetés: ha a' segítségben részt vett bűnös pártütés, vagy hitelpapírok' hamisítása miatt volt fogva, nehéz börtön 5 — 10 évig; ha a' bűnös a' többi említett bűnök miatt volt fogva, büntetés: nehéz börtön 1 — 5 évig.

szerint bűnhődjék, a' tudomány' újabb fejlődéséhez képest, két részre osztatik. Egyik általános vagy elő-vizsgálatnak neveztetik, 's ennek feladata: a' bűntényt constatirozni, 's valószínűvé tenni, ki követte el azt? bizonyosságra hozni a' büntettes' kisé g é t; a' másik, része a' bűnperbeni eljárásnak, 's ez különös vizsgálatnak vagyis fő t á r g y a l á s n a k neveztetik. Jelen §. rendeletéhez képest a' főnebbi bűntényekben csak e' fő tárgyalás és elítélés tartozik a' megyei törvényszékek elé: míg az elővizsgálat — az alábbi 8. §-hoz képest — a' járási bírósághoz tartozik.

2. §.

A' megyei törvényszékek, az 1-ső §-ban hatóságuk alá rendelt büntettek felett, a' fenálló törvények, és a' törvényes szokás utmutatása szerint, büntetést szabni tartoznak, és büntető hatóságuk valamennyi büntetésekre, a legmagasabb foku börtönözésig, és a' hálalos büntetésig kiterjed.

Miután a' birói illetőség az 1-ő §-ban felsorolt bűntényekre nézve, ugyanott a' megyei törvényszékekre átruházott: itt kimondatik, hogy előforduló esetekben nálunk a' fenálló törvények és törvényes szokás utmutatása szerint lesz a' büntetés kiszabandó.

Ismerve a' nálunk divatozó gyakorlatot, ép azért hoztam fel az előző §. pontjai alatt az ausztr. fenyítő-törvénykönyv szabályait, 's a' m. ország. fenyítőjogi választmány' munkálátának javaslatait, hogy némi irányul szolgálhassanak azok lelkiismeretes bíráinknak a' büntetések' meghatározásában.

3. §.

A' járási bíróságok' tárgyalása 's elítélése alá, következő kihágások tartoznak:

- a) minden rendőri kihágások, mellyek ez előtt a' szabad királyi városokban a' városkapitánynak, és a' megyékben a' szolgabírónak tiszti köréhez tartoztak.

- b) más tulajdonának ravasz megkárosítása, ha a' kár 25 forinton tul nem halad ;
- c) egyszerű lopás , ha az sem felfegyverkezés, sem betörés, sem ismétlés által sulyosbitott, 's ha ezenfelül a' lopott jószágnak értéke 25 p. forinton tul nem halad ;
- d) a' c) betű alatti esetben való orgazdaság ;
- e) kihágások , mellyek a' mezei rendőri törvénynek rendszabása alá esnek ;
- f) a' hatóság által kiutasítottak meg nem engedett visszatérése.

Az e' §-ban felsorolt kihágások körüli eljárásra és ítéllethezésre a' járási — még pedig másodosztályu — bíróságok vannak illetőséggel fölruházva. Ezekre nézve tehát a' bíróságok mind az elő-, mind a' fővizsgálatot magok végzik ¹⁾, 's magok hozzák az ítéletet is.

Mi az e' §-ban felhozott kihágásokat illeti, az a) betű alatt találjuk mindenek előtt azokat, mellyek rendőrieknek neveztetnek. A' kitétel itt fölötte határozatlan, ha meggondoljuk, miszerint nálunk eddigelé a' bűn és rendőri kihágás között szoros elkülönítő vonal szabva nem volt; hanem mint városokban a' kapitány: ugy megyékben a' szolgabíró a' két tettet, igen sok esetben önnön belátása, vagy önkénye szerint is — miben a' rokon- és ellenszenv nem ritkán játszék fő szerepet — fölcserélték. Ez oknál fogva igen ohajtható volt, hogy jelen ideiglenes rendelet e' részben valamit határozott volna.

Az országos fenyítőjogi választmány többször idézett munkálatának 68 és következő lapjain, számos illy rendőri kihágások eseteit felhozza; miért is ajánlható az illető járási bíróságoknak, hogy ezen esetekről magoknak tudomást sze-

¹⁾ Lásd az 1. §. végén tett jegyzetet a 126 — 127. l.

rezzenek, annál is inkább, nehogy az eddigi bizonytalan gyakorlat nyomán indulva, akár gyöngeség, akár túlszigor által, az igazságos ösvénytől eltérjenek? ¹⁾

1) Hosszas volna itt a' rendőri kihágások' eseteit részletesben felsorolni; némellyeket azonban érinteni csak azért is, hogy minőségöket lássuk, nem lesz helyén kívül. — Az itt említett ország. választmány, rendőrségi kihágásnak tekintette többek közt:

a) Ha valaki a' betegek' gyógyítását a' nélkül, hogy arra kellően felhatalmaztatott, vagy engedelmet nyert volna, keresetképen üzi.

b) Ha a' gyógyszerárus vagy segédei a' gyógyszerárakra nézve fenálló rendszabályokat megszegik.

c) Ha az orvos illy megszegést tapasztalván, azt 14 nap alatt az illető felsőbbségnek be nem jelenti.

d) Ha valamely nőszemély, tudva hogy beteg 's betegségét eltitkolva, szoptató-dajkakép szolgál; ha betegsége ragályos természetű, büntetése súlyosbítottatik.

e) Ha valaki 12 évesnél kisebbkorú gyermeket olly munkára alkalmaz, melly annak egészségére vagy testi kifejlődésére káros befolyással lehet.

f) Ha ki eczetet, pálinkát, sört, bort vagy egyéb italokat az egészségnek ártalmas szerekkel kever vagy meghamisít.

g) Ha ki illy italokat rezettől (Grünspann) meg nem tisztított réz-edények- 's üstökben főz, 'sat.

h) Ha ki valamely házi állatján veszettség' jeleit vevén észre, azt rögtön veszélytelené nem teszi, vagy föl nem jelenti.

i) Ha valaki olly marhának husát, mellyről tudja, hogy az lépfenében vagy szájrétü-aszályban beteg vagy megdöglött, kivágja és árulja, vagy abból valakinek csak enni is ad.

j) Ha ki olly intőjeleket vagy karfákat, mellyek úton, hidakon, utczákon 'sat. veszély-elhárítás végett felállítvák, szándékosan megront.

k) Ha ki ismeretlen vagy gyanús személyek' számára tolvajkulcsot, vagy lenyomat szerint bármiféle kulcsot készít.

l) Ha ki sebes nyargalás vagy hajtás által valakit letiprat a' nélkül, hogy azt testében vagy egészségében megsér-

A' többi — *b*, *c*, és *d* alatti — kihágások bővebb magyarázatot nem szükségelvén, az *e* alattira megjegyzem, hogy az, szorosán véve, az *a*) alatt felhozott rendőriek közé sorozandó.

4. §.

A' járási bíróság tartozik a' 3-dik §-ban kijelelt kihágásokra, a fennálló törvények és a' törvényes szokás utmutatása szerint büntetést szabni, a' nélkül azonban, hogy három hónavnál tovább tartó büntetést szabhatna.

Minthogy az előző 3. § *e*) pontja szerint a' mezei rendőri kihágások is a' járási (vidéki) szolgabíró' köréhez rendeltetnek, 's itt (*e*' 4-dik §-ban) az mondatik, hogy három hónavnál hosszabbra terjedő fogsági büntetést a' járásbíró nem szabhat, kérdés támadhatna: vajjon elítélése olly mezei rendőri kihágásoknak, mellyeknél az 1840: IX. t. cz. szerint hat hónapig terjedhető fogság szabathatik a' kihágóra, szinte a' járásbíró' köréhez tartozik-e, vagy sem?

A' következő 7. § *e*' kérdés' megoldását minden kétségen fölül helyezi. A' 3-dik § t. i. a' mezei rendőri kihágások' tárgyalását és elítélését megszorítás nélkül sorozza ugyan a' járási bíróságok' köréhez, de csak annyiban, a' mennyiben azt az idézett 1840: IX. t. cz. több §§-ainak rendelete, vagy a' jelennek korlátozása, tőlök el nem vonja, úgy, hogy ezen 4. § szerint, az 1840: IX. t. cz. 41. §-ának rendelete nyomán csak olly mezei rendőri kihágások' tárgyalása és elítélése

tette volna; ha pedig megsértette, a' sérült személy *e*' miatt ellene büntető közkereset végelt panaszt nem tesz.

'Sa't. Lásd az idézett munkálat' toldalékát a' 68 — 72. lapokon.

tartozhatik a' járásbiró' illetőségéhez, mellyekre a' fogsági büntetés' maxima három hónap. ¹⁾

5. §.

Az első osztályu járási bíróságok elibe, mellyek az ideiglenes bírósági szerkezet' 2-dik §-nak B) betűje szerint, vizsgálaton átment bírákból alakíttatnak, tartozik mindazon kihágások' és büntettek' tárgyalása és elitélése, mellyek sem a' megyei törvényszékekhez, sem a' járási bíróságokhoz nem utasítottak.

Jelen § azon kihágásokat és büntényeket határozza meg, mellyek az első osztályu járási bíróságok' illetőségéhez tartoznak ²⁾; 's rövid-egyszerűen mondja ki, miszerint ezen első osztályu járásbíróságok tárgyalnak 's itélnek el minden olly kihágásokat és büntetteket, mellyek sem a' megyei törvényszékhez, sem a' (másod osztályu) járásbíróságokhoz nem utasítottak.

Mellyek legyenek az illy kihágások és büntettek? kiviláglik az 1-ő és 3-dik §§-ok gondos összevetéséből; egyenkint előszámlálni azokat teljes lehetlen; azért például csak annyit említek meg, miszerint az első osztályu — mint már tudjuk testületi (collegialis) — járási bíróság' köréhez tartozik tárgyalni és elitélni:

a) a' lopást, ha a' lopott érték 25 p. fton túl van, de 300 p. fton meg nem halad. (Vesd össze 3. § c) és az 1. § 15. pontját);

b) a' csalást, vagyis más tulajdonának ravasz megkárosítását, ha a' kár 25 p. fton meghalad ugyan, de 300. p. fton túl nem megy. (Vesd össze a' 3. § b) és 1-ő § 18. alatti c) pontját);

¹⁾ Vesd össze a' következő 5. és 7. §§-ban mondandókat is.

²⁾ Lásd: a' 2. §-hoz írt magyarázatot jelen munka' 8 — 9. ll.

c) az ezen a) és b) esetekbeni orgazdaságot;

d) minden rendőri és mezei rendőrségi kihágást, melyben a' kár 25 p. ftot meg nem halad, de 300 p. fton sem megy túl, vagy hol a' kihágóra, a' fenálló törvények vagy törvényes szokás szerint 3 hónapi fogságnál tovább terjedő, de 3 évet meg nem haladó, börtönbüntetés van szabva; 'sat.

6. §.

Az első osztályu járási bíróságok' büntető hatósága, bezárólag három évi fogságig terjed, és az 5-dik §-ban érintett vétségek és büntettek felett, a' fenálló törvények' és törvényes szokás' értelmében gyakorlandó.

Az első osztályu járási bíróságok' fenyítő hatósága szinte korlátolva van jelen § által még azon büntettek' tárgyalása- 's elítélésére nézve is, melyek az előző 5. §. által illetőségökhöz tartozókul jelöltetnek ki, annyiban, hogy ha a' különben hozzájuk utasított bűntényeknél oly súlyosbító körülmények fordulnának elő, melyeknél fogva a' büntetés a' fenálló törvények' és törvényes szokás' értelmében 3 évi fogságnál nagyobbra volna szabandó: illy esetben a' bünbíróság' gyakorlása a' megyei törvényszéket fogná illetni.

7. §.

Ha a' járási bíróság jelen rendszabás szerint illetőségéhez tartozó valamely esetben azt találná, hogy a' büntetési hatáskörében álló három havi fogság, ezen különös esetre alkalmazva kelletinél csekélyebb büntetés volna, tartozik az irományokat az első osztályu járási bírósághoz áttenni, mely a' felett mint első bíróság ítéland. — Szintugy tartozik az első osztályu járási bíróság, az irományokat a' megyei törvényszékhez átküldeni, ha illetőségéhez tartozó valamely esetben, annak körülményeihez képest, a' büntetési hatás-

körében álló három évi fogsági büntetést keveseli. Mellynek folytán a megyei törvényszék a' felett mint első bíróság ítéland.

E' § közelebbröli meghatározását foglalja magában a' 4. és 6-dik §§-oknak, utasítván a' (másod osztályu, vagy egyes) járásbirót, mint szinte az első osztályu (testületi) járásbiróságot is eljárásra oly esetekben, midőn az általok tárgyalt bűntények- 's kihágásoknál tapasztalnék, hogy azokra nagyobb büntetés volna szabandó, mint mennyire jelen ideiglenes rendelet őket feljogosítja, meghagyván különösen a' járásbirónak, hogy a' körét — melly 3 hónapi fogságbüntetés' szabására szoríttatik — meghaladó bűntények feletti biráskodás 's ítélethozás végett az azokra vonatkozó irományokat az illető első osztályu járásbirósághoz tegye át; az első osztályu járási bíróságoknak pedig, mellyek 3 évi fogságnál nagyobb büntetést nem szabhatnak, az általok tárgyalt bűntényt illető iratokat a' megyei törvényszékhez terjeszszék föl.

Ily esetekben mind az első osztályu járásbiróság, mind a' megyei törvényszék, elsőbíróságilag (in prima instantia) ítélnék.

A' mondottakból világos, hogy itt illetőségi kérdés fog fen, mellyben ugyanazon bíróság határoz, melly a' bűntett feletti tárgyalást talán már meg is kezdte; mert jóllehet sokszor fordulhat elő azon eset, mellyben annak megítélése: vajjon körülbelöl milly nagy büntetés leszen szabandó a' kérdéses bűntett miatt a' bűnösre? lehetséges, a' mint t. i. a' bűnnek lényeges körülményei a' bírónak már a' tárgyalás előtt tudomására juthatnak; azonban még több esetben megtörténhetik, hogy azt csak akkor látja által, mikor már a' bűntény' hivatalos tárgyalásába bocsátkozott. Mind egyik, mind másik esetben pedig tartozik az ügyet a' felsőbb bíróhoz további tárgyalás végett áttenni.

8. §.

A' járási bíróságok tartoznak a' járásukban előforduló azon bűnvádi esetekben is, mellyek' tárgyalása, és elítélése, jelen rendszabás szerint az első osztályú járási bíróságokat, vagy a' megyei törvényszékeket illeti, vett tudósítás után azonnal a' bűnvizsgálathoz elkerülhetlen előkészületeket, ugymint: p. o. a' vádlottnak netaláni elzárását, a' szükséges bűnjelek' megszerzését, az elzártnak sommás utoni vallasát, a' tett' leírását 's a' t. eszközölni. A' járási bíróságoknak kötelességökben állván egyszersmind, az illető első osztályú járási bíróságnak, vagy a' megyei törvényszéknek teendő további vizsgálat és tárgyalás végett, haladék nélkül jelentést tenni.

A' büntett leghamarabb juthat tudomására azon járási bírónak, kinek hatósági területén az elkövetett; ezen oknál fogva igen czélszerű jelen §' intézkedése, melly minden járási bírót arra kötelez, hogy a' bűnről vett tudósítás után rögtön megtegye mindazon birói lépéseket, mellyek a' vizsgálatnak kívánt célhozvezetésére szükségesek, 's pedig annál inkább, mert a' bűnnel olly jelek lehetnek kapcsolatban, mellyek csak rövid ideig vehetők szemügyre, hosszabb idő mulva pedig eltűnnek, vagy lényegesen megváltoznak elannyira, hogy aztán nélkülök a' vizsgálat nehezítettik, vagy végkép is akadályoztatik. Azonban kötelessége a' járásbíróságnak egyúttal, a' mennyiben t. i. a' tudomására jutott büntett' tárgyalása 's elítélése az első osztályú járási bíróság vagy megyei törvényszék' illetőségéhez tartoznék, annak vagy ennek arról tüstint jelentést tenni.

9. §.

A' vádlottnak idéztetése, megjelenése- és elzárására nézve, a' fenytő hatóságok, annak állási kü-

lönbsége nélkül egyforma intézkedések' tételére köteleztek.

Az e' §-ban kimondott egyenlőség a' fenyítő eljárásban, mint azt már jelen magyarázatokban a' polgári ügyekre nézve is előadtam, ¹⁾ szükséges következménye a' martius 4-dikei alkotmány' 23- és 24-dik §§-aiban felállított elveknek; magasztos diadala a' jogtan 's emberiség' művelődésébeni haladásnak!

Ha a' bíróságok' és végrehajtó hatalom' lelkesmeretessége megvalósítandja ezen egyenlőségi elvet: véghetlenül nagy megnyugtatósára fog ezen intézkedés szolgálni az emberiség' minden őszinte 's a' társodalmi haladás' minden önzetlen barátjának azon öntudat által, hogy a' törvény egyenlő mértékben sújtandja a' bünt, egykép védendi az ártatlanságot gazdagban, szegényben, nagyban és kicsinyben! Csak ez úton — e magasztos elv' tetteges diadala által — remélhetni tiszta és józan jogfogalmakat egyrészt, tiszta és józan kötelességérzelmeket másrészt a' társodalm' minden polgárinál, melly tiszta és józan fogalmak 's érzelmek pedig egyik legszilárdabb alapkövet teszik minden állodalomnak! ²⁾

10. §.

Vádlottnak csak az tekintethetik, ki ellen gyanura vezető olly adatok fordulnak elő, mellyek közötté és egy bizonyos büntett, vagy vétség közt, olly összeköttetésre mutatnak, mellyből részrehajlatlan megfontolás után valószínűvé válik, hogy ezen büntettet vagy vétséget ő követte el, vagy abban részt vett légyen.

¹⁾ Lásd főnebb a' 17-dik lapon.

²⁾ Lásd eziránt az országos fenyítőjogi választmány' többször idézett munkálatának I. r. 1-ő fejez. 2. §-át, 's a' II. r. 7. fejez. 72. §-át is.

E' §-nak bölcs rendelete a' természeti jog' azon alapelvéen sarkallik, mellynél fogva minden ember jónak tartandó, míg roszasága nem tudatik, vagy alaposan nem gyaníttathatik. Az emberiség 's polgári társadalom' mai állapotát tekintve, ez elvet majd megfordítva lehetne inkább alkalmazni; azonban a' törvényhozónak nem szabad az emberiség iránti tiszteletről megfélekedezni! S miután a' bünvádi eljárásnak egyik elve, hogy a' vizsgálat' és bünper' kellemetlenséginek egy polgár se tetessék ki, míg ellene alapos gyanújelek nincsenek, hogy az ártatlan becsületében csorbát ne szenvedjen: a' személy- (és becsület-) bátorság megkivánta ezen intézkedést.

A' fenyítő bíró tehát bírjon elég lelkismeretességgel és részrehajlatlansággal, hogy megválaszsa a' büntetetre vonatkozó jeleket, mellyek valaki ellen fenforogni látszanak, hogy azok legalább valószínűnek mutassák azon össze-köttetést, melly a' büntett vagy vétség 's azon egyén között fenáll, kire az elkövetésnek gyanúja súlyosúl.

11. §.

A' vádlott vallomása' kivételére, a' bünvizsgáló bíróság e' végre kiadott írott parancsolatnak előmutatásával idézendő. Az idézést vagy a' bírósági szolgál, vagy a' megkért helység' eljárósága által utasított valamelly egyén teljesíti.

Miután az elővizsgálatból olly tények jöttek tudomásra, mellyek odamutatnak, hogy például N. követte el valószínűleg a' bünt, vagyis, hogy a' kibizonyúlt tények és N. között olly összeköttetés létezik, miszerint ő alaposan tartathatik a' bün' elkövetőjének vagy az elkövetés' részesének, még azon ovatosságot is rendeli jelen §, hogy a' gyanús vallomástételre írott ¹⁾

¹⁾ Írásbeli parancsot tervezett az országos fenyítőjogi választmány is, kivéven némelly sürgős eseteket; l. id. munkálatának II. r, a' 25. l. a' 180 — 182. §§-okat.

parancs által idéztessék, mi szinte nagyobb megfontolást föltételez, mint a' szóbeli idézés.

12. §.

Ha az idézett, elégséges mentő oknak följelentése nélkül, meg nem jelenik, ekkor a' vizsgáló birónak meghagyása folytán, ez elibe állíttatik.

Minőket lehessen elégséges mentő okokul venni? a' biró' egyéni belátásától, 's lelkismeretessége- és részrehajlatlan megfontolásától függ. Tudatnia pedig azokat a' biróval lehet a' megidézettnek azon egyén által, ki neki az idéző parancsot kézbesítette. Ha az idézett épen nem menti magát, vagy elégséges mentő okokat nem hozván fel, meg nem jelenik: a' vizsgáló biró' meghagyásából ez elé vezettetik, melly rendszabály nagyon is szükséges a' birói tekintély' kellő fentartására.

13. §.

A' vádlott, előre bocsátott idézés nélkül, azonnal a' vizsgáló biró elibe állíttathatik,

- 1) ha megszökni készült, vagy mint a' helységben ismeretlen, mint utilevél vagy állandó lakás nélküli, kóborló életmódja végett, vagy más okoknál fogva gyanús, hogy megszökik;
- 2) ha a' tetten rajtéretik, vagy azonnal a' tett után, mint a' büntetről gyanús, világosan üldözöbe vétetik, vagy nyilvános utána-riasztás által megjelletik, vagy fegyverrel, vagy más tárgyakkal, mellyek a' büntettből vagy vétségből erednek, vagy abbani részvétére mutatnak, rajtkapatic;
- 3) ha az esetnek körülményei szerint attól lehet tartani, hogy a' bűnvizsgálatot, a' vétség, vagy büntett' jeleinek megsemmisítése, büntársaival va-

ló összebeszélése által, vagy másként meghiusítandja, vagy nehezíteni fogja.

Az itt felhozott esetekben azért szükséges a' vádlottat minden előleges idézés nélkül büntető hatósága elé állítani, nehogy a' társaság' azon jogát, mellynél fogva intézkedik, hogy a' bűnös megbüntetessék, a' vádlott meghiusítsa. — A' felhozott esetek sokkal világosabbak, semhogy azok' bővebb fejtegetésére szükség volna.

J e g y z e t. Az ezen 's következő 14 — 21. §§-okkal jó lesz a' fenytőjog' barátinak összevetni az országos fenytőjogi választmány' munkálata II. r. 184 — 201. §§-ait.

14. §.

Az előbbi §-ban érintett esetekben, a gyanús-
nak — a' vizsgáló bíró elibe való állítása végetti —
előre való letartóztatása, egyes járási bírák, és rend-
őri tisztek által is, a' nélkül, hogy erre irott rendelet
kivátnatnék, elrendeltethetik, és foganatosíthatatik;
— 's ezen esetekben, a' vizsgáló bíró' távollétében,
vagy ha az akadályoztatnék, a' gyanús-
nak előre való letartóztatását szintugy az állodalmi ügyész is elrendel-
heti, és egyes járási bírák, vagy rendőri tisztek által
foganatba vétetheti. A' letartóztatottnak vallomása, az
egy járási bíró vagy a' rendőri hivatal által azonnal
kiveendő, 's ha annak folytán kitűnik, hogy további
letartóztatására ok nem létezik, szabadon bocsátandó,
ellenben pedig 24 óra lefolyta alatt a' bűnvizsgáló bi-
ró-
rónak átadandó.

Hogy a' bűnös illető bírāja' távolléte, vagy ennek törvényes
okok általi akadályoztatása esetében, hosszas időzés miatt a'
büntető igazság' karját el ne kerülhesse: jelen § részletesen
sorozza elő azon hivatalos személyeket, kik a' büntett' vagy
vétség' elkövetéséről, vagy elkövetésébeni részvétről vádlott

egyéneknek az előző 13. §-ban előforduló esetekben, vizsgáló bűnbíróság elé leendő állítás végetti letartóztatásukat minden írott rendelet nélkül elrendelhetik és foganatosíthatják.

A' § második része a' vallomás' kivételének gyorsaságát rendeli, hogy kitűnván, miszerint a' vádlott' további letartóztatására ok nincsen, azonnal szabadon bocsátassék, ellenkező esetben pedig 24 óra alatt az illető bűnvizsgáló bírónak átszolgáltassék ¹⁾; mi által mind az állodalom, mind az egyes polgárok' jogai szándékoltnak védetni.

15. §.

A' vizsgáló bíró az elébe állított, vagy a' 14. §-nak értelme szerint hozzá átküldött vádlottnak vallo-mását 24 óra lefolyta alatt kivenni tartozik. Ha pedig ez lehetséges nem volna, a' vádlott ideiglenesen letartóztathatik ugyan, de kihallgatása, mihelyt lehetséges, eszközzendő, 's az ok, a' miért ez előbb nem történhetett, a jegyzőkönyvbe fölveendő.

E' § már fölteszi, hogy a' vádlott vizsgáló-bírája előtt áll, 's intézkedik, hogy ez, birói hatalmával vissza ne éljen; amaz, ártatlansága esetére, szabadságátóli megfosztása által soká ne bűnhődjék. A' bíró tartozik az előtte megjelent, vagy a' 13. § értelmében eléje állított, 's illetőleg a' 14. §-hoz képest hozzá átküldött vádlottat 24 óra alatt kihallgatni, 's természetesen, ha alapos okok további letartóztatására fen nem forognak, azonnal szabadon bocsátni; ha azonban a' vádlott' kihallgatását 24 óra alatt nem teljesítheti: azt ezen időn túl is letartóztathatja ugyan, de kihallgatását, mihelyt lehetséges, eszközlendi, okát pedig a' kihallgatás' elhalasztásának, önmaga védelmére, a' jegyzőkönyvbe tartozik igtatni.

¹⁾ Lásd a' 126. lapon olvasható jegyzetet, és a' főneki 8. §. t. 134. l.

J e g y z e t. E' rendelet hathatós ellenszere a' birói önkénynek, 's egyik alapja a' felelősségnek, mi a' fenyítő eljárásnál szinte vagy inkább kívánatos, mint a' polgári ügyeknél.

16. §.

Ha valamely népzendülésnél vagy lázadásnál, nyilvános erőszakoskodásnál, vagy tetemes testi sértéssel, vagy öléssel párosult valamely vérengzésnél, a' bűnösöket azonnal kitudni nem lehet, ekkor mindazok, kik az esetnél jelen voltak, és a' részvét' gyanújától nem tökéletesen mentek, ideiglenesen letartóztathatnak. Mindezek azonban legfeljebb három nap alatt az illető bíró által kihallgatandók, 's őket azontul letartóztatni nem szabad; azokat kivéve, kik a' vizsgálat alatti letartóztatásra már elmarasztathattak. (17. §.)

Itt azon általános szabálytól, hogy minden vádlott írott parancs által idézendő a' vizsgáló bíró elé (11. §.), kivétel tettek, mi az e' §-ban foglaltató esetek' nyilvánossága és veszélyessége miatt történik; de itt is ovatosságot tanúsít a' rendelet, mert, ha a' bűnösöket azonnal kitudni nem lehet, csak azokat parancsolja, 's pedig csak ideiglenesen, letartóztatni, kik, mert jelen voltak, 's viseletök, vagy a' kezöknél talált eszközök arra mutatnak, hogy a' bűnbeni részvét' gyanújától nem egészen mentesek; miáltal ismét az ártatlanok, a' csöndes magaviseletűek' szabadsága biztosíttatik.

Az így letartóztatott egyének legfőlebb 3 nap alatt szinte kihallgatandók, 's kik magoktól minden gyanút elhárítottak, rögtön szabadon bocsátandók.

J e g y z e t. Az országos fenyítőjogi választmány hasonló esetekben szinte mindazok' letartóztatását vélemezé elrendelendőnek, kik a' részesség' gyanújától nem egészen mentek; azonban a' kihallgatást szinte 24 óra alatt kellende teljesíteni; I. a' munkálat II. r. 188. §. a' 26. I.

17. §.

A' melly vádlott ellen, kihallgatása után is, a' vád alá vett büntettnek, vagy vétségnek gyanuja fenmarad, az a' vizsgáló bíróság által a' tulajdonképeni vizsgálat alatti letartóztatásra marasztandó:

1. Ha a' bűn, vagy vétség, jelen rendszabás szerint a' megyei törvényszék elibe tartozik.
2. Ha attól kell tartani, hogy a' vádlott a' vizsgálatot, a' büntársak- vagy tanukkali egyetértés, vagy a' büntett' vagy vétség' jeleinek megsemmisítése által meghiusítandja, vagy felette nehezíteni fogja; vagy
3. ha a' vádlott megszökni készült, ha mint utilevél, vagy állandó lakás nélküli, kborló életmódja, rossz hire neve végett, vagy más okoknál fogva gyanús, hogy megszökik.

Ha akár az előző (16.) §-ban említett, akár más esetekben közbejött letartóztatás megtörténvén, 's a' vádlott előlegesen kihallgattván, a' kérdéses bűn vagy vétség miatt gyanús maradna: az a' további (tulajdonképi) vizsgálat alatt is letartóztatathatik, de csak azon esetben, midőn valamelyike az e' §-ban említett föltételeknek fenforog; melly föltételek, részint a' kérdéses bűn' nagysága, részint a' gyanús egyén' megszökésének akadályozása tekintetéből, olyak, hogy a' bűngyanús' személyének biztosságba helyezését szükségkép igénylik.

18. §.

A' vizsgálat alatt való letartóztatás iránti intézkedésnek, mindenkor azon bíróságnak rendes határozata által, melly előtt a' vizsgálat foganatba vétetik, és egyes járási bíróságoknál, a' járási bíróságnak határozata által kell történni. Illy esetben a' járási bíró-

ságnak kötelességében áll határozatának okait jegyzőkönyvbe foglalni, és azt az iratokhoz csatolni. Az első esetben a' bíróság' határozata a' vádlottnak jegyzőkönyvileg tudtára adandó; melly ellen azonban felelbbvitelnek csak azon esetekben van helye, midőn annak elítélése a' megyei törvényszéket (1. §.) illeti.

Mindenek előtt megjegyzendőnek vélem itt, mi egyéb-iránt az előadottakból már világos, hogy az e' §-ban említett vizsgálat alatt a' további vagyis tulajdonképeni vizsgálat értendő.

Az ezen vizsgálat alatti letartóztatás mindenkor az illető vizsgáló bíró (megyei v. járási) által rendeltetik meg, még pedig kellő rendben hozott határozattal.

A' járási bíróság köteles az okokat, mellyeknél fogva a' vádlott' letartóztatását elrendeli, jegyzőkönyvbe foglalni, 's ezt a' perbeli irományokhoz kapcsolni; a' megyei törvényszéktől ezt nem kívánja meg jelen §, hihetőleg azért, mivel annak szerkezetében már elegendő biztosíték látszik lenni minden önkényes eljárás ellen. A' bíróság' ezen határozata, mellyel t. i. a' letartóztatás megrendeltetik, a' vádlottnak jegyzőkönyvileg — tehát a' rendelet' okaival együtt — tudtára adandó, ki az ellen a' járási bírótól felsőbb bíróhoz csak azon esetben hivatkozhatik, ha elítélése a' büntettnak, mellynek gyanújával terhelhetik, az 1-ő § szerint a' megyei törvényszékhez tartozik.

Jegyzet. Mi e' §-ban a' járási bíróságokra nézve rendeltetik, az, véleményem szerint, mind az első, mind a' másod osztályiakra egykép értendő; mert egy az, hogy a' § különbséget nem tévén, azt mi sem tehetünk ¹⁾; más pedig, hogy e' rendelet a' vádlott' biztosítását 's a' bírói önkény'

¹⁾ Kivált miután vannak §§-ok, mellyekben illy külön-böztetés csakugyan tetetik, péld. a' következő 19. 22. §§-okban, 'sat.

korlátozását czélozván, megszorítást már e' természeténél fogva sem szenvedhet.

19. §.

Azon esetekben, mellyek csak az egyes járási bíróságok, vagy az első osztályu járási bíróságok elibe tartoznak, a' bíróság a' vádlottat, ha veszedelem fen nem forog, hogy ez a' vizsgálatot meghiusítandja, vagy felette nehezíteni fogja, annak kérésére ajánlott pénzbeli biztosítás mellett, szabadon bocsáthatja. Ezen pénzbeli biztosítás egyszáz ezüst forintnál soha kevesebb nem lehet, és a' valószínű büntetés' nagyságára, valamint a' kárpótlás' mennyiségére, és a' vádlottnak vagyonára való tekintettel, a' bíróság által lészen megállapítandó. Ezt mindenkor kész pénzben, vagy a' fizetőre ¹⁾ szóló császári ausztriai állodalmi papirosokban, a' fizetési napon való folyó becsök szerint, a' bíróságnál kell lefizetni.

A' járási (első v. másod osztályu) bíróságokhoz tartozó bűnesetekben a' vádlott magát szabad-lábon védelmezheti, ha nincs ok félni attól, hogy a' vizsgálatot nehezíti, akadályozza, vagy éppen megsemmíti (17. §), péld. megszökés által, vagy bármiképen, és ha pénzbeli biztosítékot nyujt arról, hogy meg nem szökik. Az illy pénzbeli (tehát csak illyen, mert e' § azt világosan kiteszi) biztosíték' mennyiségét mindig a' (vizsgáló) bíró fogja megszabni, jelen § egyedül a' minimumot állapítván meg 100 ezüst forintban, úgy, hogy a' kiszabható büntetés' nagysága, az okozott kár's a' vádlott' vagyona arányában: a' pénzbeli biztosíték' összege is növekedik.

¹⁾ Itt nyilván leirási, vagy sajtóhiba csuszott a' szövegbe, mert a' „fizetőre“ helyett „bemutatóra“ kellene állani.

20. §.

Ha a' vádlott, pénzbeli biztosítás melletti szabadon bocsátása után, birói idézésre meg nem jelenik, a' nélkül, hogy három nap lefolyta alatt elmaradásának személyesen okát adná, vagy ha megszökik, a' lefizetett pénzbeli biztosítás az állodalom' kincstárának jut, és a' vádlott' elfogatása azonnal elrendelendő.

Azon esetekben, mellyeknek tárgyalása és elitélése a' megyei törvényszékekre bízott, pénzbeli biztosítás melletti szabadon bocsátásnak soha helye nincs.

E' § első része minden magyarázatot fölöslegessé tevén; második részére megjegyzendőnek vélem, hogy az abban tapasztalható szigort, én legalább, semmikép sem tudom meggyeztetni a' jelen egész ideiglenes rendeleten átvonuló emberiesen szelid szellemmel. —

Annak, hogy a' szabad-láboni védelem minden olly bünökre nézve, mellyek a' megyei törvényszék' tárgyalása- és elitélésére tartoznak, így, egész általánosságban megtagadtatik: elegendő okát nem láthatom; 's pedig annálkevésbbé, mert lehetnek azokra nézve is csekélyebb esetek, lehet eset, hogy a' büngyanús személy ártatlannak fog bizonyulni, következőleg a' szelidebb természetű ovatosság igen is alkalmazható volna a' megyei törvényszékeknél is. Egyébiránt a' rendelet határozott levén, nincs más hátra, mint azt szigorúan teljesíteni.

Jegyzet. Az országos fenyítőjogi választmány csak három büntettnél ajánlotta megszüntettetni a' szabad-láboni védelmezést, 's így a' biztosíték melletti elbocsátást, 's e' három: a' felségsértés, gyilkosság és gyujtogatás. L. munkál. II. r. 199. §-át, a' 27. lapon.

21. §.

A' letartóztatott csak akkor léssen bilincsbé teendő, ha megszökése iránt gyanu támad, és másként

biztosan meg nem őriztethetik, vagy, ha annak különösen veszedelmes személyessége végett, másoknak, nevezetesen a' felvigyázók' és rabtartók' bátorságára az szükségesnek látszik.

A' letartóztatás' célja: megakadályozni az elszökést 's a' gyanúsnak tartott egyén' vizsgálat körüli fondorkodásait, mihez képest a' büntetés' kimondása, vagyis ítélet előtt a' puszta letartóztatás elegendő, bilincsek pedig csak az itt említett esetben alkalmaztathatnak, a' mennyire t. i. az állodalom jogának a' gyanús egyénre nézvesti biztosítása, 's a' körüle levőknek személyes bátorsága azokat megkívánják.

22. §.

A' járási-, valamint az első osztályu járási bíróságok, és a' megyei törvényszékek' elnökei, kötelesek minden hónapban legalább egyszer, a' hatóságuk alatt álló börtönöket, egy bírósági személylyel váratlanul megvizsgálni, a' foglyokat, a' rabtartók' jelen nem léteben, élelmezésök, és a' velök való bánásmód iránt megkérdezni, és az e' szerint tapasztalt hiányok' eltávolztatására a' szükséges intézkedéseket megtenni.

Egyik legszelídebb intézkedése a' jelen ideiglenes rendeletnek, melly a' bűnös' büntetésénél sem feledi az embert! Ohajtható csak az, hogy irott malaszt ne maradjon, hanem jótékony hatását tettelegítése által áraszsza a' társadalomra.

23. §.

A' mit a' szemle, a' szakértők' láttelele, a' vizsgálatra szükséges tárgyak' lefoglalása, a' házi motozás, a' tanuk és a' vádlottnak vallatása, a' vádlottnak perbe fogatása, az ügyvédi vallás iránt a' törvény és a' törvényes gyakorlat ekkoraig rendeltének, ideiglenesen fentartatik.

Miután azt kell föltennem, hogy a' bünbirói tiszttel olly egyének fognak felruháztatni, kik a' nálunk eddig fenállott fenytő-törvények- és törvénykezési gyakorlatban jártasok: nem bocsátkozom e' § bővebb magyarázatába, 's pedig annál-kevésbbé, mert akarván ezt tenni, egész munkát kellene írnom egyedül e' § tartalmáról.

24. §.

A' járási biróságok előtt az eljárás szóbeli, mind-azáltal a' vizsgálatnak minden egyes bünesetbeni lényeges pontjai, valamint a' járási biróság által kimondott ítélet, az indokokkal együtt, folyton vezetendő jegyzőkönyvbe foglalandók.

A' „járási biróságok“ alatt itt egyedül csak a' másod osztályu járási biróságok, vagyis egyes járásbirák értendők, miután a' következő (25.) §-ban az első osztályuakra nézve más intézkedés foglaltatik.

A' járási egyes biráknál az eljárás szóbeli ugyan, de nem egészen, azaz: nem annyira, hogy annak leglényegesebb részei írásba nem foglaltatnának, mire nézve már a' főnebbi 18. § is világos említést tön; de a' jelen is megszabja azt, hogy a' vizsgálatban előforduló lényeges tények 's az ítélet, indokaival együtt, a' biróság által följegyzendő. A' szóbeliség tehát itt csak annyira értendő, hogy a' rendes perbeli eljárás szokásai és kellékei, mint a' viszonos írásbeli felelések, tanuk' hosszadalmas kihallgatásai, 'sat az (egyed) járásbiró' illetőségéhez tartozó büntettek' elintézése körül nem kívántatnak meg.

25. §.

Az első osztályu járási biróságoknál, és a' megyei törvényszékeknél, mint büntárgyakbani első biróságoknál, az eddigi törvények' és törvényes gyakorlat' értelmében fenálló írott bünperbeli eljárás fentartatik. Az első osztályu járási biróságoknál, és a' megyei tör-

vényszékeknél, az eddigi tiszti ügyészek' helyébe, az állodalmi ügyvédek fognak lépni.

Valamint az előző (24.) §-ban a' szóbeli, ugy viszont itt az írásbeli eljárásnak alkalmazása tüzetik ki az első osztályu (testületi) járási bíróságok- 's a' megyei törvényszé-
kekre nézve.

Az eddigi tiszti ügyvédek' (fisci magistratuales) helyé-
be ezentúl nálunk is az állodalmi ügyvédek (Staats-An-
wälte) fognak lépni, melly elnevezés alatt olly köz hivatalno-
kokat értünk, kiknek főleg tisztökben áll az igazságszolgálda-
tás körüli eljárásokban a' köz érdeket védeni. Kineveztetésök
a' végrehajtó hatalomtól függ, mint melly egyenesen hivatva
van mind a' polgárok' magán személyes és vagyombiztossága,
mind nemkülönb az állodalom' köz bátorsága felett is örköd-
ni. — A' m. országos fenyítőjogi választmány a' büntető el-
járásnál közbejövő tiszti egyént köz vádlónak nevezé; kine-
vezését azonban a' nálunk divatozott megyei tisztválasztási
elvekhez alkalmaztatni ajánlotta. ¹⁾

26. §.

Az elmarasztalt, minden bünmarasztaló ítéletet
felebbvihet, és pedig a' járási, és az első osztályu
járási bíróságoktól, a' megyei törvényszékhez, és a'
megyei törvényszék' ítéletét a' kerületi főtörvényszék-
hez. A' felebbvitel a' bünmarasztaló ítéletnek kihirde-
tése után 24 óra alatt, az ítéletet hirdető bíróságnál
eszközlendő. A' panaszló félnek jogában áll, védelmi
okait írásban benyújtani, mire nézve, kérésére nyolcz
napi határidő engedtetetik, 's részére ügyvéd ren-
deltetetik.

¹⁾ Lásd munkálata II. r. IV. fejezetét a' 8 lapon.

Az irások' betekintése; úgy a' felebbvivő félnek, valamint ügyvédének, felvigyázat alatt megengedendő.

A' főnebbi 9. §-hoz képest, de azért is, minthogy jelen § semmi megszorítást nem tartalmaz, világos, hogy fölebbezéssel az elmarasztalt fél minden bűnmarasztó ítéletnél, minden tekintet nélkül polgári állására, élhet.

A' fölebbezés járási (első- vagy másod osztályu) bíróságtól mindig a' megyei törvényszékhez, az itt elsőbíróságilag hozott ítéletektől pedig a' kerületi főtörvényszékre történik. Ha formasértés forogna fen: a' büntetőper mindeneselben a' legfelsőbb (semmitő-) törvényszékhez terjesztendő fel. ¹⁾

A' fölebbezést az ítélet' kihirdetésétől számítandó 24 óra alatt kell bejelenteni ²⁾, mi megtörténvén, ha a' panaszló fél védelmi okait is be akarná adni: e' végett neki 8 napi határidő engedtetik, 's részére ügyvéd is rendeltethetik.

J e g y z e t. Az ügyvéd-rendelhetésről e' § engedőlegesen szólván, úgy hiszem, hogy annak csak akkor fog helye lenni, ha az elítélt maga ügyvédet fogadni nem képes, vagy nem akar.

27. §.

A' felebbvitel, mind a' formasértések, mind az ítéletnek tulajdonképeni tartalma ellen, és pedig valamint a' bűnösnek kimondás, úgy a' kiszabott büntetésnek mértéke miatt is történhetik. Mellynek követke-

¹⁾ Lásd eziránt a' jelen Magyarázatokban mondottakat a' 7 — 15. ll.

²⁾ Nincs sem itt, sem a' következő §§-okban kitéve: elég-e a' fölebbezést szóval eszközölni, vagy írásban teendő-e az? Részemről az „ideiglenes bírósági szervezetet” 'sat illető rendelet' 25. §-ánál fogva azt hiszem, hogy, szóbeli eljárásnál (l. főnebb a' 24. §-t) elég szóval kijelenteni a' fölebbezést; írásban tárgyal büntetőperenkél azonban írott fölebbvitel szükséges.

tében az ítéletmondó bíróság valamennyi iratokat a' felebbvizsgáló bírósághoz áttenni tartozik. Ezen utóbbinak ítélethozásaig, a' bünbeli ítéletnek végrehajtása felfüggesztendő.

A' büntető-perekben hozandott ítéletek ellen három tekintetből történhetik fölebbezés: a) az eljárási törvényes formák' megsértése-; b) a' bűnösnek kimondása-, és c) a' büntetés' mértékére nézve. A' két utóbbi esetheni fölebbezés folytán az illető másodbíróságu törvényszék a' pert tárgyalja, abban ítéletet hoz, 's a' mint az elsőbíróság' ítéletével megegyező, vagy attól különböző ítéletet hozott, az ítélet' kihirdetése, annak végrehajtása, vagy a' per' további fölebbezése vagy nem fölebbezése iránt történik intézkedés; az első, vagyis forma-sértés miatti fölebbezés következtében pedig a' per mindenesetre felküldetik a' legfőbb törvényszékhez mint az „az ideigl. bírósági 'sat szerkezet“ 26. §-ában megállapított.

Míg a' felsőbb bíró nem határozott: addig a' bűnperben hozott ítélet végre nem hajtathatik.

28. §.

A' bűnperek' felebbvizsgálatánál a' megyei törvényszékek, valamint a' kerületi főtörvényszékek is, a' felebbvizsgáló főtörvényszékeknél eddig fenállott gyakorlat szerint járandanak el. Ha az eljárást, és az ítéletet törvényszerűnek találják, a' felebbvitelnek helye nem találatik. Ellenkező esetben, vagy a' törvényelleninek ismert eljárás megsemmisítettik (cassirt) vagy az ítélet a' törvényhez képest megváltoztatik. Az ítélet azonban, az elmarasztalt által közbevetett felebbvitel folytán arra nézve soha' terhesebbre nem változtathatik.

Törvényelleni eljárásnak mondjuk, midőn a' forma megsértetik, mi péld. megtörténhetik, ha a' vádlott által ment

ségeül felhítt tanúk' vallomásai vagy ki sem vetetnek, vagy nem olly gonddal vetetnek ki, mint azt a' tárgy' fontossága megkivánja.

E' § vég soraiból lehet következtetni azt, hogy a' fenyítő-perben hozott ítéleteket az állodalmi ügyész is fölebbezheti, mi egyébiránt, bár jelen ideiglenes rendeletben sehol ki nem mondatik, egyenesen a' dolog' természetében fekszik, 's más országokban, hol ezen intézmény (az állodalmi ügyvédség) fenáll, szinte divatozik. ¹⁾

29. §.

Ha a' felebbvitelnek helye nem találtatott, ekkor az elmarasztalt által a' büntető ítéletnek kihirdetése napjától, azon napig kiállott fogság, mellyben a' felebbvitele folytán hozott ítélet tudtára adatik, büntetése' idejébe betudandó nem lészen. De ha az ítélet enyhíttetik, ekkor az időközben kiállott fogság, a' büntetésbe betudandó. A' felebbvizsgáló bíróságnak ítélete ellen az elmarasztalt további perorvoslattal nem élhet.

Az, hogy az ezen §-ban említett időközbeni fogság a' felsőbb bíróság által megerősített ítéletben szabott büntetésbe nem számítatik be, mintegy újabb büntetés a' fölebbező elítéltre nézve azért, hogy elegendő ok nélkül fölebbezván a' pert, ennek vég eldöntését késleltette, 's az időt más perek' felebbvizsgálatától elvonta.

A' másodbíróságu törvényszéknek illetén (félebbvitelt megtagadó, vagy büntetést-enyhítő) ítélete ellen az elmarasztalt további perorvoslattal nem élhet; miből azonban nem következik, hogy ez az állodalmi ügyvédnek sem állna lehetőségében, sőt épen büntetés-enyhítő ítéletet csak ő fölebbezhet.

¹⁾ Vesd össze a' Code d'Instruction crim. II. k. 5. cím, 2. fej. 542. 544. 547 st. §§-ait.

30. §.

Pártütés, vagy felségsértés, zendülés, vagy lázadás, nyilvános közhitelbeli papirosok, vagy bankjegyek' hamisítása, pénzhamisítás, hivatalnali visszaélés, gyilkosság, rablás, vagy gyujtogatás végett indított bűnpercek, az ítéletnek kihirdetése előtt, bővebb megvizsgálás végett a' kerületi törvényszékhez mindenkor hivatalból felterjesztendők. A' főtörvényszéknek ezen esetben szabadságában áll, az első bírósági ítéletet helybenhagyni, enyhíteni, vagy súlyosbitani. A' két első esetben az elmarasztaltnak további felelővételre joga nincs, de ha a' feltörvényszék az ítéletet súlyosbitotta, ekkor az elmarasztalt, azt a' legfőbb törvényszékhez felelőviheti. Ezen esetben is a' 26 — 29. §§-bani rendszabályok alkalmazandók.

Az ezen §-ban név szerint megemlített büntettek iránt folytatott perek, hivatalosan terjesztetnek (a' megyeitől) a' kerületi főtörvényszékhez, még pedig az ítélet' kihirdetése előtt, 's így kivételt képeznek az általános fölelbeszési szabálytól.

A' kerületi főtörvényszék illy perekben vagy helybenhagyja az (első bíróságú) megyei törvényszék által azokban hozott ítéletet, vagy enyhíti, vagy végre súlyosbitja. A' két első esetben a' perek ítéletkihirdetés végett a' megyei törvényszékhez visszaküldetvén, azok az elmarasztalt által nem fölelbeszhetők; de igen harmadik, vagyis a' súlyosítás esetében. Az állodalmi ügyvéd által ellenben csak a' második esetben fölelbeszethetnek, ha t. i. a' kerületi főtörvényszék azokban enyhítő-ítéletet hozott volna.

Jegyzet. Hogy a' főtörvényszéki ítélet' kihirdetése alkalmával a' formasértés miatt fölelbeszéssel mind a' vádlottnak, mind az állodalmi ügyvédnek élni joga van, az, ugy hiszem, kétségtelen.

31. §.

Szintugy mindazon esetekben, mellyekben a' kerületi feltörvényszék halálos ítéletet hozott, a' per mindenkor az ítéletnek kihirdetése előtt bővebb ellátás végett a' legfőbb törvényszékhez hivatalból felterjesztendő, melly azon esetben, ha a' halálos ítéletet helybenhagyandónak találja, azt minden iratokkal, és a' bűnnek enyhítésére netalán szolgáló okoknak elősorolásával, Ő felsége elejbe, kit a' megkegyelmezési jog egyedül illet, terjeszteni tartozik.

Ha a' kerületi főtörvényszék halálos ítéletet hoz (vagy hagy helyben): a' büntető per általa szinte hivatalosan a' legfőbb törvényszékhez küldetik fel, melly azt, ha a' halálos ítéletet szinte megerősíti, minden iratokkal 's a' bűnnek netalán enyhítésére szolgálható okok' felsorolásával Ő felsége elé terjeszti, kinek egyedül van joga a' halálra ítéltnek megkegyelmezni.

A' halálra ítéltnek Ő felsége megkegyelmezvén: a' helyett másnemű büntetés szokott szabadni.

J e g y z e t. Ha az előző 30-dik §-ban említett büntettek' valamelyike következtében mondatik ki a' vádlottra a' halálbüntetés, hogyan és mikor élhet fölebbezéssel a' netalán közbejött formasértés miatt, miután illy esetben az ítélet a' 30. §-bani büntetés-súlyosítás következtében, 's jelen § értelmében mindig csak akkor kerül vissza az első bíróhoz, mikor az ítélet már a' legfőbb (semmitő-) törvényszéken is meghozott? Avagy talán ezen esetekben nincs is helye a' formasértés miatti fölebbezésnek?

Ez utóbbi ellenkeznék a' formasértés miatti fölebbezést minden megszorítás nélkül megengedő rendeletével az ideiglenes bírósági 's törvénykezési szervezetnek; de ellenkeznék az előző 27. §-ban olvasható intézkedéssel is; tehát a' 26. és 27. §-hoz kell ragaszkodnunk, 's a' mennyiben a' vádlott előbb e' jogával nem élhetett: meg kell engednünk, hogy azzal élhessen akkor, midőn az ítélet előtte legelőször kihirdettetik.

32. §.

Ezen rendszabás valamennyi már folyamatban levő bűnperekre is alkalmazandó.

E' § rendelete annál könnyebben fogatosítható általában a' már folyamatban levő bűnperekre is, mert nem sokban tér el az eddigi fenyítő-bíróági eljárásoktól; magában értetik pedig, véleményem szerint az, hogy a' már folyamatban levő bűnperek' tárgyalása- 's elítélésében jelen rendeletek' szabályai csak azon pontoknál kezdve alkalmazandók, mellyeknél az előbbi fenyítő-bíróági eljárás megszakadt; péld. hol csak ítélettől függ a' bűnper' befejezése, csak az ítéletben kell a' bírónak a' büntetést az itt megállapított elvekhez képest megszabni; 'sat.

III.

Ideiglenes rendelet

a' csöd' tárgyában.

1. §.

Az 1844. évi VII. törvénycikk 2. §-ban érintett sommás csödperek a' járási bíróságok által, az 1840. évi XXII. törvénycikkben foglalt minden egyéb csödperek pedig a' megyei törvényszékek által fognak tárgyalatni. Mind a' sommás, mind a' formaszerű csödpereknek eldöntése, ha kereskedőkre vonatkoznak, a' megyei törvényszékeket, mint kereskedelmi törvényszékeket, a' pesti járásban pedig az ottani kereskedelmi törvényszéket illeti.

Ezen intézkedés a' sommás és formaszerű csödperek iránti bíraskodást szabályozza, 's az illetőséget, a' csöd' természetéhez és a' bukott' minőségéhez képest, következőleg határozza meg:

S o m m á s csödperek:

a) ha a' bukott nem kereskedő, nem gyáros, 'sat, mindig a' járási bírák;

b) ha a' bukott kereskedő, de nem lakik vagy nincs telepe a' pesti járásban: az illető megyei törvényszék; és

c) ha a' bukott kereskedő, és Pesten, vagy a' pesti járásban lakik vagy van telepe: a' pesti váltó-kereskedelmi törvényszék által intéztetnek el elsőbíróságilag.

R e n d e s (formaszerű) csödperek;

aa) ha a' bukott Pesten, vagy a' pesti váltó-kereskedelmi törvényszék' járásában lakik vagy bír telepet: a' pesti váltótörvényszék ;

bb) egyebütt pedig, akár kereskedő, akár nem, az illető megyei törvényszékek által tárgyaltnak és intéztetnek el. ¹⁾

J e g y z e t. A' pesti, váltó-kereskedelmi törvényszék váltó-, kereskedelmi és csődbirói illetősége jelen §-hoz képest a' pesti járásra terjed ki, melly kifejezés egészíti ki a' 13. §-ban említett „elkülönzött kerületet.“ Lásd jelen „Magyarázatok“ 43. és 44-dik lapját.

2. §.

A' csődbirósági illetőség a' járási bíróságok, megyei törvényszékek és illetőleg pesti kereskedelmi törvényszék közt a' bukottnak állandó lakhelye, — és ha ez kereskedő vagy gyártulajdonos, — telepének helye szerint határoztatik meg. Ha a' bukottnak lakhelye, vagy illetőleg telepe több helyen vagyon, akkor azon járási bíróság, vagy illetőleg megyei törvényszék az illető csődületi hatóság, melly a' csőd' megnyitása végett legelőbb kerestetett meg.

Valamint az előző §-ban általános elvek állittattak fel a' csődperbeli bíraskodásra nézve; ugy itt az határoztatik meg különösen: a' kitűzött bíróságok közül mellyik körébe tartozik egyik vagy másik bukott' perének elintézése?

Mire nézve — miután mindazon személyes kiváltságok, mellyekhez képest az 1840: XXII. t. cz. a' bírósági illetőség' meghatározását alkalmazni még kénytelen volt, megszűntek — következő egyszerű szabályok szolgálnak sinórmértékül:

¹⁾ Lásd eziránt a' jelen „Magyarázatok“ 28 — 29. és 44. lapjain mondottakat.

a) a' bukott' állandó lakhelye határozza meg azon járási, illetőleg megyei bíróságot, melly csődperét elintézza; azaz: a' bukott felett azon vidékbíró vagy megyei törvényszék csődbíráskodik, mellynek vidéki, illetőleg megyei területében állandóul lakik, vagy telepe van; hanemha

b) a' bukott kereskedő vagy gyártulajdonos levén, Pesten vagy a' pesti járásban lagnék, vagy itt, lakásától külön, telepe volna: csődbírája a' pesti váltó-kereskedelmi törvényszék; végül,

c) ha a' bukott több helyütt lagnék, vagy több helyütt volna telepe: csődbírája lesz azon járási vagy megyei törvényszék, melly a' csőd' megnyitása végett legelőször megkerestetett.

3. §.

Az 1840. évi XXII. törvényczikk 5. §-nak értelmébeni csődbejelentésnek, vagy a' csőd' megnyitásaérti folyamodásnak, a' fenebbi 1. és 2. §. rendelete szerinti illető bíróságnál kell történnie. Ha mindjárt a' bejelentésnél, vagy a' csőd' megnyitásaérti folyamodvány' előleges tárgyalása alkalmával az tűnik ki, hogy a' birói illetőség elhibáztatott, a' bejelentő vagy folyamodó azonnal az illető hatósághoz utasítandó. Nevezetesen a' járási bíró, nemilletőségét tartozik azonnal kijelenteni, ha:

a) a' bejelentésből kitetszik, hogy a' hitelezők' követelése 1000 pengő forintot meghalad, hogy ennél fogva a' megindítandó csődper nem somásper, és

b) ha a' csődmegnyitásraérti folyamodványnak az 1840. évi XXII. törvényczikk 6. 8. és 9. §§. értelmébeni tárgyalásából ugyanaz derül ki.

Ha azonban a' bejelentés alkalmával, vagy a' csődmegnyitásraérti folyamodványból ki nem tetszenék, hogy a' bukottnak adóssági állapota 1000 pengő fo-

rintot felülhalad, és ezen felülhaladás csak a követelések bejelentéséből, az 1840. évi XXII. törvényczikk 16. §-ban a bejelentésre meghatározott három napi határidő lefolyta után tűnik ki, a járási bíró köteles ezt az illető megyei törvényszéknek, a periratok átküldése mellett, azonnal bejelenteni, időközben pedig a törvény értelmében tett minden biztosítási intézkedéseket és egyéb előtárgyalási lépéseket fentartani. Az értesített megyei törvényszék a csődper további folytatása iránt, a kellő intézkedéseket megtenni.

Ki legyen a csődper illető bírja? az előző két §-ból már tudjuk; s jelen § csak azt rendeli mindenek előtt, hogy a csődöt bejelenteni, vagy annak megnyitását kérni a bukott illető csödbírójánál kelletik.

További intézkedése e §-nak a bíróság önmegismerését tárgyazza aziránt: illeti-e őt vagy sem a bírászkodás az eléje vitt csődperben? és ha nem illeti, mint kelljen azt az illető bírósághoz juttatnia, és mit ennek további rendeletéig cselekednie?

A szabály, hogy a csödbíróság köteles önnön nem illetősége felett, habár aziránt kifogás nem történnék is, határozni, általános ¹⁾; mikor kelljen határoznia? a § szövege elég világosan és körülményesen megszabja.

Elhatározván a bíróság, hogy valamely előtte megkezdett csődügy nem az ő illetőségéhez tartozik: azt, ha már tárgyalását megkezdette, legott s egyenesen azon bírósághoz

¹⁾ Ez egyik lényeges különbség az 1840: XXII. t. cz. és a jelen ideiglenes rendelet intézkedése között a csödbírósági illetőségre nézve. Amaz csak az a d ó s' k i f o g á s a következtében engedett itélni a csödbíróságnak az illetőség kérdésében, (l. a 7. és 8. §§-okat); most köteles itélni mintegy hivatalosan. — Így volt ez nálunk eddig a váltótörvénykezésben.

teszi át, melly annak illető birája; addig is pedig, mig az illető csödbiró a' csödtömeg iránt intézkednék: köteles a' magát nem-illetőnek ismerő bíróság a' bukott' vagyonának biztosítására szolgáló, mint nemkülönbén egyéb előtárgyalási lépéseket is, mellyeket törvény értelmében már megtett, fenntartani.

4. §.

A' bukott' vagyonának zár alá vételét és összeírását a' 13. és 15. §. értelmében az illető, vagy a' megkeresett bíróság által kirendelt tisztviselő teljesíti.

Az 1840: XXII. t. cz. 13. és 15-dik §§-ainak a' csödvagyont zár alá vevő és összeíró tiszti egyénekre vonatkozó rendelete jelen § által azon módosítást szenved, hogy ezen eljárás jövőre csak egy tisztviselő által fog teljesíttetni.

E' tisztviselő pedig leend az, kit azon eljárásra nézve az illető vagy megkeresett csödbíróság kirendel. A' mennyiben t. i. a' zár alá veendő és összeírandó csödvagyon az illető csödbíróság' hatósági kerületében találtatnék, ez maga küldi ki annak lezárása és összeírása végett a' tisztviselőt; ha pedig más csödbirói hatóság alatt feküdnék a' vagyon: megkeresendi ezt, hogy azon eljárás' teljesítése végett tisztviselői egyikét küldje ki. — A' megkeresés tehát mindig csödbírósághoz intéztetik.

Jegyzet. Ezen általános kifijezés alatt: „tisztviselő,” értethetik minden felsőbb vagy alsóbb rendű olly hivatalnok, ki a' csödbíróság' meghítezett személyzetéhez tartozik. Mondom, hivatalnok, miáltal kizárom a' bíró vagy törvényszék mellett alkalmazott hites szolgákat.

5. §.

A' hitelezők' idézésére szolgáló összehívó végzés' (edictalis citatio) kihirdetése azon felül, hogy ez a' 26. §. rendeletéhez képest a' csödbírósági épület' kapujára

kiszégeztetik, a' csödbíróság' közvetlen rendelete következtében a' 29. és 30. §. értelmében még az országos, és szükség esetében a' többi koronaországokbeli hivatalos, vagy külföldi hirlapok' utján' közhírré teendő.

E' módosítást szükségessé tette a' hazánkbeli közigazgatási szervezet körül időközben történt változás. A' Helytartótanács és udv. Cancellaria megszűnével, ezek utján a' csödbnek hirlapilag leendő kihirdetése lehellenné vált; 's így kellett intézkedni, hogy más kihirdetési út tüzessék ki.

Az 1840: XXII. t. cz. 27 — 31. §§-ainak rendelete pótolva van jelen § által, melly a' csödhirdetésre nézve szabályul tüzi, miszerint

„az, azon kívül, hogy az illető csödbbírósi épület' kapujára kiszégeztetik (vagy fuggesztetik), a' csödbbírósi által egyenesen és minden esetben a' magyar-országi hivatalos lapokban is közhírré tetessék.“

A' többi birodalombeli hivatalos lapokba pedig a' csödhirdetés csak szükség esetében igtatandó: azaz csak akkor, ha a' csödbbírósi tapasztalná, mikép a' bukottak Magyarországon kívül is vannak hitelezői.

6. §.

A' 122. §-ban említett azon küldöttségek' helyét, mellyek a' hitelezők által benyújtott iratok' kezelésére rendelvek, a' járási 's illetőleg megyei törvényszék pótolja.

A' bíróságok' új rendezése következtében az 1840: XXII. t. cz. 122. §-ának rendelete fölöslegessé válván: jelen § a' megszüntetett megyei csödválasztmányok' teendőit a' már most állandó járási (vidék-) bírakra és megyei törvényszékekre ruházza.

IV.

Ideiglenes rendelet

azon eljárások' tárgyában, mellyeket a' váltótörvények értelmében eddig az alispán, szolgabíró, szabad-királyi 's mező-városokban a' városi tanács, kerületekben a' kapitány, és szabad-királyi, valamint mezővárosok' jegyzői végeztek.

1. §.

Mindazon eljárások, mellyek' teljesítése a' váltótörvény' értelmében eddig a' szolgabírót, vagy alispánt illette, ezentúl — a' váltótörvényben meghatározott felelősség mellett — a' járási bíró által fognak végeztetni. Egyedül az 1844-dik évi VI-dik törvényczikk 15. §-ában érintett hatalomkar' elrendelését kivéve.

Azon eljárások, mellyek az 1840: XV. t. cz. több §§-ainál fogva megyékben az alispánokra 's illetőleg szolgabírákra voltak bizva — ezentúl a' járási (vidéki) bírákra bízotnak.

Könnyebb eligazodás okáért helyén hiszem ezen eljárásokat itt megnevezni.

I.) Szolgabírót illetett megyékben egyenesen:

a) az ovás' kivétele; vtk. I. r, 127. 's kövltk. §§.

b) az ovatlevél' közlése; a' vtk. I. r, 139. §; és vtf. 's hétszt. több határozatok' értelmében.

c) a' váltó-összegek' letétele; vtk. II. r, 52. §.

d) váltó-végrehajtásoknál támadt igénypererek' elintézése; vtk. II. r, 172 és 178. §§.

e) a' végrehajtási foglalás' bemutatásából eredhető elsőbbségi vitának eldöntése; vtk. II. r, 157. §; és 1844: VI. t. cz. 18. §.

II.) Szolgabíró t esküdt társával együtt (mint törvényes bizonytságot) illetett:

a) a' kibocsátó' aláírásának hitelesítése; vtk. I. r, 14. §. h.

b) a' kereskedői könyvekből kivont' számvitelek' hitelesítése; vtk. II. r, 111. §.

III.) Alispánok' körébe tartozott:

a) az ovatlevelek' hivatalos útoni közlése; vtk. I. r, 139. és II. r, 43. §.

b) a' váltóösszegek' letételképeni őrzése; vtk. II. r, 52. §.

c) a' váltótörvényszékektől átküldő-levél mellett érkezett idézési határozatok' kézbesítése iránt intézkedni; vtk. II. r, 68. és 206. §§.

d) váltó-törvényszékek' felszólítására a' felek által megnevezett tanúkat (vagy müértöket) hit alatt kihallgatni; vtk. II. r, 100 §.

e) váltótörvényszéki megkeresés folytában a' foglalást elrendelni; vtk. II. r, 149. 's több követk. §§-ok.

Az itt felhozott teendők végett közvetlenül ugyan az alispán kerestetett meg átküldő-levéllel, de azok' legtöbbbeinek eszközlése végett a' szolgabírá t küldte ki, ez tehát közvetve az itt említettek is szokta teljesíteni.

Jegyzet. Azon joga az alispánnak, hogy karhatalmat rendelhessen (1844: VI. t. cz. 15. §.), a' következő 3. §. által az illető politikai főnökre ruháztatván, a' járási bíróra át nem vitetik; de ezen kívül minden főnebb felsorolt, 's a' felsoroltak következtében előfordulható eljárásokat jövőre egyenesen és közvetlenül a' járási, vagyis vidékbírák fognak telje-

síteni az illető megyei — mint rendszerinti váltóügyekbeni — és a pesti váltókereskedelmi törvényszéknek egyenesen hozzájuk intézendő felszólítására.

2. §.

Az illető járási bírót illetik mindazon teendők is, melyek a váltótörvény' értelmében eddig a szabad királyi városok' tanácsa, vagy a rendezett tanácscsal bíró mezővárosok' hatáskörébe tartoztak, honnan szinte a hatalomkar' elrendelése kivéve marad.

Azon váltótörvénykezési teendők, mik az előző 1-ő §-ban III.) alatt foglaltatnak: városokban a tanácshoz, 's az ez által kiküldött tanácsbeliekhez tartoztak; 's így ezentúl elvonatván a városi tanácsok- 's tanácsbeliektől, szinte az egyes vidékbírákra bízotnak.

A hatalomkart azonban, mellynek megrendelése itt a tanács' elnökére vagy helyettesére volt bízva (1844: VI.: t. cz. 15. §), a vidékbíró szinte nem rendelheti meg.

3. §.

A hatalomkart a váltóügyben eljáró végrehajtó bíró' kérésére, az 1844-dik évi VI-dik törvényzcikk 15. §. értelmében legközelebb eső politikai járási előjáró rendeli ki. Az érintett törvényben kimondott felelősség ezennel a politikai járási előjáróra is kiterjed.

A járás' politikai elnöke van felruházva azon joggal, hogy — természetesen felelet' terhe alatt — az illető váltói végrehajtást teljesítő tisztviselő' felszólítására kirendelje. Ez üdvös előgondoskodás volt, minthogy a megszakasztott foglalatást siettetni, nem kellvén — a gyakran talán messze levő — megyei főnökhöz e tárgyban folyamodni, 's annak intézkedéseit bevárni.

4. §.

Azon eljárások, mellyekkel a' váltótörvények' értelmében eddig a' szabad királyi, és mezővárosokban a' tanácsjegyzők voltak megbizva, ezentul is ugyanezek által fognak teljesitetni.

Illy eljárások voltak például: az ovás' kivétele, az ovatlevél' közlése, a' kereskedői könyvek' kivonatainak hitelesítése; 'sat.

Az előző (1 — 3) §§-okra nézve általánosan megjegyzendő, miszerint a' felelősségi teher, melly a' megyei 's városi tisztviselők- 's tanácsokra a' váltójog által több teendőkre nézve kimondatott: ezen ideiglenes rendelet által is minden esetben 's mindenkor fentartatik.

TARTALOM.

Lap.

Határozatok

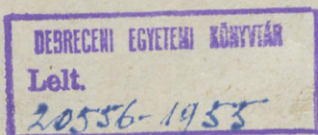
a' magyar koronaországban ideiglenesen behozandó
törvényszéki szerkezet 's perlekedési rend' tárgyában.

I. Az ideiglenes bíróságok' felállítása	3
Első- bíróságu ideigl. bíróságok	6
Másodbíróságu ideigl. törvényszékek	10
Harmadbíróságu ideigl. törvényszékek	13
II. A felállított ideigl. bíróságok' hatásköre	17
III. Az ideiglenes törvényszékek' eljárása	55
IV. Törvényszünet	62
V. Életbeléptetési határozatok	63

Függelék

a' magyarországi ideigl. törvénykezési szerkezet' és
perlekedési rend' alapvonalaihoz.

I. Ideiglenes rendelet a' járási bíróságoknál vezetendő telekkönyv- és betáblázási könyvek' tárgyában	70
II. Ideiglenes rendelet a' fenyítő-bíróságok és a' bünvádi eljárás' tárgyában	110
III. Ideiglenes rendelet a' csőd' tárgyában	154
IV. Ideiglenes rendelet azon eljárások' tárgyában , mellyeket a' váltótörvények' értelmében eddig az alispán , szolgabíró , sz. kir. 's mezővárosokban a' városi tanács , kerületekben a' kapitány , és sz. kir. , valamint mezővárosok' jegyzői végeztek	160



758145

